

FORÅR

2020

KLIMAFORANDRINGER, DISKURS & ORGANISATIONER

Climate change, discourse & organizations

KANDIDATAFHANDLING

Udarbejdet af Malene Lise Hellerup Thøgersen & Cecilie Feo Feline Toft

Studienumre 94015 og 92723

Afleveret d. 16. marts 2020

269.799 anslag svarende til 119 normalsider

Kontrakt nr. 12742

ABSTRACT

The objective of this master's thesis is to examine the social dimensions of the climate discourse in Danish media and the processes through which it impacts the context of organisations and thereby the conditions for creating successful strategic communication. Using the Danish energy company Ørsted as a case, the thesis seeks to achieve this objective through the following research question: to what extent does the climate debate affect the context in which Ørsted generates its profit, and how does it affect Ørsted's communicative strategy and identity formation?

Through the application of critical discourse analysis inspired by Norman Fairclough and the adoption of sociological theories, the thesis qualitatively identifies the different discursive elements and textually constructed perceptions of reality that form and are formed by the climate debate, and discusses how these both shape and are shaped by social practices. Thus, it is concluded that the mediated experience of climate change significantly impacts the conditions for conducting business. A communication analysis of Ørsted's annual reports from 2003-2019 and their current vision and values is then employed, which facilitates the interpretation that Ørsted's communicative strategy and identity in large part draws on the same elements as the public climate discourse, thus reflecting a significant overlap between these. Finally, the processes through which the climate debate changes the conditions for successful strategic communication is discussed theoretically, drawing on Suchman (1995), Beck (1997) and DiMaggio & Powell (1983), among others. The conclusions of that discussion are many, but most significantly that societal climate-related expectations toward organisations are shaped in part through the way in which risk is defined and articulated, and in part through the norms, values and definitions that are produced in reference to it.

A significant observation in relation to this is that since the context for an organisation's generation of profit is changeable in large part due to the unstable effects of different public discourses, it becomes imperative for companies to address and continually monitor their context and the discourses that shape it. In relation to the climate debate, which may at first seem stable considering the relative interrelatedness of the different discourses that shape it, this becomes especially pertinent as companies may be tempted to rely on a single impression of the state of the climate debate, and thus may miss fluctuations and subtle hegemonic struggles as they evolve and transform the context through discourse.

INDHOLDSFORTEGNELSE

ABSTRACT	1
INDHOLDSFORTEGNELSE.....	2
KAPITEL 1	5
INDLEDNING & PROBLEMFELT.....	6
ET ANDET PERSPEKTIV PÅ KLIMAFORANDRINGERNE	7
CASEPRÆSENTATION: ØRSTED	8
PROBLEMFORMULERING	9
AFGRÆNSNING.....	11
SPECIALETS STRUKTUR.....	12
KAPITEL 2	13
VIDENSKABSTEORETISK PERSPEKTIV	14
HERMENEUTIKKEN	14
HERMENEUTIKKENS ONTOLOGISKE UDVIKLING	15
HANS-GEORG GADAMERS FILOSOFISKE HERMENEUTIK	16
OPERATIONALISERING AF DE HERMENEUTISKE PRINCIPPER	21
KVALITETSKRITERIER	23
KAPITEL 3	24
METODER & MATERIALER.....	25
KRITISK DISKURSANALYSE SOM METODE	25
DISKURSANALYSE: MATERIALER & EMPIRI	27
AUTOMATISEREDE SØGEKRITERIER.....	28
MANUELLE SORTERINGSKRITERIER.....	30
KOMMUNIKATIONSANALYSE SOM METODE: ØRSTED	31
CONTENT-ANALYSE: EMPIRI.....	31
CONTENT-ANALYSE: METODE.....	31
ØRSTEDS VISION & VÆRDISÆT	34

FEJLKILDER.....	35
MEDIEUNDERSØGELSEN	35
JYLLANDS-POSTENS ARTIKLER PÅ INFOMEDIA	35
KLIMA & KLIMAFORANDRING SOM BEGREBER	36
KAPITEL 4	37
TEORETISK GRUNDLAG	38
NORMAN FAIRCLOUGH: KRITISK DISKURSANALYSE	38
DEFINITION AF DISKURS	39
DET KRITISKE PERSPEKTIV	39
DET DIALEKTISKE FORHOLD MELLEM DISKURSER & SOCIALE STRUKTURER	40
HEGEMONI & IDEOLOGI.....	41
INTERTEKSTUALITET	43
DEN TREDIMENSIONELLE MODEL	46
TEUN A. VAN DIJK: DISKURS I MEDIERNE	47
KAPITEL 5	49
DISKURSANALYSE	50
DEN JOURNALISTISKE GENRE.....	52
DISKURSIV PRAKSIS	54
OVERFORBRUGSDISKURS	56
OVERBEFOLKNINGSDISKURS	63
DOMMEDAGSDISKURS	65
VIDENSKABSDISKURS.....	69
DELKONKLUSION: DISKURSIV PRAKSIS	72
TEKSTDIMENSIONEN	75
KONSTRUKTIONEN AF CO2-UDLEDNING SOM SYNDIG	75
KONSTRUKTIONEN AF 'DET GODE MENNESKE' SOM KLIMAANSVARLIG.....	78
KONSTRUKTIONEN AF FN SOM FORMIDLER AF SANDHEDEN	81
DELKONKLUSION: TEKSTDIMENSIONEN	84

SOCIAL PRAKSIS	86
ANTHONY GIDDENS (1991) & ULRICH BECK (1992, 1997)	87
ZYGMENT BAUMAN (1991).....	90
DELKONKLUSION: SOCIAL PRAKSIS	93
KOMMUNIKATIONSANALYSE	94
CONTENT-ANALYSE AF ØRSTEDS ÅRSRAPPORTER	94
ØRSTEDS VISION OG VÆRDIER.....	99
DELKONKLUSION: KOMMUNIKATIONSANALYSE	101
KAPITEL 6	102
DISKUSSION	103
KONKLUSION.....	108
PERSPEKTIVERING	111
KAPITEL 7	112
LITTERATURLISTE.....	113
DISKURSANALYSENS EMPIRI.....	121
BILAG	128
BILAG NR. 1: FN'S VERDENSMÅL	128
BILAG NR. 2: INFOMEDIA.....	130
BILAG NR. 3: UDVÆLGELSESKRITERIER	131
BILAG NR. 4: NVIVO SØGEORD OG BEREKNINGER.....	132
BILAG NR. 5: ØRSTEDS VISIONS OG VÆRDISÆT.....	134
BILAG NR. 6: GRAF TIL CONTENT-ANALYSE	137
BILAG NR. 7: DIREKTE LINKS TIL ØRSTEDS ÅRSRAPPORTER.....	139
BILAG NR. 8: PAUL J. DIMAGGIO & WALTER W. POWELL (1983)	142
BILAG NR. 9: MARK C. SUCHMAN (1995).....	145
BILAG NR. 10: BEGREBSAFKLARING	148

KAPITEL 1

- INDLEDING & PROBLEMFELT
- AFGRÆNSNING
- SPECIALETS STRUKTUR

INDLEDNING & PROBLEMFELT

BREAKING NEWS: “Ny FN-klimarapport: »Den peger på en trussel mod vores art, som er større end nogen kendt virus«” (E. Ø. Andersen, 2020), “Varme vinde bekræfter: Antarktis smelter - og det er vores skyld” (Bjørn-Hansen, 2019). I dagens Danmark er klimaforandringer et ofte omtalt emne i nyhedsmedierne. Klimaforandringerne opfattes som et alvorligt problem for verdenssamfundet, og noget mennesker verden over skal forholde sig aktivt til (Krüger, 2016). Klimaet på jorden er dog et meget komplekst system. Mange forskellige processer spiller ind, og verdens forskere har stadig ikke det fulde kendskab til kompleksiteten af disse, hvorfor der stadig er usikkerhed blandt forskere omkring, hvor meget de enkelte processer hver især påvirker jordens klima som helhed (Krüger, 2016; Svensmark & Calder, 2007). FN’s klimapanel (Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)) perspektiv italesættes dog som meget konkret og direkte: de nuværende klimaforandringer skyldes menneskets aktivitet på jorden, og de øgede mængder af drivhusgasser i atmosfæren skyldes hovedsageligt industrilandenenes udledning af disse (IPCC, u.å.; Krüger, 2016). Der findes dog også perspektiver, som er i konflikt med denne tilgang (Krüger, 2016; Svensmark & Calder, 2007).

På baggrund af IPCCs argumentation har FN navngivet det 13’ne verdensmål klimaindsats (Bilag nr. 1). Udover at opstille 17 verdensmål afholder FN også løbende klimatopmøder, hvoraf det seneste klimatopmøde (COP25) blev afholdt i Madrid i december 2019 (United Nations, 2019). Et af de mest omtalte klimatopmøder fandt dog sted i Paris tilbage i december 2015 (COP21), hvor 189 lande underskrev en bindende klimaaftale (Bunniss, 2016). Parisaftalen, som COP21 også bliver kaldt i daglig tale, etablerede ifølge Danmarks Energi-, Forsynings- og Klimaministerie den overordnede ramme for den globale omstilling til en lavere udledning af drivhusgasser. Nu handler det om at få ratificeret aftalen i de enkelte lande og få omsat målsætningerne til handling og resultater (Energi- Forsynings- og Klimaministeriet, u.å.). Dette medfører, at der verden over bliver vedtaget love, der skal være med til at nedjustere menneskets udledning af CO₂ i forsøget på at dæmpe eller minimere de potentielle klimaforandringer (Krüger, 2019,) Københavns klimaplan (KBH 2025) kan ses som et eksempel herpå, da ønsket om at skabe en CO₂-neutral hovedstad koges ned til konkrete mål, som tilsammen skal nedbringe Københavns samlede CO₂-udslip (Københavns kommune, u.å.).

Der er altså med udgangspunkt i FN’s perspektiv opstået en form for politisk konklusion på et meget komplekst emne. Men, kan man med rette sige, at vi er færdige med at producere viden på klimaområdet, og at vi således faktisk er i stand til at drage endelige konklusioner på området - blandt andet med hensyn til, hvordan der bør handles? Et *ja* til dette spørgsmål ville i vores umiddelbare opfattelse heraf indbefatte en meget entydig og

statisk opfattelse af både videnskab og samfund, der hverken tager højde for emnets kompleksitet, videnskabelig udvikling, eller det senmoderne samfunds foranderlighed. Et sådant svar på spørgsmålet ville naturligvis være det nemmeste. Hvis vi er færdige med at producere viden, så er vi også færdige med at producere politik, hvorfor virksomheders kontekst ville forekomme relativt entydig, og strategidannelse ville være simpelt. Men... hvad hvis svaret på spørgsmålet er *nej*?

ET ANDET PERSPEKTIV PÅ KLIMAFORANDRINGERNE

I relation til ovenstående findes det relevant at afdække hvorfor vi finder det nødvendigt at tilgå klima og klimaforandringer med åbenhed og således have en tilgang hvori emnet ikke anses som noget, der på nuværende tidspunkt kan drages endelige slutninger omkring - sådan som det umiddelbart ses gjort. Den indledende undren har sit oprind i, at vi blev opmærksomme på, at der findes videnskabelige perspektiver, der ikke nødvendigvis stemmer overens med FN's konklusioner, og vi begyndte derfor at overveje om vidensdannelsen på området er så afsluttet og konsensuel, som man med udgangspunkt i mediebildet og FN's kommunikation umiddelbart skulle tro. Eftersom vi efter hermeneutiske principper opfatter endelig og således *sand* viden som noget der findes i intersubjektivitet - det vil sige, enighed blandt mange i et fortolkningsfællesskab (jf. afsnittet 'hermeneutikken'), er manglende konsensus i vores opfattelse en faktor, der må tages højde for. I nærværende afsnit, afdækkes den videnskabelige inkonsistens derfor kort.

FN's konklusioner bygger på forestillingen om, at indholdet af CO₂ i atmosfæren har stor indflydelse på atmosfærens temperatur (J. M. Hansen, 2015, 2017; Krüger, 2016; UNRIC, 2019). Det er dog ikke alle atmosfæreforskerne, som har studeret årsagssammenhænge mellem CO₂ og temperatur, der er enige i denne overbevisning (Hansen, 2017; Svensmark & Calder, 2007). En af årsagerne til dette er, at iskernestudierne viser, at temperaturen stiger før CO₂'en stiger, eller at temperaturen og CO₂ svinger samtidigt (Hansen, 2015; Hansen, 2017). *“Det bryder med kausalprincippet om, at årsager går forud for virkninger. Og det bryder med kausalprincippet om, at når flere parametre svinger samtidigt, er det andre årsager, der frembringer denne samvarians”* forklarer Jens Morten Hansen, som er geolog og Adj. professor i naturfilosofi (Hansen, 2017). Desuden er der forskning, der viser, at der i tiden før istiderne, ikke er nogen sammenhæng mellem temperatur og CO₂ (Hansen, 2017). Forskere kan generelt blive enige om, at CO₂ teoretisk og isoleret set har en opvarmende effekt, men i samspil, med hele det komplekse klimasystems øvrige aktører (herunder atmosfære og oceaner), mener Johannes Krüger¹ ikke at stigninger i CO₂-niveauet er i stand til at modvirke indflydelsen fra verdensrummet (Holst, 2016; Krüger, 2016). Anden forskning viser desuden, at den kosmiske stråling fra

¹ Professor ved Institut for Geografi og Geologi på Københavns Universitet samt ekspert i glacialmorfologi, altså læren om landskaber formet af is og smeltevand

verdensrummet og solens varierende styrke direkte påvirker jordens skydække, hvilket fungerer som et kølende tæppe omkring jorden, og derfor kan variationer i jordens temperatur skyldes kosmisk stråling (Krüger, 2019; Svensmark & Calder, 2007).

Det er ikke som sådan, fordi der i denne forbindelse tales for de ovenstående perspektiver, eller at disse anses som mere gyldige end den forskning, der ligger bag FN's konklusioner. Pointen er nærmere, at vi, jævnfør vores hermeneutiske tilgang, ikke kan affeje inkonsistens som irrelevant forskning eller viden. I stedet ses denne inkonsistens som en indikation på, at vi ikke er færdige med at forske i klimaet, både med hensyn til kilder og løsninger til klimaforandringerne. Med et sådant perspektiv, bliver verden langt mere kompleks, og således også forudsætningerne for vidensbaserede, strategiske beslutninger i virksomheder.

CASEPRÆSENTATION: ØRSTED

FN's 17 mål for bæredygtig udvikling frem mod år 2030 bliver i stigende grad brugt som inspiration, når politikere og virksomheder skal tage strategiske beslutninger (Tornbjerg, 2018). *“Flere og flere danske virksomheder ser i stigende grad disse mål som en løftestang for innovation, vækst og øget konkurrenceevne”* fortæller Sten Scheibye, som er formand for Industriens Fond (UN City, 2019). Hertil uddyber han, at: *“FN's 17 verdensmål har fungeret som et startskud til et globalt kapløb for lande og virksomheder, der har potentiale til at levere løsninger, som understøtter målene”* (UN City, 2019). Dette gælder også Ørsted, der tilbage i 2018 udgav rapporten *“En verden der udelukkende kører på grøn energi”* (Tornbjerg, 2018). Ørsted har henover de sidste par år været igennem en længerevarende strategisk omstilling, hvilket resulterede i at det danske energiselskab DONG Energy skiftede navn til Ørsted tilbage i 2017 (Kristensen, 2017). Ifølge Ørsted skulle navnet skiftes som et resultat af omstillingen fra sort til grøn energi, og særligt efter frasalget af virksomhedens upstream olie- og gasproduktionen passede navnet DONG Energy ikke længere til virksomheden (Ørsted A/S, 2017). Ørsteds strategi *“bidrager direkte til verdensmål nr. 7 om bæredygtig energi til en overkommelig pris og verdensmål nr. 13 om at bekæmpe klimaforandringer”* (Ørsted A/S, 2018). Ørsted forholder sig altså direkte til FN's verdensmål i forhold til klima og bæredygtighed, og lægger altså sin strategi direkte op af, hvad vi tidligere kaldte den politiske konklusion på klimaforandringerne. Pointen her er altså, at måden hvorpå der tales om klimaet har indflydelse på konteksten for Ørsteds indtjening og ageren. Hvis det således forholder sig sådan, at vi ikke er færdige med at producere viden på klimaområdet, og FN's nuværende perspektiv derfor måske ikke i sidste ende stemmer overens med ny vidensproduktion, så overtager Ørsted potentielt disse fejl ved at lægge deres strategi direkte op ad FN på denne måde, hvilket kan have konsekvenser for deres fremtidige indtjeningsmuligheder og sociale legitimitet.

PROBLEMFORMULERING

Hensigten med dette kandidatspeciale er at gennemføre og formidle et problemorienteret videnskabeligt arbejde inden for cand.merc.(kom.) uddannelsens faglighed vedrørende kommunikation i et organisatorisk og forretningsmæssigt perspektiv. Her især med fokus på profilen lederskab, organisation og kommunikation (LOC). Det primære interesseområde i nærværende speciale er den overordnede ramme, strategisk kommunikation skal udfoldes indenfor - altså selve konteksten og således forudsætningerne for succesfuld strategidannelse, kommunikation og indtjening. Her forstås *kontekst* perspektivet som en forståelse af, at virksomheder både lever i og er samfundet. En virksomheds kontekst er ikke statisk, men afhænger af en række kulturelle og økonomiske tilstande, der former konteksten i forskelligt omfang og på forskellige måder (Osborn, Hunt, & Jauch, 2002). Derfor er det *omfang* hvori forskellige variable, her særligt klimadebatten, påvirker virksomheders kontekst relevant at tage udgangspunkt i, hvis man med rette skal kunne vurdere, hvilke organisatoriske begrænsninger og muligheder disse skaber for virksomheders strategi- og identitetsdannelse.

Strategi forstås her med udgangspunkt i Osborn, Hunt & Jauch (2002) som det der definerer både det en virksomhed gør og ønsker at gøre - altså er strategi et udtryk for hvilke metoder der bruges til at opnå de resultater interne og eksterne interessenter ønsker, samt det der afgør graden af fokus på bestemte resultater. Dette kobles naturligt sammen med *identitet*, der her anses som et resultat af strategi (Argenti, 2003). Forståelsen af identitet tager mere konkret udgangspunkt i følgende definition: "*corporate identity is the reality and uniqueness of an organization which is integrally related to its external and internal image and reputation through corporate communication*" (Balmer & Gray, 2003, s. 126). Med denne definition kobles organisationens identitet og kommunikation således sammen, hvorfor dette medfører at en virksomheds kommunikationsprodukter anses som en kilde til fortolkning af både strategi og identitet.

Med afsæt i ovenstående problemfelt og definitioner undersøges følgende problemformulering:

I hvilket omfang påvirker klimadebatten den kontekst Ørsted har sin indtjening i, og hvordan får dette betydning for Ørsteds kommunikative strategi og identitetsdannelse?

Ovenstående problemformulering tilgås analytisk gennem tre underspørgsmål:

- **Hvordan skabes klimadiskursen og hvordan former den social praksis?**

Dette spørgsmål søges undersøgt gennem en kritisk diskursanalyse, der i sin tilgang og udformning tager udgangspunkt i Fairclough (1992), og i relation hertil trækker på sociologiske teorier fra blandt andre Giddens (1991) og Bauman (1991).

- **I hvilket omfang reflekterer Ørsteds kommunikationsstrategi klimadebatten?**

Dette spørgsmål søges undersøgt gennem en kommunikationsanalyse, der tager afsæt dels i en content-analyse af Ørsteds tilgængelige årsrapporter, og dels i Ørsteds vision, mission og værdisæt.

- **Hvordan former klimadebatten specifikke samfundsforventninger til virksomheder (med Ørsted som eksempel)?**

Dette spørgsmål diskuteres gennem en kombination af de to forudgående analysers konklusioner i samspil med teorier fra henholdsvis Suchman (1995), Beck (1997) og DiMaggio & Powell (1983), m.fl.

AFGRÆNSNING

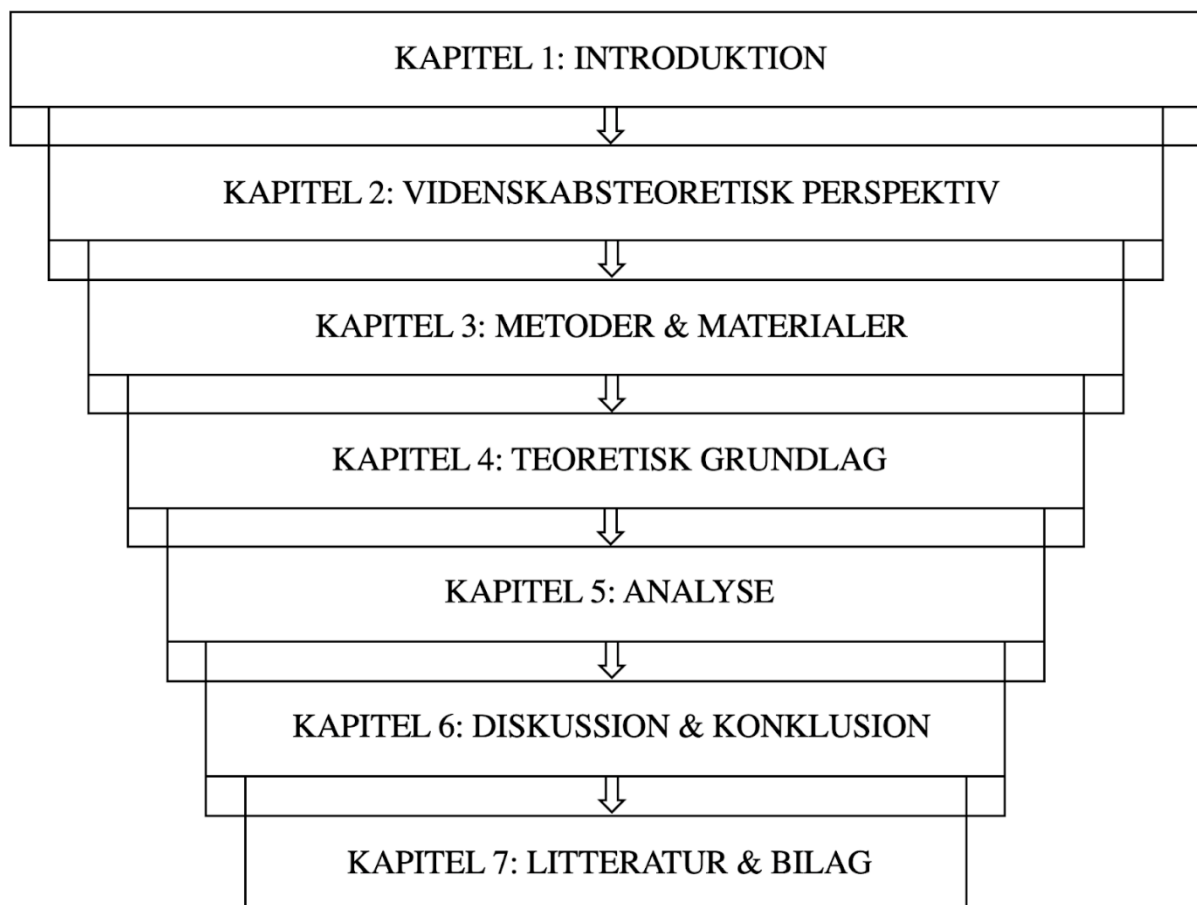
Specialet er afgrænset således, at der udelukkende fokuseres på det danske marked, altså hvordan klimadebatten udspiller sig i Danmark, da et internationalt perspektiv ville kræve et projekt af et helt andet omfang både plads- og tidsmæssigt. Det kan dog ikke udelukkes, at klimadebatten udspiller sig på lignende måder i andre lande.

Derudover har vi i forbindelse med udvalget af medietyper som anvendes i diskursanalysen valgt at afgrænse empirien til nyhedsmediernes nedskrevne tekster, herunder både web- og avisartikler. Der er således ikke taget stilling til diverse TV- og radioindslag. Eftersom TV- og radioindslag arbejder indenfor andre konventioner end artikler, der er nedfældet på skrift, ville analysen blive betydeligt mere omfattende og dermed også tidskrævende, hvis disse skulle inkluderes. Det skal dog nævnes, at vi er bevidste om, at TV- og radioindslag er lige så socialt determinerende som artikler og dermed også er med til at påvirke, etablere og konstruere den offentlige diskurs i samme grad som nedskrevne artikler. Disse kunne derfor sagtens være empirisk grundlag for en diskursanalyse, men vi vurderede at de indenfor specialets omfang ikke var strengt nødvendige for at kunne analysere det ønskede emne.

Derudover forholder specialet sig ikke i analysen af klimadiskursen til, hvad der objektivt set er rigtigt eller forkert, da det vil kræve bred faglig viden på det naturvidenskabelige område, at kunne udtale sig om herom. Vi forholder os desuden ikke til Ørsteds legitimitet, strategi eller kommunikation på områder, der ikke har direkte relevans i forhold til klimadebatten.

SPECIALETS STRUKTUR

Speciale er struktureret i henholdsvis syv kapitler, der er illustreret i nedenstående figur.

FIGUR NR. 1: SPECIALETS OVERORDNEDE STRUKTUR

KAPITEL 2

- VIDENSKABSTEORETISK PERSPEKTIV
- KVALITETSKRITERIER

VIDENSKABSTEORETISK PERSPEKTIV

Videnskabsteori er - som ordet indikerer - teori om videnskab, og kan således beskrives som “*et forsøg på, på et mere overordnet niveau at reflektere over, hvad det vil sige at bedrive videnskab.*” (Fuglsang, Olsen, & Rasborg, 2013, s. 11). Specialets videnskabsteoretiske udgangspunkt har betydning for, hvad der i forbindelse hermed betegnes som videnskab, hvilke metoder der anses som legitime, og opfattelsen af sandhedsbegrebet i sig selv.

Som indikeret allerede i indledningen til nærværende speciale, baserer vi vores vidensproduktioner på hermeneutiske principper. Hermeneutikken har analytisk relevans inden for forskningstemaer, hvor man eksempelvis søger “*at forstå hvilke betydninger de sociale aktører tillægger bestemte behandlingsformer og sociale sammenhænge, eller hvordan mening og betydning bestemmer aktørernes praksis*” (Højberg, 2013, s. 317), den sidste af hvilke kan siges især at være kendetegnende for dette speciales forskningsfelt. En analytisk tilgang i hermeneutisk perspektiv adskiller sig fra eksempelvis socialkonstruktivismen, der ligeledes finder anvendelse indenfor samfundsvidenskabelig forskning, ved ikke at interessere sig for “*sociale konstruktioners meningsdannelser*” (Højberg, 2013, s. 318), men i stedet have sin primære interesse i “*forståelse og meningsindsigt i den sociale virkelighed*” (Højberg, 2013, s. 318). På linje med dette består nærværende speciales hovedinteresse ikke i, hvordan sociale konstruktioner på klimaområdet skaber bestemte betydninger, men nærmere i at opnå forståelse for hvordan aktører (eksempelvis virksomheder) agerer i den sociale virkelighed, klimadiskursen er en del af.

HERMENEUTIKKEN

Ordet *hermeneutik* kommer af det græske ord *hermeneutike*, der originalt kunne forstås som *sproglig artikulation* eller *udtryk*. Efter oversættelse til latin, blev ordet dog gengivet med *interpretatio*, der betyder fortolkning, hvorefter ordet endnu engang blev oversat, fra latin til græsk, og blev til hermeneutik i betydningen fortolkningskunst, som vi forstår ordet i dag (Gulddal & Møller, 1999). Hermeneutik er med andre ord den videnskab, “*der beskæftiger sig med fortolkning af tekster*” (Gulddal & Møller, 1999, s. 11) og nøglebegreberne i hermeneutikken er i forbindelse hermed *mening* og *forståelse*, der efterstræber at være fælles for et fortolkningsfællesskab. Tekster er i denne sammenhæng et vidt begreb, og skal forstås som noget der omfatter alle typer af empiriske fænomener, der søges forståelse i. Tekst er således den genstand, objekt eller subjekt, som vi retter vores forståelses imod, og kan mere konkret være både en skreven tekst, verbale udtryk og sågar bestemte begivenheder eller en persons handlinger (Fredslund, 2012).

Hermeneutikken er kompleks teoridannelse, der er udviklet over tid, og kan trække sine aner helt tilbage til antikken, hvor de første grundsten til den moderne hermeneutik kan findes hos Platon og Aristoteles (Fredslund, 2012; Gulddal & Møller, 1999). Mere konkret betydning fik hermeneutikken dog først med reformationen, hvor den frem til romantikken fandt anvendelse primært som et metodisk appendiks til det filologiske arbejde, der foregik under indflydelse fra de samtidsfilosofiske konjunkturer. Først i begyndelsen af 1800-tallet fik hermeneutikken med *Friedrich Schleiermacher* (1768-1834) og herefter *Wilhelm Dilthey* (1833-1911) status som en selvstændig disciplin (Gulddal & Møller, 1999). Det klassiske hermeneutiske fokus var med disse teoretikere dog udelukkende på det sproglige, psykologiske og historiske, og fik først med *Martin Heidegger* (1889-1976) og efterfølgende *Hans-Georg Gadamer* (1900-2002 (Klausen, 2015)) bredere anvendelse som en mere filosofisk hermeneutik (Gulddal & Møller, 1999). Vidensproduktionen i nærværende speciale tager derfor udgangspunkt i en hermeneutisk filosofi inspireret af Hans-Georg Gadamer.

En af grundstenene i både den klassiske og den moderne hermeneutik er den hermeneutiske spiral (også kendt som den hermeneutiske cirkel), der er udgangspunktet for selve ontologien.

HERMENEUTIKKENS ONTOLOGISKE UDVIKLING

Hermeneutikkens ontologi er udviklet med baggrund i teorien om den hermeneutiske cirkel, der stammer fra Schleiermachers opfattelse af forståelsen som noget, der opstår i forbindelsen mellem del og helhed. Schleiermacher så det som et hermeneutisk princip, at *“delene kun kan forstås ud fra helheden, ligesom helheden jo forstås ud fra delene”* og han beskriver, at dette princip er: *“af et sådant omfang for hermeneutikken og så ubestrideligt, at selv de mest grundlæggende operationer ikke kan udføres uden anvendelse af det - ja, en lang række hermeneutiske regler beror på det i større eller mindre grad.”* (Schleiermacher, 1829/1999, s. 64). Dette grundlæggende princip var for Schleiermacher dog primært en cirkulær forståelsesproces forbundet til skreven tekst og tale, og blev først med Dilthey udvidet til at omfatte *“åndsvidenskabelig viden i sin helhed.”* (Gulddal & Møller, 1999, s. 26). Dette illustreres i følgende citat: *“Forståelse og fortolkning er åndsvidenskabernes metode. Alle funktioner forener sig i forståelsen. Den indeholder alle åndsvidenskabelige sandheder.”* (Dilthey, 1910/1999, s. 92). Der er for Dilthey altså ikke forskel i fremgangsmåden, uanset om man studerer en enkeltstående tekst eller menneskehedens samlede historie. Han så således hermeneutikken som en universel metodologi for åndsvidenskabernes (Kragh, 2009), og det er heri Diltheys mest betydningsfulde bidrag til hermeneutikken består: han lagde fundamentet for Martin Heideggers ontologisering af den hermeneutiske cirkel (Gulddal & Møller, 1999).

Med *ontologisering af den hermeneutiske cirkel* menes, at cirklen flyttes ind i fortolkeren selv, og hermeneutikken er dermed ikke længere en teori om fortolkning, der udelukkende har med sproglige fænomener at gøre, men får her status som en “*grundstruktur i den menneskelige væren og den menneskelige omgang med verden.*” (Gulddal & Møller, 1999, s. 32). Hermeneutikken blev efter Heidegger delt i to retninger; de, der arbejdede videre med den ontologiske vending, versus de der betragtede den som vranglære. Førstnævnte retning blev fulgt af Hans-Georg Gadamer, der gjorde den til grundstenen i sit arbejde, og således fortsatte udviklingen af en ontologisk funderet hermeneutik (Gulddal & Møller, 1999). I næstkommende afsnit afdækkes derfor Hans-Georg Gadamer's filosofiske hermeneutik med udgangspunkt i en oversat version af 5. udgave af værket “Wahrheit und Methode” (“Sandhed og Metode”) fra 1986.

HANS-GEORG GADAMERS FILOSOFISKE HERMENEUTIK

Hans-Georg Gadamer's hermeneutik tager som bekendt sit afsæt i princippet om den hermeneutiske cirkel, men hans filosofi bygger ligeledes på en række andre principper, eller begreber om man vil, der har indflydelse på hans version af den hermeneutiske cirkel. De mest afgørende blandt disse er: forforståelse, fordomme, situation, horisont og horisontsammensmeltning.

Som ovenfor beskrevet, fik den hermeneutiske cirkel med Heidegger og Gadamer ny betydning gennem subjektets indtræden. Det fortolkende subjekt befinder sig i den tidligere hermeneutiske tradition udenfor den hermeneutiske cirkel, og fortolker således cirkulært dele og helhed, tekst og kontekst som et separat objekt, og Gadamer kritiserer derfor dette perspektiv for at betragte teksten som et objekt, vi er i stand til at forholde os neutrale overfor (Gadamer, 1986/2007). Gadamer betragter i stedet forståelsen som noget, der opnås i samspillet mellem fortolkeren og objektet, og argumenterer i denne sammenhæng for, at “*forståelsen ikke er en metode, som den erkendende bevidsthed anvender på en selvvalgt genstand, som den bringer til objektiv erkendelse, men at det tværtimod er en forudsætning for forståelsen at befinde sig i en overleveringshændelse.*” (Gadamer, 1986/2007, s. 294-295). Man bringer i Gadamer's optik altså altid sig selv, i form af sin forforståelse og sine fordomme, med ind i forståelsesprocessen, hvorfor den hermeneutiske cirkel med Gadamer's øjne bliver til en cirkularitet mellem forforståelse og forståelse, og erkendelsen derfor aldrig bliver objektiv (Fredslund, 2012). For til fulde at afdække hvordan Gadamer begriber forståelsesprocessen (den hermeneutiske cirkel), er det i denne forbindelse nødvendigt at uddybe Gadamer's brug af ordene *fordomme* og *forforståelse*. Derfor belyses disse begrebers anvendelse i det efterfølgende afsnit.

FORFORSTÅELSE & FORDOMME

I tolkningen af begrebet *forforståelse* ligger, at der altid er en tidligere forståelse, der går forud for vores nuværende eller forekommende forståelse. Med andre ord bygger vores forståelse og udlægning af mening altid på en allerede givne forståelse af verden, og det er denne allerede givne forståelse, der kan karakteriseres som *forforståelsen* (Højberg, 2013).

Gadameres forståelse af *fordomme* er i denne forbindelse et direkte opgør med oplysningstiden opfattelsen af ordets betydning, og han mener at det er nødvendigt med en *rehabilitering* (Gadamer, 1986/2007, s. 264) af ordet. Hvor man i oplysningstiden betragtede fordomme som en kilde til fejlbedømmelser og falsk viden, og som noget der bør overvindes i søgen efter absolut fornuft, anser Gadamer i stedet fordomme som forudsætningen for den menneskelige forståelse (Gadamer, 1986/2007), og fornuften er for Gadamer altså aldrig absolut, men betinget af blandt andet historiske og kulturelle forhold. Foruden fordomme kan vi ikke forstå. Dette understreger Gadamer flere gange, blandt andet i det følgende citat:

“Er ikke snarere al menneskelig eksistens, også den mest frie, begrænset og betinget på mangfoldige måder? Hvis det er rigtigt, så er ideen om en absolut fornuft slet ikke mulig for den historiske menneskehed. Fornuft eksisterer for os kun som konkret og historisk, dvs. den er ikke sin egen herre, men vil altid være afhængig af de givne forhold, den virker i.” (Gadamer, 1986/2007, s. 263)

Gadamer forstår altså ordet fordom i mere bogstavelig forstand, som en for-dom, og i den forstand mere neutralt som en opfattelse eller forståelse, vi har af en sag, før vi indgår i en egentlig forståelsesproces.

Forforståelse og fordom er tæt relaterede begreber, hvorfor de kan være svære at adskille, og ofte omtales som udtryk for samme (Fredslund, 2012). En anden fortolkning adskiller dog de to begreber på følgende måde: “*Hvor forforståelse er en forståelsesbetingelse [...], har fordomme karakter af at være meningsgivende for forståelsen.*” (Højberg, 2013, s. 301). I dette perspektiv, er forforståelsen forudsætningen for overhovedet at kunne begribe verden, fænomenet, teksten og fordommene er de forudfattede meninger, man har om disse. (Højberg, 2013). Opfattelsen i nærværende speciale er dog, at fordomme og forforståelse ikke på denne måde kan opdeles i praksis, eftersom begge bygger på det enkelte menneskes historiske udgangspunkt, og fordommene er således egentlig en del af forforståelsen. Der er med andre ord tale om en *‘fordomsfuld’ forforståelse* (Gulddal & Møller, 1999, s. 35), mere end der er tale om to adskillelige koncepter.

Tilgangen til det, man forsøger at forstå, er altid åbnet af denne foreløbige forståelse (forforståelsen). Modsat oplysningstidens overbevisning om, at objektiviteten kan og bør opnås i forskning, er opfattelsen i Gadamer's filosofiske hermeneutik, at det ikke er muligt at tilgå verden med objektivitet. Det er med andre ord ikke muligt at fralægge sine fordomme og gå til en tekst med renvasket tavle (Fredslund, 2012; Gadamer, 1986/2007). Fordomme er desuden ikke noget, der i Gadamer's filosofi *bør* overvindes. I stedet bør det anerkendes, "*at der findes legitime fordomme.*" (Gadamer, 1986/2007, s. 264). Dette betyder dog ikke, at alle fordomme er frugtbare; der findes trods alt uvidenhed, hvorfor det bør understreges, at trods "*de [fordommene] er betingelser for enhver forståelse*" er de ikke "*automatiske garantier for dens rigtighed.*" (Gulddal & Møller, 1999, s. 36). Derfor bliver det i den filosofiske hermeneutik afgørende, at sætte forforståelsen (navnlig de fordomme der ligger i denne) på spil. Dette sker ifølge Gadamer i mødet med genstanden (eksempelvis en tekst eller en person), hvor fordommene kan udfordres (Gadamer, 1986/2007; Højberg, 2013). Det er med andre ord gennem den hermeneutiske cirkel, at fortolkeren bliver bevidst omkring sine egne fordomme: Fortolkerens forforståelse afprøves på genstanden, hvormed den ændres og tilpasses i forbindelse med nye erfaringer, hvorefter den nye (for)forståelse afprøves på ny. Gennem denne forståelsesprocess bliver det ifølge Gadamer muligt for forskeren at skelne mellem de produktive og de mere hæmmende fordomme (Gulddal & Møller, 1999). For at dette skal lykkes, kræver det dog, at vi som fortolkende individer generelt stræber efter åbenhed, når vi forsøger at forstå genstanden. Det er her Gadamer inddrager begreberne *situation* og *horisont*, der afdækkes i det følgende.

SITUATION & HORISONT

Gadamer beskriver begreberne *situation* og *horisont* på følgende måde:

"Enhver endelig nutid har sine grænser. En situation er netop defineret ved, at den udgør et ståsted, der begrænser synsmulighederne. Derfor hører begrebet horisont væsensmæssigt også med til begrebet situation. En horisont er det synsfelt, der omfatter og omslutter alt det, som er synligt fra et bestemt punkt. Når vi anvender begrebet på den tænkende bevidsthed, taler vi om at have en begrænset horisont, om en mulig udvidelse af horisonten, om at få åbnet op for nye horisonter osv." (Gadamer, 1986/2007, s. 288)

Horisont og situation er med andre ord udtryk for "*de historisk betingede begrænsninger i fortolkerens synsfelt*" (Gulddal & Møller, 1999, s. 36), men hvor situationen er det sted, hvorfra vi ser (udgangspunktet for forståelsen; vores kontekst), og som begrænser vores udsyn, repræsenterer horisonten den *vidde* udsynet har

(Fredslund, 2012). En snæver horisont betyder, at man ikke er *“i stand til at se langt nok og overvurderer derfor det, der ligger nærmest”* (Gadamer, 1986/2007, s. 288), hvorimod en bred horisont åbner for at se andet end det, der ligger lige for. Med en bred horisont, er man i stand til at se tingene i en bredere sammenhæng og således relativisere betydningen af ting - også det, der ligger lige for (Gadamer, 1986/2007). Reglen kan derfor siges at være, at jo bredere fortolkerens horisont, jo bedre er hans forudsætninger for at kunne sætte tingene i deres rette perspektiv, og således opnå en god forståelse af genstanden. Således bliver et af målene i filosofisk-hermeneutisk forskning at udvide vores horisonter (Fredslund, 2012).

Som kan læses i ovenstående citat, er forståelseshorisonten altså ikke en fast størrelse; man kan som bekendt blandt andet tale om *“en mulig udvidelse af horisonten”* og om at *“få åbnet op for nye horisonter”* (Gadamer, 1996/2007, s. 288). Horisonten er noget, vi bevæger os i, og som bevæger sig med os. Den er foranderlig og i konstant bevægelse (Gadamer, 1986/2007). Dette skyldes, at en horisont både er noget, der tilhører individet, og noget individet deler med en række andre mennesker; den er et resultat af personlige erfaringer, men er samtidigt kollektiv i den forstand, at individet er en del af et historisk og kulturelt fællesskab. Fortolkerens forståelseshorisont er således et produkt af *“[...] sprog, personlige erfaringer, tidslighed i form af fortid, fremtid og nutid samt af den historiske og kulturelle kontekst, den enkelte er indlejret i.”* (Højberg, 2013, s. 302). Således indgår fordomme og forforståelse i det Gadamer kalder fortolkerens horisont. Det vil sige, at når forforståelsen sættes på prøve i nye forståelsesprocesser, forandres forståelseshorisonten (Gadamer, 1986/2007). Men det er ikke kun fortolkeren, der har en horisont. Genstanden, være det en person, en tekst, eller noget helt tredje, bærer sin egen situation og horisont (Gadamer, 1986/2007). Mening eller forståelse, opstår derfor ifølge Gadamer, når to horisonter mødes i, hvad han betegner en *horisontsammensmeltning*. Dette begreb uddybes i næstkommende afsnit.

HORISONTSAMMENSMELTNING: FORSTÅElsen SOM EN PROCESS

Ifølge Gadamer er forståelse *“altid den process, hvor horisonter, der formodes at eksistere for sig selv, smelter sammen.”* (Gadamer, 1986/2007, s. 291). Med andre ord er al forståelse et resultat af horisontsammensmeltninger. Trods betydningen af ordet *sammensmeltning* er der dog ikke her tale om, at to horisonter smelter sammen til en enighed, men nærmere at der i mødet mellem to horisonter skabes et fælles rum, hvori det er muligt at forstå (Fredslund, 2012). Pointen med denne begrebsliggørelse af forståelsen er anerkendelsen af, at mening ikke suverænt tilhører hverken genstanden eller fortolkeren, men i stedet opstår i mødet mellem disse (Gadamer, 1986/2007). Dette er dog ikke ensbetydende med, at henholdsvis fortolkeren og genstanden ikke bærer meninger og betydninger i sig selv, ganske uafhængigt af mødet med den anden part. Det er nærmere pointen, at udtryksformen (af disse menings- og betydningssammenhænge) er tidsligt betinget. Man læser altid sin egne tidsbetingede forståelse ind i en tekst, hvorfor enhver udlægning af denne må være et

gensidigt samspil mellem det teksten meddeler, og den fortolkning der foretages (Gadamer, 1986/2007). Med andre ord: eftersom man altid bringer sig selv (sin forforståelse, fordomme, horisont) med ind i en forståelsesprocess, skabes mening som noget tredje, der hverken er helt fortolkerens eller helt genstandens. Forståelse bliver dermed til en *“gensidig processuel meningsdannelse”* (Højberg, 2013, s. 303); en bevægelse, der er af kendetegnet af den cirkulære vekselvirkning mellem del/helhed eller subjekt/objekt - altså den hermeneutiske cirkel. Man kan således sige, at den hermeneutiske cirkel *“betegner bevægelsen i horisontsammensmeltningen”* (Højberg, 2013, s. 303) da det er gennem udvidelsen af cirklen, at mening og læring opstår. Hvis ikke cirklen udvides gennem horisontsammensmeltning, opstår der således ingen læring og ingen ny mening.

Denne tilgang til forståelse medfører også en anerkendelse af, at man aldrig kan opnå en endelig forståelse af nogen eller noget (genstanden), eftersom *“opdagelsen af mening i en tekst er en uendelig proces”* (Fredslund, 2012, s. 83). Trods at man i forbindelse med den hermeneutiske cirkel taler om forforståelse, der bliver til forståelse, er der i virkeligheden mere tale om en forforståelse, der bliver til en ny forforståelse. Man træder aldrig ud af en forståelseshandling med en endelig forståelse af en sag - forståelse kan anskues nærmere som *“øjeblikkelige sprækker i vores forforståelse”* (Fredslund, 2012, s. 83). Det vi tager med fra den ene forståelsesprocess til den næste, er således altid en *forforståelse*, og forståelse er derfor aldrig et færdigt produkt, men i stedet den process hvorigennem man får påvirket sin (for)forståelse af verden, og derigennem får rykket eller udvidet sine horisonter og revurderet sine fordomme (Fredslund, 2012; Gadamer, 1986/2007; Højberg, 2013).

Det er netop derfor, at åbenhed og evnen til at spille spørgsmål får så afgørende en rolle i filosofisk-hermeneutisk forskning; disse karaktertræk har betydning for horisontens bevægelighed og foranderlighed, hvorfor de har betydning for forskningens kvalitet. Horisonten flytter sig, når vi overskrider den tidligere forståelse, og den tidligere forståelse overskrides, når vores fordomme sættes på spil (Højberg, 2013). Det er gennem denne proces, man kan siges at gøre sig en *hermeneutisk erfaring*. (Gadamer, 1986/2007; Højberg, 2013).

OPERATIONALISERING AF DE HERMENEUTISKE PRINCIPPER

Gadamers filosofiske hermeneutik er ikke i sig selv metodisk. Tværtimod gør den som tidligere nævnt netop op med dens forgængeres metodiske hermeneutik (jf. afsnittet 'hermeneutikkens ontologiske udvikling'). Fokus er i stedet på universelle betingelser for forståelsen, og Gadammers hovedværk er mere en filosofi om tilblivelsen af forståelse og viden (Fredslund, 2012). *"Pointen er, at forståelse i virkeligheden ikke er noget, som subjektet kan styre bevidst, heller ikke ved at vælge sig en bestemt metode. Forståelsen er tværtimod noget, som hele tiden finder sted bag om ryggen på den metodiske bevidsthed."* (Gulddal & Møller, 1999, s. 34). Derfor er der heller ingen forskningsmetodiske anvisninger forbundet med Gadammers hermeneutik (Fredslund, 2012). Alligevel har valget af denne type videnskabsteoretiske udgangspunkt for specialet nogle forskningsmæssige konsekvenser, der her er opsummeret:

- Vi er bevidste omkring, at vi som forskere bevæger os ind på et genstandsfelt, der på forhånd er fyldt af fortolkninger og forståelser, og det datamateriale der drages på, består af meningsfulde fænomener.
- Vi er opmærksomme på, at en teori også har en horisont og dermed sine grænser for forståelse. At tage en teori i brug vil på en og samme tid udvide vores horisont til at stille nye spørgsmål til teksten, men den begrænser også vores perspektiv, fordi en teori ikke har ubegrænset forklaringsværdi.
- Vi forstår, at vi som forskere bringer os selv ind i meningsudlæningen af genstandsfeltet, og vi anerkender således vores historisk betingede begrænsningers indflydelse på forskningen. Alt der gives mening, gives mening af os som forskere (vores fordomme og forståelseshorisont). Vi producerer altså vores eget datamateriale, og derfor bliver vores forskningsresultatet et produkt af det gensidige samspil med genstandsfeltet.
- Vi anerkender, at vores forståelse aldrig bliver et færdigt produkt, men i stedet skal ses som en proces, hvor vi løbende får udvidet vores horisonter samt revurderet de fordomme, vi som forskere har. Dette medfører bevidsthed omkring, at erkendelsen aldrig kan opfattes som endegyldig. Forskningsprocessen ses derfor som en uafsluttet og åben proces.
- Den form for sandhed, vi gennem en hermeneutisk vidensdannelse kan sige noget om, er gyldigheden af vores fortolkninger. Der er således ikke tale om en objektiv sandhed, men det tætteste man kan komme herpå givet at alt fortolkes.

Betydningen af disse forskningsmæssige konsekvenser bliver blandt andet en forståelse af, at udgangspunktet for hermeneutisk forskning er at finde den bedst mulige fortolkning blandt mange - det vil sige mest mulig konsistens mellem delene og helheden. Ikke alle fortolkninger er lige gode, eftersom subjekter er en del af meningsudlægningen. Vores opgave som forskere er således ud fra et hermeneutisk perspektiv at minimere

subjektfejl og tilnærme os en gyldighed, der er intersubjektiv og altså fælles for mange individer. En sådan gyldighed er ikke objektiv i den forståelse, at den er fælles for *alle*, men kan tilnærmes at blive det gennem en systematik omkring den metodisk tilgang til forskningsgenstanden. Hermeneutikkens ontologi kan således betegnes som *begrænset realistisk*, da det både understreges, at vores adgang til virkeligheden er bundet til en bestemt forståelse, men også at forståelsen kan nuanceres således, at den tilnærmer sig sandheden (Presskorn-Thygesen, 2012). Målet er altså gennem en subjektiv forståelsesramme at opnå gensidig forståelse mellem mennesker (horisontsammensmeltning), og man kan således betegne enighed mellem subjekter omkring fortolkningen (altså intersubjektivitet) som opnåelse af en horisontsammensmeltning, der som bekendt er formålet med en forståelsesprocess.

KVALITETSKRITERIER

For at sikre specialet en vis kvalitet, forholder vi os til The Danish Code of Conduct for Research Integrity (2014). På den måde søger specialet at imødekomme principperne for forskningsintegritet, og dermed skabe forskning af høj standard baseret på principperne *ærlighed*, *åbenhed* og *ansvarlighed* (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2014).

I henhold hertil, har vi først og fremmest søgt at planlægge og udføre vores analyse og bearbejdelse af data på en sådan måde, at undersøgelsen i sig selv kan undersøges, og hvis det ønskes, reproduceres. Dette er dog med forbehold for, at den helt samme fortolkning og forståelse næppe kan resultere af en sådan reproduktion, eftersom forskerens som bekendt bringer sig selv ind i meningsudlæningen af genstandsfeltet, og altså medproducere sin egen forståelse, der hverken er helt objektiv eller helt subjektiv. Det er altså udelukkende analysens fremgangsmåde, der kan reproduceres - ikke nødvendigvis dens resultater. En afgørende del af dette er et detaljeret og retvisende metodeafsnit, samt afdækning af specialets videnskabsteoretiske standpunkt, der som bekendt har betydning for hvordan analyser og data behandles og fortolkes.

Derudover har vi tilstræbt at fremvise specialets pointer, argumenter og resultater på en ærlig, gennemsigtig og præcis måde, således at læseren får angivet al relevant information, herunder eksempelvis begrænsninger, fejlkilder, genbrug af data og resultater, og så videre. Ligeledes er der igennem hele specialet refereret nøjagtigt (i henhold til APA 6th Edition), når der henvises til andres arbejde eller forskning.

KAPITEL 3

- METODER & MATERIALER
- FEJLKILDER
- KLIMA & KLIMAFORANDRING SOM BEGREBER

METODER & MATERIALER

I dette kapitel præsenteres specialets metode, samt de refleksioner, vi har gjort os i forbindelse med udarbejdelse af analysen. Ordet metode stammer oprindeligt fra det græske ord *methodos*, som kan oversættes til *vejen frem* (Den Danske Ordbog, 2018p) - i dette tilfælde vejen frem til viden. Metoden er altså en systematisk og fastlagt fremgangsmåde, som anvendes til opnåelse af viden, der kan benyttes når et arbejde skal udføres eller et problem skal løses (Hårbøl, Schack, & Spang-Hanssen, u.å.). Med andre ord er metodevalget af afgørende betydning for vidensproduktionen og derfor specialets udformning.

Før der dykkes yderligere ned i dette afsnit, er det dog værd at pointere, at specialets empiri er baseret på sekundære, kvalitative datakilder som avisartikler og årsrapporter. Det er altså med udgangspunkt i eksisterende datamateriale, specialets problemstilling analyseres (I. Andersen, 2008) - der produceres med andre ord ikke nogen primær data i form af eksempelvis interviews i forbindelse med besvarelsen af vores problemformulering. Mere specifikt, anvender vi en type sekundærdata, der kaldes *procesdata*, hvilket er en type data, der produceres i tilknytning til løbende aktiviteter i samfund og organisationer (I. Andersen, 2008), hvorfor den type data her anses som ideel til at afdække netop tilstand og udvikling i disse. Værdien af specialets undersøgelse ligger således ikke i produktionen af ny data, men i selve fortolkningen af eksisterende data, hvilket stemmer godt overens med et hermeneutisk forskningsperspektiv (jf. afsnittet 'videnskabsteoretisk perspektiv').

KRITISK DISKURSANALYSE SOM METODE

En diskurs kan defineres som en "*sammenhæng af udsagn, idéer, definitioner el.lign. som udgør kernen i fx en samtale eller et ræsonnement*" (Den Danske Ordbog, 2018c). Diskurs er altså *kernen* af kommunikation, den *måde* vi kommunikerer på, så at sige den måde vi bruger selve *sproget* og er således forudsætningen for, at vi forstår hinanden. Som Gadamer formulerer det: "*..den horisontsammensmeltning, der sker i forståelsen, er sprogets egentlige ydelse.*" (Gadamer, 1986/2007, s. 358) og "*Væren, der kan forstås, er sprog.*" (Gadamer, 1986/2007, s. 447). En præmis i foreliggende afhandling er, at fortolkninger udgør den kontekst virksomheder må agere i, hvorfor man i denne forbindelse kan udlede at sprog er kontekst, og kontekst er sprog. Derfor anses netop en diskursanalyse som en passende metode til at analysere kontekst og således forudsætningerne for organisatorisk strategidannelse og kommunikation.

Der findes mange forskellige tilgange til diskursanalyse. Eftersom der her er en særlig interesse for, i hvilket omfang klimadebatten specifikt påvirker den kontekst Ørsted har sin indtjening i, opstår dog en nærliggende interesse for, hvordan fortolkninger heraf former og formes af sociale mekanismer. Det er forståelsen i forbindelse hermed, at sproget ikke i sig selv har konsekvenser for Ørsted, men at påvirkningen navnligt forekommer i forbindelse med sprogets potentielle indflydelse på social praksis. I lyset heraf, og grundet dens særlige syn på forholdet mellem sprog og samfund, tager diskursanalysen i nærværende speciale udgangspunkt i kritisk diskursanalyse inspireret af Norman Fairclough.

Modsat mange typer af sproganalyse er kritisk diskursanalyse dog ikke en akademisk disciplin med relativt fastsatte undersøgelsesmetoder. Kritisk diskursanalyse bør i stedet ses som en problemorienteret interdisciplinær type forskning, hvorunder en bred vifte af tilgange (med hver deres teoretiske modeller, forskningsmetoder og dagsorden) kan indordnes. Det de alle deler, er en interesse for de semiotiske dimensioner af magt, ulighed, misbrug, og politisk-økonomisk eller kulturel forandring i samfundet (Fairclough, Mulderrig, & Wodak, 2011). Både den ideologiske betydning af bestemte måder at bruge sproget på, og de magtrelationer der ligger til grund for disse er ofte uklare. Kritisk diskursanalyse har til formål at synliggøre disse uigennemskuelige aspekter af diskurs som social praksis. (Fairclough m.fl., 2011; Thomsen, 2006). Det er altså især ved dens særskilte syn på forholdet mellem sprog og samfund samt dens kritiske tilgang til metode at kritisk diskursanalyse adskiller sig fra andre sproglige analyser (Fairclough m.fl., 2011), hvorfor den anses som særligt frugtbar i forbindelse med specialets undersøgelse.

Diskursteori associeres som udgangspunkt med et mere socialkonstruktivistisk videnskabsteoretisk udgangspunkt end hvad der er tilfældet her (A. D. Hansen, 2013). Kritisk diskursanalyse adskiller sig dog fra både diskursteori som sådan og socialkonstruktivismen på en række afgørende punkter. Mest afgørende i denne sammenhæng er ontologien. Hos diskursteori og socialkonstruktivisme sker en *“omvending af forholdet mellem epistemologi og ontologi. Ontologien forsvinder ikke, men epistemologien får forrang.”* (A. D. Hansen, 2013, s. 448). Dette gør som udgangspunkt diskursteori relativt inkompatibel med hermeneutikken, eftersom selve virkelighedsopfattelsen er forskellig. Dette er dog ikke gældende for kritisk diskursanalyse, da Fairclough har sine videnskabsteoretiske rødder i kritisk realisme (Fairclough, Jessop, & Sayer, 2004), hvor ontologien (som hos hermeneutikken) har forrang og målet er at finde ind til essensen af tekster og begivenheder (Buch-Hansen & Nielsen, 2012). Derfor er sandhedsbegrebet mere lig hermeneutikkens, eftersom det er muligt at opnå en mere eller mindre *korrekt* forståelse (jf. afsnittet ‘videnskabsteoretisk perspektiv’). Samtidigt anser man indenfor kritisk realisme viden som social og således til dels også subjektafhængig (Buch-Hansen & Nielsen, 2012). Kritisk diskursanalyse kan således anses som en adskilt tradition med en ontologi og et sandhedsbegreb, der er mere forenelig med hermeneutikken end hvad der er

tilfældet i meget anden diskursteori. Derfor er en metodisk anvendelse af kritisk diskursanalyse som inspireret af Fairclough også mere anvendelig indenfor specialets rammer.

Udgangspunkt og udvælgelseskriterier i henhold til det empiriske grundlag for diskursanalysen afdækkes i de efterfølgende afsnit.

DISKURSANALYSE: MATERIALER & EMPIRI

Dette afsnit vil uddybe selektionsprocessen af de udvalgte artikler til diskursanalysen samt gennemgå de anvendte sorteringskriterier. Nyhedsartiklerne giver så at sige udtryk for hvordan klimaforandringer italesættes i samfundet. Til denne del af analysen anvendes der, for at opnå en rimelig bredde af indhold, sekundær empiri bestående af både web- og trykte artikler. Alle de artikler der anvendes i diskursanalysen er fundet via det danske medieovervågningsselskab Infomedia, der indsamler og overvåger indhold fra samtlige danske landsdækkende tidsskrifter og nyhedsmedier (Søllinge, u.å.). Vi vurderede, at en mængde af artikler på mellem 80 og 100 ville være realistisk indenfor specialets rammer, og samtidigt være nok til at afdække mønstre der med troværdighed kunne sige noget om klimadiskursen i Danmark. Ved at anvende Danmarks største online mediearkiv blev det muligt for os at finde frem til både trykte og digitale avisartikler for den ønskede periode (Søllinge, u.å.).

Da Infomedia som mediearkiv har utrolig meget data, har vi været nødsaget til at lave to former for selektionskriterier; automatiserede og manuelle. De automatiserede kriterier omfatter de kriterier, Infomedia stiller til rådighed ved anvendelsen af arkivets avancerede søgefunktion. Mere specifikt inkluderer dette: periode, medietyper, medier, og søgekriterier - herunder valg og fravalg af specifikke søgeord. De manuelle kriterier omfatter frasortering af artikler med høj grad af subjektivitet samt artikler hvis emne er irrelevant i forhold til specialet. Tilsammen danner disse kriterier fundamentet for selektionsprocessen. Både de automatiserede og de manuelle kriterier vil blive uddybet yderligere i de kommende afsnit.

Endeligt bør det her noteres, at der i diskursanalysen bliver refereret til artiklerne med den nummerering, de blev ordnet efter i udvælgelsesprocessen. Det vil sige, at artiklerne ikke i brødteksten refereres til med APA, men som artikel nr. x. Oversigten over disse kan findes i forlængelse af litteraturlisten, hvor der er angivet APA referencer til hver artikel. Denne tilgang anses som mest hensigtsmæssig af hensyn til læsevenlighed.

AUTOMATISEREDE SØGEKRITERIER

Først og fremmest anvendte vi Infomedias automatiserede søgekriterier til at få et overblik over alle artikler, som omhandler klima eller klimaforandringer. Under de automatiserede søgekriterier kunne vi via Infomedia vælge at selektere ud fra:

- Hvilken periode artiklerne skulle være udgivet i.
- Hvilke nyhedsmedier artiklerne skulle være fra.
- Hvilke søgeord artiklerne skulle indeholde og undlade.
- Hvilke steder (lande) artiklerne skulle omhandle.

Perioden angiver den tidsramme, som de pågældende artikler er udgivet indenfor. Her er valgt perioden fra d. 15. april 2018 til og med d. 14. april 2019. En periode på et år vurderes som repræsentativt, da der i løbet af et år både forekommer klimatopmøder, diverse udspil fra regeringer, og rapporter med videre. Dertil er vi i forbindelse med dette projekt mere interesserede i, hvordan den nuværende diskurs omkring klimaet kommer til udtryk i medierne, end hvordan den har udviklet sig historisk, hvorfor perioden er sat til det seneste år fra skrivende dato 15. april 2019 (Bilag nr. 2).

Dernæst kommer valg af medietyper. Her beskæftiger specialet sig kun med udvalgte landsdækkende danske dagblade samt udvalgte webkilder. Således frasorteres lokale dagblade og ugeaviser samt TV- og radioindslag indledningsvis. De lokale dagblade og ugeaviser frasorteres, da de ikke er landsdækkende, og antagelsen er derfor, at disse medier ikke har den samme rækkevidde i forhold til at påvirke diskursen på nationalt plan. Tv- og radioindslag frasorteres, da disse medietyper arbejder indenfor nogle andre konventioner end artikler, som er nedfældet på skrift, og analysen af disse ville derfor kræve et projekt i større omfang end dette.

Efterfølgende blev det undersøgt, hvilke nyhedsmedier der er de mest læste i Danmark, med antagelsen om, at det er artikler fra disse afsendere, som flest danskere er eksponeret for. Mediets størrelse baseres på læsertal fra den nyeste undersøgelse udført af Index Danmark/Gallup, hvor læsertallene for fjerde kvartal 2018 og første kvartal 2019 fremgår (Kantar Gallup, 2019, s. 1). Her ses det, at det er B.T. Metro (266.000 læsere), Politiken (253.000 læsere), Jyllands-Posten (181.000 læsere), Berlingske (141.000 læsere), Kristeligt Dagblad (141.000 læsere) og Børsen (112.000 læsere) som er de landsdækkende aviser, der har de højeste læsertal, hvilket også fremgår af bilag nr. 3.

Hertil fandt vi det relevant, at kigge på mængden af troværdighed danskerne tillægger de enkelte medier, med antagelsen om, at hvis tilliden er lav, så vil danskerne ikke være lige så overbeviste om budskaber der fremlægges i medierne. Dermed ville medierne heller ikke være socialt determinerende i samme grad. Til at vurdere tilliden har vi taget udgangspunkt i den nyeste medieudviklingsundersøgelse, som er foretaget af DRs medieforskning. Rapporter viser, at 68% af danskerne angiver, at de har 'meget stor' eller 'stor' tillid til de danske nyhedsmedier, og under fire procent angiver, at de 'i mindre grad' eller 'slet ikke' tror på dem (Schwartz & Nilausen, 2019). B.T. Metro, som er det tidligere MetroXpress, er den landsdækkende avis med det største læsertal, men det fremgår af DR's medieforskningsrapport, at avisen kun har en tillidsgrad på 19%. Derfor er denne avis ikke inkluderet i specialets undersøgelse (Schwartz & Nilausen, 2019). Eftersom vi ønsker, at medierne i vores undersøgelse har en tillidsgrad på minimum 50%, blev Kristeligt Dagblad, som ligger på 38%, også frasorteret grundet manglende tillid (Albrecht, 2019). Dette parameter er således grundlaget for beslutningen om at inkludere empiri fra følgende afsendere: Politikken (55%), Jyllands-Posten (53%), Berlingske (53%) og Børsen (50%) (Albrecht, 2019; Nørbjerg, 2018; Schwartz & Nilausen, 2019). Derudover har vi valgt at inkludere webartikler fra DR og TV2, da det fremgår af medieforskningsrapporten, at disse to landsdækkende nyhedsmedier har den højeste troværdighed. Med baggrund i en kombineret vurdering af læsertal og troværdighed blandt danske nyhedsmedier, har vi således foretaget til- og fravalg, som medfører at der kun inkluderes artikler fra følgende nyhedsmedier: DR, Politiken, TV2, Berlingske, Jyllands-Posten, og Børsen.

For at præcisere søgningen yderligere, blev det opsat som kriterium, at alle artikler skulle inddrage ordet *klima* eller ordet *klimaforandring* i artiklens overskrift, da det må antages, at artikler som nævner dette i overskriften især har relevans for specialet.

Med de ovenstående automatiserede søgekriterier kom søgningen i mediearkivet ned på 613 artikler. For at skære yderligere ned i antallet af artikler, blev de korte artikler med mindre end 125 ord samt de mellemlange artikler med 126-699 ord fravalgt, med antagelsen om at jo længere artiklerne er, jo mere stof vil de indeholde til en diskursanalyse, således at der med færre artikler nemmere vil kunne udledes mønstre. Specialets empiri ender derfor ud med udelukkende at bestå af lange artikler på mere end 700 ord. Dermed blev udgangspunktet for den manuelle sortering af artikler et antal på 201.

MANUELLE SORTERINGSKRITERIER

De manuelle søgekriteriers formål er at frasortere de mere irrelevante artikler, således at der i de efterfølgende processer ikke bruges tid på artikler, der ikke vil bidrage med noget til specialets analyser. Fokus i denne del af sorteringsprocessen er todelt, med indledende frasortering af artikler med en høj grad af åbenlys subjektivitet (altså artikler, der tilhører opinionsgenren), og dernæst frasortering på basis af en vurdering af de respektive artiklers relevans.

Det første manuelle kriterie bestod som førnævnt i at frasortere diverse indlæg, der tilhører opinionsgenren, herunder debatindlæg og kronikker. Opinionsgenren udelukkes som empirisk grundlag for analysen, da journalisten eller skribenten i denne type indlæg gerne må give udtryk for sin egen mening (Berlingske Media, u.å.). Artikler inden for opinionsgenren er derfor ofte mere subjektive, og følger derfor nogle lidt andre konventioner end artikler, der tilhører informationsgenren. Af samme årsag noteres det oftest i toppen af et debatindlæg, at det pågældende nyhedsmedie tager afstand fra indholdet. Troværdigheden af disse indlæg kan altså ikke vurderes, eftersom de ikke har mediet som afsender, og derfor antages det også at disse indlæg ikke indgår under tekster, der har mediets niveau af troværdighed. På baggrund af dette er diskursanalysens empiri udelukkende baseret på artikler, som tilhører informationsgenren, og som derved søger at belyse indholdet objektivt (Berlingske Media, u.å.). Denne genre vil blive uddybet yderligere i afsnittet om den journalistiske genre.

Det andet manuelle søgekriterie bestod i at frasortere artikler, der indholdsmæssigt ikke bidrager med noget til specialets analytiske fokus. Eksempelvis er artiklen "*Klimaforandringer lokker insekter til Danmark*" (Nisgaard, 2018) frasorteret i denne process, da artiklen ikke nævner eller taler om klimaforandringer yderligere end ved blot at nævne det i overskriften. Ligeledes er artiklen "*Hjælp klimaet og forlæng sæsonen: Dyrk dine egne svampe i halm og gammel kaffegrums*" (Branner, 2018) også frasorteret på baggrund af manglende relevans. Her endte mængden af artikler på 78, men der blev efterfølgende frasorteret 9 artikler yderligere, da disse ikke kunne åbnes (jf. afsnittet 'fejlkilder'). Med de automatiserede og manuelle søgekriterier in mente kom det empiriske grundlag for diskursanalysen derfor ned på 69 artikler.

KOMMUNIKATIONSANALYSE SOM METODE: ØRSTED

Klimadiskursen betragtes i foreliggende speciale som en del af den sociale virkelighed og er dermed en strategisk kontekst, der meningsmæssigt påvirker en virksomheds strategidannelse, hvilket begrunder at vi i kommunikationsanalysen fokuserer på de kommunikationsprodukter, som er repræsentative for Ørstedes strategiske beslutninger. Af samme grund har vi valgt at tilgå analysen af Ørstedes kommunikation med to forskellige empiriske værktøjer, hvor der indledningsvis udarbejdes en content-analyse af Ørstedes årsrapporter, og efterfølgende foretages en mere generel kommunikationsanalyse på baggrund af Ørstedes vision og værdisæt. Til slut konkluderes så overordnet på Ørstedes kommunikationsstrategi. Metode og empiri i forbindelse med disse to analysedele redegøres for i de efterfølgende afsnit.

CONTENT-ANALYSE: EMPIRI

Ørstedes årsrapporter udgivet i perioden fra 2003 til og med 2019 fungerer som det empiriske grundlag for content-analysen (Bilag nr. 5). Årsrapporten er en publikation, der som minimum skal indeholde de lovpligtige informationer om virksomhedens forretningsmæssige, økonomiske og finansielle situation (Aggerholm m.fl., 2009), men som samtidigt også fungerer som et vigtigt kommunikativt produkt, der ønsker at: *“formidle et retvisende billede af virksomhedens forhold”* samt *“skabe et positivt billede af virksomheden”* (Aggerholm m.fl., 2009, s. 208). Derudover er årsrapporterne også nogle af de kommunikative produkter, som er forholdsvis let tilgængelige og dermed mulige at fremskaffe for at kunne sammenligne over en længere årrække, hvilket var nødvendigt for at kunne fremvise en historisk udvikling. Årsrapporter kan desuden ses som *“et af de mest værdifulde bidrag til forståelsen af en virksomhed”* (Aggerholm m.fl., 2009, s. 205). På baggrund af dette anvendes Ørstedes årsrapporter derfor som det empiriske grundlag for content-analysen.

CONTENT-ANALYSE: METODE

Kvalitative og kvantitative analysemetoder er blevet kombineret i bearbejdelsen af data fra årsrapporterne. Til at begynde med blev årsrapporterne manuelt skimmet igennem for at registrere ord eller sætninger, der er relevante i forhold til klimadiskursen. For at opnå mest mulig kvalitetssikring, gjorde vi indledningsvis dette individuelt, hvorefter vi sammenlignede vores data og sammenfattende fællesnævnerne i en liste, der skulle danne grundlaget for en mere kvantitativ content-analyse. Gennem content-analysen kunne der efterfølgende foretages en mere systematisk indsamling af data baseret på Ørstedes anvendelse af specifikke ord og betegnelser. Dette gjorde vi for metodisk at undersøge Ørstedes kommunikative mønstre på en måde, der muliggør en skematisk opstilling og således et visuelt overblik (Glesne, 2011). Denne metode anses som mest

hensigtsmæssig, fordi forskningen i denne forbindelse som bekendt har til formål at analysere, hvordan Ørstedes kommunikation lingvistisk har udviklet sig over tid.

Til den kvantitative analyse af Ørstedes årsrapporter er softwareprogrammet NVivo blevet anvendt til at administrere de store mængder data fra de i alt 17 årsrapporter. NVivo indeholder forskellige funktioner som gør det muligt at organisere, styre og sortere data fra de anvendte dokumenter (Tracy, 2013). Med NVivo bliver det dermed muligt at analysere indholdsmønstrene kvantitativt ved hjælp af statistiske metoder (Glesne, 2011). Overordnet set anvendes NVivo altså til at organisere årsrapporterne og de relevante ord for dermed at kunne opnå en større forståelse af, hvordan kommunikationen udvikler sig. Det interessante her er dermed at vise udviklingen, og hvor meget der tales om det der nu engang tales om. Ulempen med denne form for kvantitativ analyse er dog, at der kan være tendens til at gå glip af vigtige detaljer ved kun at fokusere på enkelte ord. Det vides dermed ikke hvad der ligger bag den data man får ud af analysen, hvorfor den ikke altid ender med at reflektere virkeligheden. NVivo fortæller i dette tilfælde kun hvor mange gange et ord kan findes i en given årsrapport, men ikke i hvilken kontekst det enkelte ord optræder. Derfor blev ordenes relationer også undersøgt manuelt, så der på denne måde også opnås forståelse for den kontekst ordet indgår i, og hvorfor det enkelte ord anvendes i denne sammenhæng. På den måde tages der også forbehold for sammenhængsgraden mellem ordene. Der foretages altså en kvalitativ kvalitetssikring af specialets kvantitative data ved samtidigt at kigge på den konkrete anvendelse af ordene.

De årsrapporter der er udarbejdet i perioden fra 2003 til 2017 er desuden skrevet på dansk, hvor årsrapporter fra 2018 og 2019 er på engelsk. På baggrund af dette har vi i oversigten (Bilag nr. 4) valgt både at skrive den danske og den engelske udgave af søgeordet, for dermed at kunne udfylde skemaet på den mest retvisende måde. NVivo tilbyder en funktion, hvor andre bøjninger for samme søgeord inkluderes i optælling. Det vil sige, at når der eksempelvis søges på *climate change*, så tæller det også med hvis der i stedet står *climate changes* et andet sted i årsrapporterne. Denne funktion er sat til, når der søges på engelsk. Dog fungerer denne funktion ikke helt optimalt på dansk, da programmet er udviklet på engelsk. Derfor har vi, for at imødekomme denne problematik, måtte søge på de forskellige danske bøjninger af hvert søgeord. Igennem en af NVivos specialfunktioner, der kaldes *or* blev det dog muligt for os at opstille en søgning der eksempelvis kunne hedde: “*climate change*” or “*klimaforandring*” or “*klimaforandringen*” or “*klimaforandringer*” or “*klimaforandringerne*” or “*klimaforandringernes*”. Denne funktion blev anvendt ved samtlige søgeord, der bøjes. Nedenfor ses en oversigt over de anvendte søgeord, samt de dertilhørende bøjninger og oversættelser af samme ord:

- Bæredygtig: bæredygtige, bæredygtigt (sustainable)
- Bæredygtighed: bæredygtigheden (sustainability)
- Grøn energi: (den) grønne energi (green energy)
- Grøn strøm: (den) grønne strøm (green power)
- Grøn vækst: (den) grønne vækst (green growth)
- Vedvarende energi: vedvarende energikilder (renewable energy)
- Energiløsning: energiløsninger, energiløsningerne (energy solution)
- Klima: klimaet (climate)
- Klimaforandring: klimaforandringer, klimaforandringerne, klimaforandringernes, klimaforandring (climate change)
- CO2: drivhusgas, drivhusgasser, drivhusgasserne, kuldioxid, (CO2, greenhouse gas, carbondioxide)
- FN: FN, FN's, IPCC, IPCC's (UN, IPCC)

I udarbejdelsen af content-analysen opdagede vi derudover, at når der blev søgt på *climate*, inkluderede NVivo også alle de gange, hvor der stod *climate change* i beregningerne, fordi ordet *climate* også indgår i *climate change*. Dette ville kunne skabe et forvrænget billede, da søgeordet dermed ville blive talt med flere gange i analysen. For at imødegå denne fejlkilde, er antallet af gange *climate change* er talt med, blevet trukket fra antallet af ordet *climate*, således det samme søgeord ikke tælles med flere steder. Dette er dog kun gældende for årsrapporterne skrevet på engelsk (2018 og 2019), da *klimaforandringer* på dansk er skrevet i ét ord, og derfor forekommer der ikke den samme udfordring i forhold til de danske årsrapporter.

Resultaterne fra NVivo analysen siger som bekendt noget om Ørstedes udvikling i forhold til deres kommunikerede strategi og identitet. For at kunne udlede noget om Ørstedes udvikling henimod der, hvor virksomheden befinder sig i dag, og hvordan virksomheden kommunikerer sin identitet og strategi, har vi dog valgt også at inddrage Ørstedes nuværende vision og værdigrundlag som kommunikationsprodukter, der i særdeleshed kan sige noget om Ørstedes strategiske og kommunikative identitet, og således fortælle noget om i hvor høj grad Ørsted trækker på og influeres af klimadiskursen. Anvendelsen af netop vision og værdisæt uddybes yderligere i næstkommende afsnit.

ØRSTEDS VISION & VÆRDISÆT

En virksomheds *vision* udgør ifølge Johnsen (1993) organisationens *billede af en ønsket fremtid*, og en organisations *mission* kan ses som organisationens *eksistensgrundlag* (Johnsen, 1993). En værdi betragtes ofte som mere grundlæggende end organisationens mission og vision. Værdier har til formål at forklare “*hvad der er vigtigt for organisationen*”, det vil sige de værdier, som organisationen “*bygger eller ønsker at bygge at sit virke på*”, og som også anses som værende “*fælles for alle organisationens medlemmer*” (Aggerholm m.fl., 2009, s. 60–61). Organisationens udtrykte værdier er normative, “*idet de skal medvirke til at sætte retningen for, hvad der er ønsket eller uønsket, og er samtidigt et løfte til stakeholderne om, hvordan organisationen og dens medlemmer vil agere.*” (Aggerholm m.fl., 2009, s. 61). Derfor bidrager en organisations værdier endvidere til, at skabe den organisatoriske identitet eller bevidsthed om: “*hvem man er, eller hvordan man gerne vil se sig selv*” som organisation (Aggerholm m.fl., s. 61). Erklæringer i form af vision, mission og værdisæt er derfor “*nogle af de mest centrale tekster*” for organisationen (Aggerholm m.fl., s. 57). Dette tydeliggøres også i følgende: “*Visioner, missioner og værdigrundlag udgør det højeste niveau i et hierarki af strategisk ledelseskommunikation. Når erklæringer nedskrives og offentliggøres som strategisk ledelseskommunikation, bliver de det mest udviklede, forpligtende og sammenhængsskabende ledelsesprodukt, organisationen har*” (Bordum, Anders & Holm Hansen, 2005, s. 19). Altså er vision, mission og værdisæt et udtryk for Ørstedes identitet og strategiske retning, hvorfor disse anses som et solidt empirisk grundlag, for at kunne sige noget om disse parametre. Ørsted har dog ikke opdelt vision, mission og værdier så firkantet, men arbejder i stedet ud fra en samlet tekst under titlen “*Vores vision og værdier*”, hvor virksomhedens vision, mission og værdisæt er nedskrevet i forlængelse af hinanden (Bilag nr. 5). Som nævnt ovenfor, sættes disse kommunikationsprodukter i relation til content-analysen af Ørstedes årsrapporter for både at kunne sige noget om Ørstedes udvikling, hvor virksomheden befinder sig nu, og hvor virksomheden gerne vil hen. Interessen er altså i Ørsted strategiske og identitetsmæssige udvikling i relation til klima og klimaforandringer, for at kunne sige noget om kontekstens indflydelse på Ørsted. Denne kombination af årsrapporter, vision, mission og værdisæt anses derfor som passende empiri til formålet.

FEJLKILDER

En fejlkilde refererer til de forhold, der kan give anledning til fejl i specialets undersøgelse (Den Danske Ordbog, 2018f). Dette afsnit afdække derfor specialets identificerede fejlkilder.

MEDIEUNDERSØGELSEN

For at vurdere de enkelte nyhedsmediers tillidsgrad anvendtes den nyeste medieudviklingsundersøgelse, der er foretaget af DR. Her fremgik det, at DR som nyhedsmedie har den største tillidsgrad blandt de forskellige nyhedsmedier i Danmark. Eftersom DR selv står for selve analysen, kan analysens udfald muligvis være farvet. Dog er der ikke noget specifikt belæg herfor, og vi er heller ikke stødt på andre undersøgelser, der kunne sammenlignes med.

Troværdighed af nyhedsmedier bliver i foreliggende speciale desuden sat lig med hvorvidt danskerne er tilbøjelige til at tro på artiklernes indhold om klimaforandringer. Der tages ikke forbehold for, om der er nogle emner, som danskerne ikke anser som troværdige, når medierne omtaler disse, selvom det ikke kan afvises, at det potentielt forholder sig sådan.

JYLLANDS-POSTENS ARTIKLER PÅ INFOMEDIA

I forbindelse med vores søgning via mediearkivet Infomedia, blev vi opmærksomme på en systemfejl i Infomedias arkiv, som medførte at flere af Jyllands-Postens artikler ikke kunne åbnes som ønsket. For at kompensere for denne fejlkilde på bedst mulig vis, har vi i stedet forsøgt at finde artiklerne gennem andre arkiver, hvilket har været muligt ved omkring halvdelen af artiklerne. Således er diskursanalysen påvirket af, at nogle af de relevante artikler fra Jyllands-Posten mangler i undersøgelsens empiri.

KLIMA & KLIMAFORANDRING SOM BEGREBER

Når der i nærværende speciale gøres brug af ordene *klima* eller *klimaforandringer*, er det med mere eller mindre synonym betydning, eftersom der i diskursen oftest ikke skelnes mellem disse, og ordene derfor ikke kan kan adskilles i analysen. Dette på trods af, at der rent definitions-mæssigt skelnes mellem dem (se bilag nr. 10 for mere uddybende definitioner). I klimadebatten er det dog ofte den sammenhæng ordet indgår i, der tydeliggør hvordan ordet helt konkret skal opfattes, og hvad der mere præcist henvises til; når der tales om klima, er det stort set altid i forbindelse med, at der tales om klimaforandringer.

KAPITEL 4

- TEORI: KRITISK DISKURSANALYSE
- TEORI: DISKURS I MEDIERNE

TEORETISK GRUNDLAG

Ordet teori stammer oprindeligt fra det græske ord *theoria*, der er afledt af *theorein*, som betyder at *betragte* eller *tænke over* (Den Danske Ordbog, 2018x). Teori kan forstås som en systematisk samling af erkendelse, eller med andre ord er teorier et system af ideer der har til formål at forklare noget, og som især er baseret på generelle principper, der er uafhængige af det som søges forklaret (Oxford University Press, 2019). Teorier er altså en forudsætning for at gennemføre og formidle et problemorienteret videnskabeligt arbejde inden for cand.merc.(kom.) uddannelsens faglighed vedrørende kommunikation i et organisatorisk og forretningsmæssigt perspektiv. De fleste af specialets teorier inddrages ad hoc og således flydende, når de finder anvendelse, hvorfor teori afsnittet udelukkende afdækker det analytiske fundament for diskursanalyse, der repræsenterer størstedelen af foreliggende speciales undersøgelse, herunder både kritisk diskursanalyse som teori (med udgangspunkt i Norman Fairclough) samt teori omkring nyhedsdiskurser (med udgangspunkt i Teun A. van Dijk).

NORMAN FAIRCLOUGH: KRITISK DISKURSANALYSE

For at besvare den første del af problemformuleringen: “*Hvordan skabes klimadiskursen og hvordan former den social praksis?*” tages der som forklaret i afsnittet ‘kritisk diskursanalyse som metode’ udgangspunkt i kritisk diskursanalyse, som den er fremsat af den britiske lingvist Norman Fairclough.

I nærværende afsnit redegøres indledningsvis for begrebet diskurs, hvorefter der tages stilling til begrebet kritisk og betydningen af dette. Tilsammen søger disse underafsnit at afdække specialets overordnede tilgang til det at udføre en diskursanalyse med udgangspunkt i Faircloughs teori. Efterfølgende gennemgås centrale begreber og koncepter der trækkes på indenfor Faircloughs diskursanalyse. Først forklares det dialektiske forhold mellem diskurs og sociale strukturer, hvorefter betydningen af hegemoni og ideologi i en Fairclough-inspireret diskursanalyse afdækkes. Herefter følger en gennemgang af konceptet intertekstualitet, som især er af relevans for nærværende speciales analyse. Afslutningsvis sammenfattes førnævnte elementer i Faircloughs tredimensionelle model for diskursanalyse.

DEFINITION AF DISKURS

Ordet diskurs stammer fra det franske ord *discours*, der har sit oprind i det latinske ord *discursus*, som betyder tale eller samtale (Den Danske Ordbog, 2018c). Begrebet har dog udviklet sig, og inden for diskursanalyse bliver forskere ofte konfronteret med manglen på en ensformig, konsensus-given definition af diskurs som begreb. Den hollandske professor i diskurs Teun A. Van Dijks forklarer i hans multidisciplinære introduktion til diskursanalyse, at denne uklarhed håndteres ved at omfavne bredden af definitioner og egenskaber; diskurs som social interaktion, som magt og dominans, som kommunikation, som social semiosis, som naturligt sprogbrug og så videre (Van Dijk, 2011). Dette forekommer dog som en ganske omfattende og kompliceret tilgang, og Van Dijk anerkender også at intet enkeltstående projekt kan undersøge alle egenskaber i en bestemt diskurs i detaljer, og argumenterer derfor for, at man bevidst træffer valg og fravalg inden for projektets rammer (Van Dijk, 2011).

Dette speciale afgrænses derfor til at tage udgangspunkt i Norman Faircloughs forståelse af diskurs som social praksis: *“In using the term ‘discourse’, I am proposing to regard language use as a form of social practice, rather than a purely individual activity or a reflex of situational variables.”* (Fairclough, 1992, s. 63). Med denne forståelse følger to vigtige antagelser. For det første medfører det, at diskurs ses både som en *mode of action* (en måde at fungere på) og en *mode of representation* (en måde at projektere eller afbilde på). For det andet medfører det et syn på forholdet mellem diskurs og sociale strukturer som dialektisk (Fairclough, 1992). Med andre ord ser Fairclough diskurs som en måde at repræsenterer aspekter af verden på, både den mentale verden (tanker, følelser, overbevisninger, et cetera) og den sociale verden. Bestemte aspekter af verden kan repræsenteres på forskellige måder, så vi er generelt i nødsaget til at overveje forholdet mellem forskellige diskurser (Fairclough, 2003).

DET KRITISKE PERSPEKTIV

Ordet *kritik* stammer fra det græske *kritike* (techne), der betyder *bedømmelseskunst* (Den Danske Ordbog, 2018n). Forestillingen om kritik har altså præget vestlige traditioner siden det gamle grækenland, gennem oplysningstiden og til nutiden. I hverdagsbrug kan ordet siges at indikere brugen af rationel tænkning til at stille spørgsmålstejn ved argumenter eller dominerende tanker og idéer (Fairclough m.fl., 2011). Brugen af begrebet i kritisk diskursanalyse kan trække sine aner tilbage til påvirkning fra Marxismen og Frankfurterskolens kritisk teori, i hvilke kritik er den mekanisme der både forklarer sociale fænomener og forandrer dem. Denne frigørende agenda har vigtige implikationer for kritisk diskursanalyse som videnskabelig praksis (Fairclough m.fl., 2011), og begrebet ‘kritisk’ som brugt i kritisk diskursanalyse adskiller sig altså fra den gængse hverdagsfortolkning af ordet. Alligevel er begrebet ofte blevet taget for givet

i mange videnskabelige studier, der tager udgangspunkt i kritisk diskursanalyse (Fairclough m.fl., 2011). Denne mangel gøres der op med i nærværende afsnit, hvor det kritiske element i kritisk diskursanalyse ekspliciteres og angives som et kvalitetskriterium for specialets diskursanalyse.

Indledningsvis kan det siges at en tekst læses kritisk, hvis der udvikles en bevidsthed omkring, hvordan teksten formidler og vedligeholder bestemte diskurser og magtrelationer (Fairclough, 1992; Lankshear, 1994). Norman Fairclough skelner mellem kritiske og ikke-kritiske tilgange til diskurs på følgende måde:

“Critical approaches differ from non-critical approaches in not just describing discursive practices, but also showing how discourse is shaped by relations of power and ideologies, and the constructive effects discourse has upon social identities, social relations and systems of knowledge and belief, neither of which is normally apparent to discourse participants.” (Fairclough, 1992, s. 12).

Med andre ord adskiller kritiske tilgange sig, ifølge Fairclough, generelt på hvorvidt der udover den tekstnære analyse, også er taget stilling til den indbyrdes konstruerende rolle som social praksis, magtrelationer og diskurs spiller i forhold til hinanden - det som Norman Fairclough kalder det dialektiske forhold mellem diskurs og sociale strukturer. Man kan altså ikke med rette kalde sin diskursanalyse for ‘kritisk’ diskursanalyse, hvis ikke der er taget højde for dette forhold (uddybes i nedenstående afsnit), og det må derfor forstås som et afgørende kvalitetskriterium.

DET DIALEKTISKE FORHOLD MELLEM DISKURSER & SOCIALE STRUKTURER

Som tidligere nævnt, er det kritiske element i en kritisk diskursanalyse tæt forbundet med, hvad Fairclough betegner som det dialektiske forhold mellem diskurser og sociale strukturer. Det kan derfor betegnes som et centralt princip indenfor denne analysetilgang.

Et dialektisk forhold er et gensidigt tovejs forhold: den diskursive hændelse er formet af situationer, institutioner og sociale strukturer, men den former også dem. Med andre ord er diskurs socialt konstituerende såvel som socialt konstitueret. Den konstituerer situationer og vidensobjekter, samt de sociale identiteter og forhold mellem mennesker og grupper af mennesker. Diskurs er både konstituerende i den forstand at den hjælper til at vedligeholde og reproducere den sociale status quo, og i den forstand at den bidrager til at

transformere den (Fairclough m.fl., 2011). Det er forståelsen for netop denne balance Fairclough understreger som værende vigtig, hvis man i en analyse skal undgå enten at tillægge diskursens sociale ophav for stor betydning, eller tillægge konstruktionen af det sociale i diskursen for stor betydning (Fairclough, 1992).

Siden diskurs har stor indflydelse på det sociale (og omvendt), kan man ikke ignorere, at der i den forbindelse opstår vigtige spørgsmål omkring emnet magt. Med en dialektisk forståelse er en bestemt konfiguration af den sociale verden (for eksempel dominans- og magtrelationer) impliceret i en særlig sproglig konceptualisering af verden; i sproget navngiver vi ikke blot ting, men konceptualiserer dem. Derfor må diskursive praksisser have stor ideologisk effekt. Det vil sige, at de kan hjælpe med at producere og reproducere ulige magtrelationer mellem eksempelvis sociale klasser, kvinder og mænd, og etniske grupper, gennem de måder hvorpå de repræsenterer ting og positionerer mennesker. Så en diskurs kunne eksempelvis være racistisk eller sexistisk, og prøve på at udgive antagelser (der ofte er usande) omkring ethvert aspekt af den sociale verden som simpel sund fornuft (Fairclough m.fl., 2011).

Ovenstående referencer til et forhold mellem diskurs og koncepterne magt, dominans og ideologi gennemgås i efterfølgende afsnit med Faircloughs sammenfattende og forbundne begreber hegemoni og ideologi.

HEGEMONI & IDEOLOGI

Fairclough tager i hans magtforståelse udgangspunkt i Gramscis begreb *hegemoni*, der ifølge ham bidrager med et brugbart framework, gennem hvilket man kan konceptualisere og undersøge politiske og ideologiske dimensioner af diskursiv praksis (Fairclough, 1992). Han beskriver det som værende “[...] *leadership as much as domination across the economic, political, cultural and ideological domains of a society*” (Fairclough, 1992, s. 92). Denne magt er dog aldrig opnået mere end delvist og foreløbigt, som hvad Fairclough betegner et “*unstable equilibrium*” (Fairclough, 1992, s. 92). Med begrebet hegemoni hentydes der til en type magt, der handler om at konstruere alliancer og at integrere frem for direkte at dominere underordnede klasser. Dette opnås gennem indrømmelser eller ideologiske midler, således at deres samtykke/godkendelse kan vindes (Fairclough, 1992). Her er altså ikke tale om direkte dominans, men om en forhandlingsprocess, hvori en betydningskonsensus skabes. Hegemoni består således i magt over fortolkning.

Hegemoni er særligt brugbart i forbindelse med den tredimensionelle model, idet et af de primære interesseområder i forbindelse med denne er at finde forklarende sammenhænge mellem sociale praksissers medfødte egenskaber og diskursive praksissers medfødte egenskaber, inklusiv sociokognitive aspekter af

produktion og fortolkning (Fairclough, 1992). Dette underbygger idéen om at diskursive praksisser er politisk investerede og er, siden hegemonier har ideologiske dimensioner, også en måde hvorpå man kan vurdere den ideologiske investering af diskursive praksisser.

Fairclough tager i forbindelse med ideologi generelt afstand fra påstanden om at bestemte diskurstyper har medfødte politiske og ideologiske værdier, og påstår i stedet at forskellige diskurstyper i forskellige sociale domæner og institutionelle rammer kan blive politisk eller ideologisk investeret på bestemte måder (Fairclough, 1992). Fairclough definerer således ideologier som konstruktioner af virkeligheden (den fysiske verden, sociale relationer, sociale identiteter), som er indlejret i forskellige dimensioner af diskursive praksissers former og betydninger, og som bidrager til produktionen, reproduktionen og transformationen af dominansrelationer (Fairclough, 1992). Politik og ideologisk praksis er altså ikke uafhængige af hinanden; ideologi er mening skabt gennem magtrelationer som en dimension af magtudøvelsen og magtkampen (Fairclough, 1992).

Det bør dog ifølge Fairclough understreges, at selvom teksters form og indhold rigtignok bærer præg af ideologiske processer og strukturer, så er det ikke muligt at 'aflæse' ideologier udelukkende fra tekster. Dette forholder sig delvist således, fordi tekst 'forbrugere' indimellem ser ud til at være immune over for de ideologiske påvirkninger, der angiveligt er at finde i tekster (Fairclough, 1992). Fairclough foretrækker i stedet at se på ideologi, som noget der er at finde både i de strukturer (eksempelvis diskursordener), som danner udfaldet af tidligere begivenheder og forudsætningerne for nuværende begivenheder, samt i selve begivenhederne efterhånden som de reproducerer og transformerer deres betingende strukturer (Fairclough, 1992). Dertil gør han opmærksom på, at det ikke bør antages, at folk er bevidste omkring de ideologiske dimensioner af deres egne praksis. Ideologier som er indlejret i konventioner, kan være mere eller mindre naturaliserede og automatiserede, og folk kan have svært ved at forstå, at deres normale praksis kan have specifikke ideologiske investeringer (Fairclough, 1992).

Overvejelser omkring hegemoni og ideologi er altså afgørende indenfor Norman Faircloughs diskursanalyse, og det er i denne sammenhæng netop vigtigt at arbejde med det dialektiske perspektiv, fordi: "[...] *subjects are ideologically positioned, but they are also capable of acting creatively to make their own connections between the diverse practices and ideologies to which they are exposed, and to restructure positioning practices and structures.*" (Fairclough, 1992, s. 92). Denne balance mellem ideologiske påvirkninger og subjektet som aktiv agent er en variabel, som er afhængig af sociale betingelser såsom dominansrelationers relative stabilitet (Fairclough, 1992). Således forbindes tankerne i dette afsnit med ovenstående afsnit og udgør sammen med

intertekstualitet, som gennemgås i efterfølgende afsnit, grundstenene i Norman Faircloughs tilgang til diskursanalyse, og således også hans tredimensionelle framework for denne.

INTERTEKSTUALITET

Intertekstualitet er et af nøglebegreberne i Norman Faircloughs diskursanalyse, og er hans primære analytiske fokus. I Faircloughs forståelse er tekster i sig selv intertekstuelle, hvilket vil sige, at de er udgjort af elementer, der kommer fra andre tekster, og derfor har en grad af medfødt historicitet, der gør dem i stand til at påtage sig den betydelige rolle de har som ledende indenfor social og kulturel forandring i det moderne samfund. Vigtheden af denne tekstsopfattelse harmonerer derfor særligt godt med det faktum, at der i hans tredimensionelle framework netop er fokus på diskurs som social forandring (jf. Definition af diskurs; Fairclough, 1992).

Ovenstående understreger også vigtigheden af forholdet mellem intertekstualitet og hegemoni. Intertekstualitet som koncept lægger vægt på teksters produktionsevne, på hvordan tekster kan transformere tidligere tekster og restrukturere eksisterende konventioner (genrer, diskurser) for at udvikle nye konventioner. Men denne produktionsevne er ikke i praksis tilgængelig som et ubegrænset felt indenfor, hvilket der kan innoveres og leges frit; det er socialt begrænset og indskrænket, og betinget af magtrelationer (Fairclough, 1992). Intertekstualitet som teori kan ikke i sig selv forklare disse sociale begrænsninger, så den må nødvendigvis kombineres med en teori om magtrelationer, og hvordan disse former (og er formet af) sociale strukturer og praksisser (Fairclough, 1992).

Faircloughs tilgang er i denne sammenhæng, at intertekstualitet, og konstant foranderlige intertekstuelle relationer i diskurs, er afgørende for at opnå forståelse for de processer der konstituerer subjekter (Fairclough, 1992). Dette skyldes, at teksters intertekstualitet gør tekstfortolkning til en betydeligt mere kompliceret process, fordi for at kunne finde mening i tekster, er fortolkere nødt til at finde måder, hvorpå de kan få de forskelligartede tekstelementer til at passe ind i en kohærent, men ikke nødvendigvis utvetydig, helhed. Det ville være nemt at tilskrive fortolkeren alene denne evne, men dette ville være ensbetydende med implicit at betragte fortolkeren som over og udenfor intertekstualitet, som i stand til at kontrollere ydre diskursive processer. Men Fairclough argumentere for at et sådant syn forudsætter at sociale og diskursive subjekter på mystisk vis eksisterer forud for sociale og diskursive praksisser, og ville således overse disse praksissers bidrag til dannelsen af subjekter og deres gradvise transformation (Fairclough, 1992). Intertekstualitet og dannelsen/konstitueringen af subjekter er derfor unægteligt forbundne i Faircloughs tilgang til diskursanalyse.

Ovennævnte kohærens, som fortolkeren søger at opnå, er ifølge Fairclough ikke en tekstegenskab, men en egenskab som fortolkere tillægger tekster. Dette betyder at forskellige fortolkere (inklusiv tekstens producent) muligvis udvikler forskellige (for dem) logisk sammenhængende læsninger af samme tekst. På denne front lader Faircloughs tilgang til tekstfortolkning altså til at nærme sig en hermeneutisk forståelse heraf - hvis altså man på sin vis sidestiller kohærens med hermeneutisk forståelse (jf. afsnittet 'videnskabsteoretisk perspektiv'). Kohærens bør ifølge Fairclough heller ikke forstås på en ubetinget og logisk måde; en kohærent tekst hænger godt nok sammen til fortolkerens nuværende formål, hvilket som ovenover indikeret hverken udelukker ubestemmeligheder eller tvetydighed (Fairclough, 1992). Det er heller ikke alle fortolkere, der er medgørlige. Nogle er i højere eller mindre grad, og mere eller mindre eksplicit, modstandsdygtige. Fortolkere er altså naturligvis mere end bare diskurssubjekter i en bestemt diskursiv proces; de er også sociale subjekter med særlige akkumulerede sociale erfaringer og med ressourcer der på forskellig vis orienterer sig til de mange dimensioner af socialt liv. Disse variabler påvirker måden, hvorpå de går til fortolkningen af bestemte tekster, og det er vigtigt at tage højde for de måder, hvorpå fortolkere fortolker tekster, hvis man på korrekt vis skal kunne vurdere deres politiske og ideologiske effektivitet (Fairclough, 1992). Med dette kan man altså sige, at Fairclough i sin subjektforståelse tager højde for, hvad Gadamer ville kalde subjektets forforståelse, fordomme - eller horisont, og tilnærmer sig således hermeneutikken i denne forstand (jf. afsnittet 'videnskabsteoretisk perspektiv').

Indenfor intertekstualitet skelner Fairclough mellem to typer: *manifest intertekstualitet* og *konstitutiv intertekstualitet* (også kaldt *interdiskursivitet*) (Fairclough, 1992). Dette speciale følger Faircloughs eksempel, og benytter intertekstualitet som et generelt term, der dækker både manifest og konstitutiv intertekstualitet, når distinktionen mellem disse er uden betydning. Begrebet 'interdiskursivitet' benyttes i stedet for konstitutiv intertekstualitet, når distinktionen er nødvendig, for at understrege at fokus her er på diskurskonventioner og ikke på andre tekster som konstituerende (Fairclough, 1992).

I manifest intertekstualitet er andre tekster eksplicit til stede i teksten under analyse; de er tydeligt markeret eller tilkendegivet ved egenskaber på tekstens overflade, for eksempel ved citationstegn. Det bør dog bemærkes, at tekster kan inkorporere andre tekster uden at sidstnævnte er eksplicit tilkendegivet; man kan for eksempel svare på en anden tekst ved hjælp af den måde, hvorpå man formulerer sin egen (dette uddybes nedenfor). Overordnet set er manifest intertekstualitet altså det tilfælde, hvor specifikke andre tekster bliver åbenlyst trukket på i en tekst. Modsat er interdiskursivitet er et spørgsmål om, hvordan en diskurstype bliver konstitueret gennem en kombination af diskursordenselementer (Fairclough, 1992). I det foreliggende speciale vil fokus være på interdiskursivitet, hvorfor denne form for intertekstualitet uddybes yderligere nedenfor.

INTERDISKURSIVITET

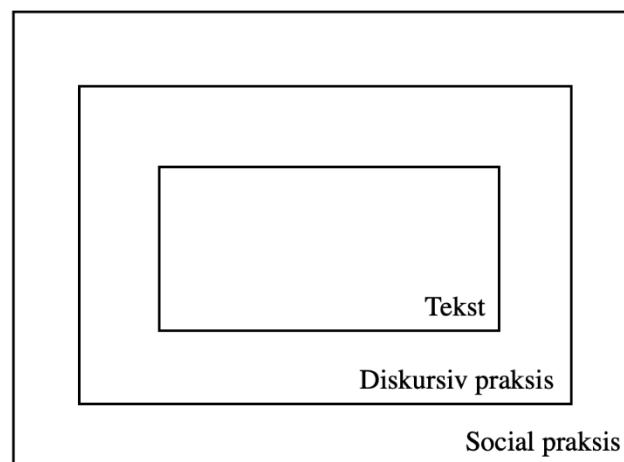
Som nævnt ovenfor er interdiskursivitet et spørgsmål om, hvordan en diskurstype bliver konstitueret gennem en kombination af diskursordenselementer, og det er ifølge Fairclough muligt at klassificere disse elementer i et lille antal overordnede typer: genre, aktivitetstype, stil og diskurs. Fordelen ved at bruge sådanne termer er, at de gør det muligt for en analyse at udpege større typeforskelle mellem diskursordenselementerne, som vi måske ellers ville overse, og på denne måde gøre det tydeligt i hvilken forstand diskursiv praksis er begrænset af konventioner (Fairclough, 1992).

Ovenstående elementtyper har en grad af autonomi i forhold til hinanden, men de er ikke strengt taget lige. Især genre overskygger de andre typer, i den forstand at genre er tæt forbundet til typer af social praksis og genresystemer, som er gældende i et bestemt samfund på et bestemt tidspunkt, og afgør hvilke kombinationer og konfigurationer de andre typer forekommer i. Endvidere varierer de andre elementer i deres grad af autonomi i relation til genre; det vil sige, den grad de er frit kombinerbare med en variation af genrer og andre typer af elementer. De rangerer på en skala fra mindst til mest autonome: aktivitetstype, stil og diskurs (Fairclough, 1992). En genre forudsætter desuden ikke bare en bestemt tekst type, men også særlige tekstrelaterede produktions-, distributions- og forbrugsprocesser. En avisartikel er eksempelvis et kollektivt produkt (Fairclough, 1992; van Dijk, 1988), og genrens produktions-, distributions- og forbrugsprocesser adskiller sig markant fra blandt andet et blogindlæg.

Ifølge Bakhtin er genrer “[...] *the drive belts from the history of society to the history of language*” (Bakhtin, 1986, s. 65). Forandringer i social praksis er i Faircloughs fortolkning heraf både manifesteret på det sproglige plan i forandringer i genresystemet, og er delvist blevet til gennem sådanne forandringer, jf. det dialektiske perspektiv på diskurs (Fairclough, 1992). En diskurs er i denne relation en bestemt måde at konstruere en genstand, og fremhæver at indhold eller genstande - vidensområder - kun indføres i tekster i den formidlede form af bestemte konstruktioner af dem (Fairclough, 1992), altså er netop den formidlede form betydningsfuld i forhold til at kunne analysere diskurs.

DEN TREDIMENSIONELLE MODEL

Den tredimensionelle tilgang er Faircloughs forsøg på at sammenkoble tre analytiske traditioner, som hver er uundværlige for diskursanalysen. Disse er den tekstnære og sprognære analyse indenfor lingvistik, den makrosociologiske analyse af social praksis i relation til sociale strukturer, og det mikrosociologiske syn på social praksis som noget mennesker aktivt producerer og finder mening i baseret på delte procedurer for sund fornuft (Fairclough, 1992). Han strukturerer disse analyser under overskrifterne tekst, diskursiv praksis og social praksis.

FIGUR NR. 2: DEN TREDIMENSIONELLE MODEL (FAIRCLOUGH, 1992: 232)

Fairclough argumenterer for, at hvis det at være et tilfælde af social (politisk, ideologisk, etc.) praksis er én dimension af en diskursiv begivenhed, så er det at være tekst en anden. Disse to dimensioner bliver mæglet mellem af en tredje, hvis fokus er på diskurs som en specifikt diskursiv praksis. Diskursiv praksis står ikke her i kontrast til social praksis: førstnævnte er en bestemt form for sidstnævnte (Fairclough, 1992). I nogle tilfælde kan den sociale praksis være fuldstændig dannet af diskursiv praksis, mens det i andre kan involvere et mix af diskursiv og ikke-diskursiv praksis. Analyse af en bestemt diskurs som et stykke af diskursiv praksis fokuserer på tekstproduktion, -distribution og -forbrug som processer. Alle disse processer er sociale, og fordrer reference til de særlige økonomiske, politiske og institutionelle rammer indenfor hvilke diskurs er udviklet (Fairclough, 1992).

Indenfor diskursiv praksis er fokus som ovenfor nævnt på produktion, distribution og forbrug. Det er derfor ifølge Fairclough vigtigt at forstå, at produktions- og fortolkningsprocesser er socialt begrænsede i dobbelt forstand (Fairclough, 1992). Først og fremmest er de begrænsede af de tilgængelige medlemmers resurser, som reelt er internaliserede sociale strukturer, normer og konventioner. For det andet er de begrænsede af den

specifikke sociale praksis, som de er en del af, hvilket afgør hvilke elementer medlemmernes ressourcer trækker på og hvordan (normative eller kreative, føjelige eller oppositionelle) de trækkes på (Fairclough, 1992).

I modellen er den centrale interesse at trække forklarende forbindelser mellem de måder, hvorpå tekster er sammensat og fortolket (tekst), hvordan tekster er produceret, distribueret og forbrugt i bredere forstand (diskursiv praksis), og den sociale praksis' karakter med hensyn til dens relation til sociale strukturer og kampe (social praksis) (Fairclough, 1992). Formålet er altså at gøre det muligt at vurdere forhold mellem diskursive og sociale forandringer, samt systematisk at relatere detaljerede tekstegenskaber til diskursive begivenheders sociale egenskaber som tilfælde af social praksis (Fairclough, 1992). Med dette formål for øje er Faircloughs fremstilling af analyse i dimensionen diskursiv praksis fokuseret på konceptet intertekstualitet, mens hans fremstilling af analyse i dimensionen social praksis er fokuseret på koncepterne ideologi og hegemoni (Fairclough, 1992). Analyse i dimensionen tekst derimod, kan tilgås på mange forskellige måder, dog med det fælles formål, at få indblik i hvordan begivenheder og sociale relationer behandles i tekster og dermed hvordan bestemte versioner af virkeligheden, sociale identiteter og sociale relationer konstrueres.

TEUN A. VAN DIJK: DISKURS I MEDIERNE

Faircloughs teoretiske ramme er anvendelig til alle typer af tekst i bredeste forstand. Da nærværende speciale udelukkende beskæftiger sig med nyhedsartikler som empiri til diskursanalysen, finder vi det derfor interessant at inddrage den hollandske lingvist Teun A. van Dijk (og mere præcist, hans beskæftigelse med nyhedsmedier) som kilde til mere specifik viden om denne type diskurs. Især et af Van Dijks tidlige hovedværker *News as Discourse* (1988) findes her anvendeligt som teoretisk supplement til Faircloughs tilgang. Van Dijks arbejde i forbindelse med værket *News as Discourse* bidrager med en mere dybdegående forståelse for, hvordan diskurser fungerer i nyhedsmedier, og vil i den forbindelse give specialet mere konkrete indsigt i at arbejde med nyhedsmedier som empirisk grundlag for en diskursanalyse.

Van Dijk opstiller blandt andet en række egenskaber, nyhedsdiskursen siges at være kendetegnet af. En af hovedpointerne blandt disse er, at nyheder kan anskues som værende en form for offentlig diskurs. Grundet nyhedsmediernes store målgruppe, forudsættes en vis almenviden samt visse fælles overbevisninger, normer og værdier hos modtagerne. Det er disse fælles overbevisninger, der ifølge Van Dijk gør nyhederne forståelige (Van Dijk, 1988). Dette aspekt medfører naturligvis også, at nyhederne bærer præg af disse fælles overbevisninger (Van Dijk, 1988). Denne type diskurs kan endvidere kendetegnes som upersonlig, eftersom

den normalvis ikke består af tilkendegivelser af en enkeltpersons overbevisninger eller holdninger, men derimod produceres og udtrykkes af institutionaliserede organisationer (enten offentlige eller private), der repræsenterer en bestemt gruppe individer (Van Dijk, 1988). Denne egenskab medfører, at det må antages at Van Dijk i brugen af ordet *nyheder* udelukkende refererer til informationsgenren og ikke opinionsgenren, da sidstnævnte genre kendetegnes af, at journalisten eller skribenten giver udtryk for sin egen mening (jf. afsnittet 'diskursanalyse som metode').

Van Dijk understreger i forbindelse med ovenstående, at journalistens eller skribentens navn ikke skal forstås som en indikation på, at der udtrykkes personlige overbevisninger, men skal derimod forstås som en sekundær indikation på en institutionel stemme (Lindegren-Lerman, 1983; van Dijk, 1988). Van Dijk understreger dog også, at skribentens institutionelle stemme kun er upersonlig i forhold til hverdagsrutiner og deres underliggende ideologier. Med andre ord er upersonlighed en normativ præstation, og ikke en deskriptiv en. De signaler, der sendes, antyder altså kun det upersonlige og upartiske (Van Dijk, 1988). Dette, argumenterer Van Dijk, skyldes at underliggende overbevisninger og holdninger ikke er så nemme at undertrykke. De kan altså forekomme indirekte i teksten på mange måder, eksempelvis i valget af emne eller i skribentens stil, herunder de ord der bruges til at beskrive fakta med (Van Dijk, 1988). Desuden pointerer Van Dijk, at nyhedsmedier kan fremstå differentierede afhængigt af, hvilken kontekst de er skrevet i (Van Dijk, 1988). Dermed har det betydning, hvilken kultur det enkelte nyhedsmedie indgår i - i Danmark er det eksempelvis et formelt krav, at skribenten lever op til de presseetiske regler (dette aspekt uddybes yderligere i afsnittet 'den journalistiske genre').

Med ovenstående in mente, betragtes Van Dijks teori som fremsat i bogen *News as Discourse* altså som et relevant supplement til Faircloughs diskursanalyse. Faircloughs tredimensionelle model kan ses som diskursanalysens ramme, hvori Van Dijks arbejde inkluderes lejlighedsvis. Der trækkes således kortfattet på Van Dijk i flere afsnit, og hans teori bidrager overordnet set til en dybere forståelse for nyhedsartiklers opbygning og egenskaber.

KAPITEL 5

- DISKURSANALYSE
- KOMMUNIKATIONSANALYSE

DISKURSANALYSE

Nærværende speciales analyse af diskurs omkring klima i offentligt tilgængelige medier udspringer som tidligere nævnt af Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. Derfor tager følgende afsnit udgangspunkt i Faircloughs tredimensionelle model, der bygger på antagelsen om at henholdsvis social praksis, tekst og diskursiv praksis alle udgør dimensioner af en diskursiv begivenhed (Fairclough, 1992). Sidstnævnte mæglers mellem de to førstnævnte (Fairclough, 1992), og det forekommer derfor mest oplagt at afdække denne dimension først, for efterfølgende at kigge på, hvilken form relationerne mellem denne og de andre to dimensioner tager. På denne måde afdækkes det således først hvordan tekstdimensionen - og derefter hvordan den sociale praksis dimension - dels former og formes af den diskursive praksis. Denne tilgang vil gøre den ellers forholdsvist uoverskuelige diskursanalyse mest muligt læsevenlig. Det skal dog understreges, at de tre dimensioner ikke strengt taget kan adskilles, da de ifølge Fairclough er gensidige forudsætninger for hinanden (Fairclough, 1992). Det må indenfor disse rammer derfor antages, at der vil forekomme periodiske overlap.

Analysen af den diskursive praksis indledes med en overordnet introduktion til de helt grundlæggende byggeklodser i klimadiskursen, og er herefter inddelt i en række underoverskrifter, som kategoriserer de diskurser der gennem analysen af empirien er blevet identificeret. På denne måde kan den diskursive praksis formidles på struktureret vis, og således bedst muligt afdække hvilke diskursive temaer der influerer samtalen om klima. Ligesom dimensionerne i modellen, influerer disse diskursive temaer dog ligeledes hinanden på kryds og tværs. I nogle tilfælde er temaerne endda under- eller overordnet andre temaer.

Tekstdimensionens fokus er på hvordan subjekter, objekter og processer kobles sammen sprogligt (Fairclough, 1992). Her forholder analysen sig altså mere konkret til bestemte sætningskonstruktioner i udvalgte artikler, for at udpensle hvordan bestemte sproglige udformninger og tekstuelle processer indenfor kommunikation om klima og klimaforandringer har betydning for dannelsen af objekter og subjekter. Med andre ord, er interessen her, at se hvordan de analyserede artikler behandler bestemte begivenheder og sociale relationer, og på denne måde er medvirkende til at konstruere bestemte opfattelser af virkeligheden, sociale identiteter og relationer (Fairclough, 1992). Formålet med tekstanalysen er således at vise, hvordan artiklerne om klima og klimaforandringer hverken repræsenterer objektive eller tilfældige fremstillinger af emnet, men derimod at subjekter, objekter og processer knyttes sammen på bestemte måder. I hvor høj grad disse sammenkoblinger kan karakteriseres som strategiske forsøg på at konstruere bestemte versioner af virkeligheden må antages at afhænge af, hvor bevidst tekstproducenten er omkring de ideologiske dimensioner af egen praksis. Eftersom der i nærværende speciale kigges på den offentlige diskurs som helhed, er det dog irrelevant, hvorvidt en

bestemt tekstproducent gør et strategisk forsøg på at overbevise modtagerne af teksten om noget bestemt. I stedet antages det med baggrund i Van Dijk (1988), at hvad der måske kunne fremstå sådan, er et udtryk for underliggende overbevisninger og holdninger, hvad der også kunne kaldes tekstsproducentens horisont (jf. afsnittet 'videnskabsteoretisk perspektiv'), og tolkes således derefter.

Analysen af tekstdimensionen i Faircloughs tredimensionelle model er altså overordnet set fokuseret på og inddelt efter de specifikke objekt- og subjekt-konstruktioner, der er blevet identificeret i diskursanalysens empiriske grundlag. På denne måde tydeliggøres det, at den primære interesse i analysen er hvilken betydning grammatiske elementer har for dannelsen af subjekter og objekter, og således hvordan den sociale virkelighed fremstilles sprogligt.

Analysen af den tredje dimension af Faircloughs tredimensionelle model, social praksis, er som tidligere nævnt hos Fairclough fokuseret på koncepterne ideologi og hegemoni. Eftersom alle tekstuelle og diskursive processer er sociale, fordrer de som bekendt reference til de særlige økonomiske, politiske og institutionelle rammer indenfor hvilke diskursen er udviklet (jf. afsnittet 'den tredimensionelle model'; Fairclough, 1992). Det er disse rammer der arbejdes med under analysen af den sociale praksis. I denne del af specialets diskursanalyse drages delkonklusionerne fra de to forhenværende afsnit altså sammen med bredere sociale teorier og tendenser, for blandt andet at kunne sige noget kvalificeret om de ideologiske og hegemoniske aspekter af klimadiskursen. På denne måde, kan man således klassificere afsnittet om social praksis som diskursanalysens diskuterende og konkluderende element, hvorfor den i nærværende analyse tjener som delkonklusion. Afsnittet tager udgangspunkt i to forskellige sociologiske perspektiver, og opdeles således derefter. Eftersom det anerkendes, at perspektiverne bygger på mange af de samme grundelementer, og således har det samme udgangspunkt, skal opdelingen af disse dog ikke læses som en stringent modstilling af dem. Der er i afsnittet udelukkende foretaget en opdeling efter de mest markante teoretikere af hensyn til læsevenlighed. Under analysen af social praksis vil specialet mere specifikt inddrage teoretiske perspektiver fra indledningsvis Giddens (1991) og Beck (1992, 1997), m.fl., og efterfølgende Bauman (1991), m.fl., for at kunne diskutere klimadiskursens led i social praksis og uddrage konklusioner på baggrund heraf.

DEN JOURNALISTISKE GENRE

Genre som begreb dækker over bestemte konventioner for, hvordan tekster produceres, distribueres og forbruges (Fairclough, 1992), og er som interdiskursivt element af afgørende betydning for hvilke kombinationer og konfigurationer de andre typer af diskursordenselementer (aktivitetstype, stil og diskurs) forekommer i (Fairclough, 1992). Derfor, og især fordi diskursanalysen her er afgrænset til kun at arbejde med avisartikler fra danske medier, vil dette afsnit præsentere den journalistiske genre, og således på forhånd afdække de konventioner og reglementer det empiriske grundlag for analysen er underlagt.

Den journalistiske genre er som ovenfor antydnet underlagt nogle officielle reglementer og love, herunder de presseetiske regler, som Dansk Journalistforbund og Danske Medier tilsammen har udarbejdet. Det fremgår her, at det forventes, at enhver redaktionel medarbejder har kendskab til disse regler, hvorfor de må antages at have indflydelse på samtlige journalistiske produkter. Reglerne er vejledende, og omfatter det redaktionelle stof der offentliggøres i medierne, og dermed også de avis- og webartikler, som udgør diskursanalysens empiri (Dansk Journalistforbund, u.å.).

De presseetiske regler er opdelt i tre kategorier: *korrekte meddelelser*, *adfærd i strid med god presseskik og retsreportage*. Heraf er det dog kun den første kategori *korrekte meddelelser*, der vurderes at være betydelig i forbindelse med analysen, og det er derfor kun denne kategori, der uddybes i det følgende. Kategorien *adfærd i strid med god presseskik* udelades ikke fordi den nødvendigvis er irrelevant for de mennesker, der har udarbejdet de tekster der udgør diskursanalysens empiri, men fordi der her er fokus på ting der ikke bør gøres, og ikke de ting der faktisk gøres. Det må derfor antages, at disse reglementer er overholdt, og det må således betyde, at denne *adfærd* ikke vil være at finde i det endelige produkt. Kategorien *retsreportage* er derimod irrelevant på alle fronter, da specialet ikke beskæftiger sig med journalistiske tekster, som inkluderer retsreportage.

Under *korrekte meddelelser* som kategori tydeliggøres det, at god presseskik og retsreportage blandt andet inkluderer, at der bringes korrekt og hurtig information, og at det kontrolleres, om de oplysninger der gives eller gengives er korrekte (Dansk Journalistforbund, u.å.). Derudover er det også journalisternes opgave at udvise kritik overfor nyhedskilderne, da disse kilder naturligvis også kan være farvet af personlige interesser eller uvedkommende forhold. Dernæst er det vigtigt, at det fremgår tydeligt, hvad der er faktiske oplysninger, og hvad der er kommentarer (Dansk Journalistforbund, u.å.).

Netop for at skabe klarhed og tydelighed omkring de faktiske oplysninger, således at de enkelte journalister undgår konflikt med de presseetiske regler, er der i den journalistiske genre typisk en forholdsvis høj grad af manifest intertekstualitet. Det vil sige, at andre tekster er inkorporeret i de enkelte artikler, og at journalisterne benytter sig af både citationstegn og refererende sætninger såsom *Jørgen fortalte* eller *Politikken skriver* for at henvise til andre tekster, eller sågar henvise til andre artikler skrevet af andre nyhedsformidlere. Den høje grad af manifest intertekstualitet skyldes, at det er de færreste journalister, der skriver om noget, som de selv har oplevet (Van Dijk, 1988). Derfor trækkes der i nyhedsproduktionen ofte på andre former for kilder, heriblandt øjenvidner, medie rapporter, interviews, pressemeddelelser, pressekonferencer, rapporter, møder og mange andre former for kilder til viden (Van Dijk, 1988). Med andre ord er nyhedstekster i sig selv intertekstuelle, da de oftest er udgjort af elementer der kommer fra andre tekster (jf. afsnittet 'intertekstualitet'; Fairclough, 1992). Grundet den høje grad af manifest intertekstualitet i genren, fokuserer afsnittet diskursiv praksis ikke på denne form for intertekstualitet, men lægger i stedet vægt på at afdække interdiskursiviteten i klimadebatten. Citater betragtes i denne forbindelse som en inkorporeret omend udefrakommende del af den givne artikel, og analyseres således på linje med den omkringliggende tekst.

Journalistikken som genre kan overordnet set inddeles i to undergenrer; *informationsgenren* og *opinionsgenren* (Berlingske Media, u.å.). Netop denne skelnen er særligt vigtig, da det har betydning for artiklens troværdighed og overordnede formål. Inden for informationsgenren er det en betingelse, at journalisten forholder sig sagligt til stoffet, og det må derfor forventes at dette tilnærmelsesvis efterleves. Dermed må det også forventes, at danskerne tillægger denne type indhold højere grad af troværdighed, da journalisten nødvendigvis forventes at forholde sig objektivt og dermed belyse situationen fra flere perspektiver og vinkler. Modsat må journalisten eller skribenten i opinionsgenren give udtryk for sin egen mening, hvilket også er grunden til, at nyhedsmedier fralægger sig ansvaret for hvad der skrives i eksempelvis debatindlæg (Berlingske Media, u.å.). På baggrund af dette er diskursanalysens empiri som tidligere beskrevet udelukkende baseret på artikler, der tilhører informationsgenren.

DISKURSIV PRAKSIS

Som nævnt ovenfor, indledes analysen af den diskursive praksis med en introduktion til de helt grundlæggende byggeklodser i klimadiskursen. Som bekendt er formålet med analysen af den diskursive praksis at opnå forståelse for, både hvordan tekstproducerende diskursdeltagere (Fairclough, 1992) producerer de analyserede tekster, samt hvordan disse tekster konsumeres af modtagende diskursdeltagere. I efterfølgende tekst etableres det således hvordan der i samtlige artikler, undersøgt i forbindelse med specialets diskursive analyse, tages udgangspunkt i nogle generelle fælles overbevisninger. Herefter dykker de efterfølgende afsnit ned i hvorledes der i debatten trækkes på en række forskellige hoveddiskurser, der både bidrager til og udspringer heraf, for på denne måde fyldestgørende at afdække graden af interdiskursivitet i samtalen om klimaforandringer.

I debatten omkring klima sættes der i høj grad lighedstegn mellem CO₂ og de klimaforandringer, der opleves verden over. Denne overbevisning danner således grundlaget for hoveddelen af de dominerende diskurser, som er blevet identificeret gennem diskursanalysen. Teorien om at ændringer i atmosfærens CO₂-koncentration har indflydelse på klodens klima, har ledt til, at man oftest benytter mængden af CO₂, der udledes gennem bestemte aktiviteter, som instrument til at vurdere et lands, en virksomheds, en families eller et individs indflydelse på klimaet (Artikel nr. 3; Artikel nr. 28; Artikel nr. 41, Artikel nr. 54, Artikel nr. 59, m.fl.). Resultatet af en sådan vurdering betegnes ofte i populær tale som et *klimaaftryk* (Artikel nr. 5; Artikel nr. 11; Artikel nr. 28; Artikel nr. 29; Artikel nr. 33; Artikel nr. 41; Artikel nr. 51; Artikel nr. 57; m.fl.) eller et *CO₂-fodspor* (Artikel nr. 59; Artikel nr. 33). Målet er således generelt at reducere atmosfærens koncentration af drivhusgasser (herunder CO₂). I artikel nr. 18 skrives eksempelvis: “CO₂-udledning skal neutraliseres fra 2050.” (Artikel nr. 18, s. 1), og i artikel nr. 20 skrives dertil: “Det er ikke for sent at bremse den globale opvarmning og redde kloden. Men vi har kun 12 år til at halvere CO₂-udledningen ifølge FN’s Klimapanel.” (Artikel nr. 51, s. 2). I relation til dette skrives det endvidere i artikel nr. 18, at Regeringens klimaudspil for 2020-2030 “skal vise, hvordan Danmark reducerer CO₂-udslippet inden for landbrug, transport og bygninger, som ikke er omfattet af EU’s kvotesystem.” (Artikel nr. 18, s. 2). Lignende citater kan findes i et bredt udvalg af de artikler, der analyseres i nærværende speciale, og selv hvis CO₂ ikke direkte er nævnt i en artikel, er det oftest i hvert fald implicit på baggrund af overbevisningen om CO₂ = *klimaforandringer*, at der kommunikeres om klimaet.

Denne type kommunikation er, som også kan udledes af ovenstående citater, typisk enormt handlingsorienteret. Når der kigges på korrelationer mellem samtaler, hvor emnet *klima* er omdrejningspunkt og forekomsten af enten eksplicite eller implicite referencer til CO₂ i disse, bliver det hurtigt tydeligt, at det diskursive fokus på ønsket om at nedsætte atmosfærens koncentration af CO₂, leder til et fokus på, hvordan

dette ønske så kan opfyldes. Således tager samtalen generelt en meget handlings- og løsningspræget drejning, hvor fakta som udgangspunkt er, at CO₂ er et problem, der skal løses, og hvor løsningerne derfor opremses eller diskuteres. Med dette er klimadiskursen overordnet set nået til et punkt, hvor det oftest ikke længere diskuteres hvorvidt der er et reelt problem i forhold til klimaforandringer, og om CO₂ i så fald er hovedårsagen – i stedet tales der ofte ud fra præmissen om, at der er et problem, som CO₂ givetvis er årsag til, og derfor skal der nu handles på disse kendsgerninger. Denne form for handlingsdiskurs i forhold til klimaforandringerne opleves i langt de fleste af de nyhedsartikler, der udgør diskursanalysens empiriske grundlag. Eksempelvis handler hele artikel nr. 8 om, hvordan især manden i et omtalt kærestepar tilpasser sin dagligdag, så den belaster klimaet mindst muligt. Artikel nr. 16 beretter dertil om, hvor travlt vi som menneskehed har med at begrænse klodens opvarmning. Her understreges det, at en sådan begrænsning er mulig, men hverken let eller billig. I artikel nr. 21 er fokus på, hvordan vi alle bør nedsætte vores kødforbrug for klimaets skyld, og i artikel nr. 26 beskrives det, hvordan den danske befolkning generelt ikke gør nok for at forsøge at bremse klimaforandringerne. I artikel nr. 34 er løsningen på klimaforandringerne en smule anderledes, men ligeledes er der her fokus på, hvordan vi mennesker (i dette tilfælde ingeniører) skal gøre noget for at stoppe klimaforandringerne. Dette er således en gennemgående tendens, og derfor anses dette handlingsperspektiv som særligt betydningsfuldt for klimadebattens udformning.

I erkendelse af denne type kommunikations dominerende karakter, og det faktum at der til stadighed hersker et andet perspektiv i visse kredse (se blandt andet artikel nr. 13 og afsnittet ‘et andet perspektiv på klimaforandringerne’), etablerer dette speciale en indledende tese om, at der i forbindelse med emnet CO₂ og menneskets evne til at influere niveauet af dette, er tale om en form for ideologisk investering. Som skrevet i teori afsnittet, definerer Fairclough ideologier som konstruktioner af virkeligheden (den fysiske verden, sociale relationer, sociale identiteter), der er indlejret i forskellige dimensioner af diskursive praksissers former og betydninger, og som bidrager til produktionen, reproduktionen og transformationen af dominansrelationer. Altså er ideologisk indflydelse ikke at finde i en bestemt tekst, men i diskursordener og hermed altså strukturerne i diskursiv praksis som helhed (jf. afsnittet ‘hegemoni og ideologi’). Det er derfor gennem analysen af diskursiv praksis, at specialet vil søge ovenstående tese be- eller afkræftet. Dette er dog ikke ensbetydende med, at der i dette speciale stilles tvivl ved den herskende overbevisning, men er udelukkende udtryk for en saglig og objektiv tilgang til emnet. Hermed understreges det endnu engang, at der ikke tages stilling til, hvad der er sandt eller falskt, eftersom et sådant fokus ville være udenfor både specialets rammer og forfatterens faglighed. Det anerkendes blot, at ideologier som betydningskonstruktioner finder anvendelse i den måde, hvorpå der tales om klima og klimaforandringer, og det antages i denne forbindelse, at det indenfor specialets rammer vil være muligt, at udlede kvalificerede men foreløbige konklusioner om hvilken indflydelse disse betydningskonstruktioner har på debatten.

Det efterfølgende afsnit undersøger i denne forbindelse emnet overforbrug i klimadebatten, og hvordan netop dette emne både er dannet af og medvirker til bekræftelsen af den ovenfor beskrevne ideologiske investering i samtalen om klima.

OVERFORBRUGSDISKURS

Som nævnt i forudgående afsnit, har klimadebattens fokus på atmosfærens CO₂-koncentration medført, at mængden af CO₂ der udledes gennem bestemte aktiviteter, ofte bruges som instrument til at vurdere et lands, en virksomheds, en families eller et individs indflydelse på klimaet (Artikel nr. 3; Artikel nr. 28; Artikel nr. 41; Artikel nr. 54; Artikel nr. 59; m.fl.). Når der i denne forbindelse tales om menneskelig indflydelse på klimaet, tales der ofte mere specifikt om disse gruppers eller individers forbrug - og den mængde af CO₂ dette forbrug udleder. Forbrug tager mange forskellige former i samtalen om klimaets udvikling, for eksempel kan der være fokus på klimavenligheden af den mad vi spiser, klimavenligheden af den transport vi gør brug af, og mere generelt klimavenligheden af de ting vi køber.

I forbindelse med brugen af ordet *forbrug*, findes det relevant at tage udgangspunkt i definitionen af dette. Forbrug defineres som “*det at forbruge noget*” (Den Danske Ordbog, 2018g), og *at forbruge* defineres i den forbindelse som det at “*bruge og udnytte en vis mængde af noget for at kunne leve eller fungere [...]*” her er der eksempelvis tale om “*en nødvendig (rå)vare eller resurse.*” (Den Danske Ordbog, 2018h). En sådan nødvendig (rå)vare eller resurse kunne eksempelvis være mad. Der hersker dog debat om, hvilken slags mad der strengt taget er nødvendig for at kunne leve, og dette har åbnet for en diskussion om, hvilke typer af mad der er mere eller mindre klimavenlige, og således bør til- eller fravælges for klimaets skyld. Danskernes kost er således et markant tema indenfor samtalen om forbrug - og dermed også indenfor klimadebatten. I det efterfølgende afsnit vil specialet derfor fokusere på at afdække mad og kost som tema i forbindelse med klimadebatten.

UNDERLIGGENDE TEMA: KLIMAVENLIG KOST

“*Skær ned på kødforbruget, og spis flere grove grøntsager*” lyder buddet i artikel nr. 41, hvorefter det beskrives, at man dertil også skal være opmærksom på, hvilke typer grøntsager, man så vælger. “*Agurk, tomat, salat og peberfrugt vil typisk være dyrket i et drivhus, som bruger meget energi på lys og varme. De kan belaste klimaet ligeså meget som kylling eller svinekød*” (Artikel nr. 41, s. 5). I artikel nr. 38 skrives endvidere: “*I sidste måned tog Københavns Kommune et skridt i retning af mere klimavenlig kost, da et flertal i*

Borgerrepræsentationen stemte for, at der bliver udarbejdet en konkret plan for, hvordan andelen af plantebaseret mad kan øges i de kommunale institutioner.” (Artikel nr. 38, s. 1) og i artikel nr. 33 noteres det, at *“når vi spiser, har det betydning [for klimaet], om vi spiser en gulerod eller en rød oksebof.”* (Artikel nr. 33, s. 1). I artikel nr. 67 etableres desuden: *“Okseboffen, den er ikke god for klimaet.”* (Artikel nr. 67, s. 1). Umiddelbart er der altså en høj grad af fokus på, hvordan man kan spise mere klimavenligt ved eksempelvis at nedsætte forbruget af kød både på individuelt og institutionelt plan. I nogle tilfælde er der særligt fokus på oksekød, og i andre er det kød generelt, der bør undgås, men fælles for begge tilgange er, at de bygger på en forståelse af, at produktionen af kød er dårlig for klimaet, og derfor går kød ikke under, hvad man vil betegne som *klimavenlig kost*. Som det ses i ovenstående citater, er klimavenlig kost i stedet kendetegnet ved en større andel af plantebaserede fødevarer.

I nogle tilfælde understreges vigtigheden af en klimarelateret kostomlægning yderligere: *“det er endnu mere afgørende, at især den vestlige verdens befolkning lægger kosten fundamentalt om. Vi må droppe næsten alt vores kød.”* (Artikel nr. 21, s. 1). Mange er i denne forbindelse begyndt at implementere dette perspektiv, og det bliver ofte italesat som noget prisværdigt, og et konkret forsøg på at gøre noget for klimaet. I artikel nr. 11 beskrives, i forbindelse med information om, at klimaet er presset, og at der er en positiv udvikling på vej, et ungt par, som indarbejder klimavenlige tiltag i deres hverdag. Dette gør de blandt andet ved, at de *“spiser vegetarisk mindst tre gange om ugen [og] er holdt helt op med at spise oksekød”* (Artikel nr. 11, s. 3). I en lang række andre artikler kendetegnes oksekød eller kød generelt ligeledes som noget, man kan (og bør) fravælge helt eller delvist med tanke på klimaet (Artikel nr. 4; Artikel nr. 5; Artikel nr. 6; Artikel nr. 8; Artikel nr. 9; Artikel nr. 10; Artikel nr. 15; Artikel nr. 17; Artikel nr. 20; Artikel nr. 21; Artikel nr. 33; Artikel nr. 49; Artikel nr. 56; Artikel nr. 68; m.fl.).

Et fokus på kost er dog ikke udelukkende centreret omkring kød vs. grøntsager i debatten. Der ses også et fokus på al den mad, vi ikke indtager, men køber eller producerer og efterfølgende vælger at smide ud. Med andre ord er madspild også en del af debatten. Dette er tydeligt i eksempelvis artikel nr. 41, hvor det blandt andet lyder: *“smid ikke mad ud: det samlede madspild i Danmark svarer til en udledning på ca. 0,5 ton CO₂ ækvivalenter/Dansker/år.”* (Artikel nr. 41, s. 5). Ligeledes bliver der i artikel nr. 54 og artikel nr. 57 skrevet om madspild, med tanken om at madspildet kan reduceres til fordel for klimaet. I artikel nr. 21 pointeres det, at: *“hvis du kombinerer det hele, reducerer madspild, udvikler teknologi og skærer voldsomt ned på kød, så kan vi holde [udledningerne af drivhusgasser] på samme niveau.”* (Artikel nr. 21, s. 10). Her kobles flere perspektiver af debatten sammen, men pointen er fortsat, at ved konkrete tiltag som eksempelvis at reducere madspild og skære ned på kødforbruget, vil den danske befolkning kunne nedbringe deres CO₂ udledninger og på denne måde være med til at bremse klimaforandringerne.

Forbrug er altså i forbindelse med kost især kendetegnet ved, at der er visse (rå)varer eller ressourcer, der kan og bør undværes eller nedsættes for klimaets skyld. Et lignende perspektiv gør sig gældende indenfor samtalen om transport; i artikel nr. 12 skrives det, at “*Transport i alle former er ansvarlig for 23% af verdens CO₂-udledninger.*” (Artikel nr. 12, s. 7). I debatten tales der i den forbindelse om, at der er nogle transportformer, der *sviner* mere end andre, ligesom der er nogle transportmidler, der er bedre for klimaet end andre. Man kan altså træffe transportmæssige valg, der er mere eller mindre klimavenlige, hvorfor *klimavenlig transport* betragtes som et tema på linje med *klimavenlig kost*. I det efterfølgende vil specialet derfor fokusere på at afdække transport som tema i forbindelse med klimadebatten.

UNDERLIGGENDE TEMA: KLIMAIVENLIG TRANSPORT

Et af rådene til at handle mere klimavenligt lyder: “Drop bilen så meget som muligt: det er en god idé at droppe den bil, man har stående og ikke bruger så meget, og i stedet bruge mere cykel, mere kollektiv trafik eller måske leje en delebil [...]” (Artikel nr. 41, s. 5). Som det ses i citatet, er der nogle transportmidler, der opfattes som mere klimavenlige end andre, og netop dette er ofte omdrejningspunktet, når der tales om nedsætning af CO₂ i dagligdagen: hvilke typer transport man bør benytte sig af for at agere mest mulig klimavenligt. I en af artiklerne skrives der blandt andet: “[...] forskellen på at tage en tur på cyklen, i bilen eller med en flyvemaskine har i høj grad indvirkning [på klimaet]” (Artikel nr. 33, s. 8), og i flere andre artikler opfordres der til at tage cyklen i stedet for bilen. I en anden artikel skrives det eksempelvis: “At mange lader være med at gøre noget ses i bl.a. biltrafikken, en af de væsentlige syndere i klimaproblemerne: En tredjedel af alle bilture i Danmark er på under fem km. Halvdelen er under 10 km. Det er afstande, der snildt kunne klares på cykel.” (Artikel nr. 36, s. 2). Ligeledes ses denne tendens i artikel nr. 1, hvor der fortælles om, hvordan Sebastian Mernild (Leder af Nansen Centeret i Bergen) taler med sine børn om klimaforandringerne: “Han [Sebastian Mernild] forsøger derfor at forklare sine børn, hvad deres familie selv kan gøre ved klimaforandringerne. For eksempel hvorfor det er en god idé at tage cyklen i stedet for bilen.” (Artikel nr. 1, s. 6).

En del af samtalen om transport er altså fokuseret på biler i forhold til cykler, og hvordan cyklen i mange tilfælde er et bedre alternativt for klimaet, fordi denne transportform ikke udleder CO₂ i brug (Artikel nr. 8; Artikel nr. 9; Artikel nr. 24; Artikel nr. 26; Artikel nr. 42; Artikel nr. 50; Artikel nr. 65; m.fl.). Når der tales om bilen i forhold til cyklen, inkluderes kollektiv trafik også ofte i samtalen. Kollektiv trafik kan betegnes som “den transport eller de transportmidler som udbydes kollektivt til et samfunds borgere, fx bus og tog” (Den Danske Ordbog, 2018m). Tendensen til at tale om cykler og kollektiv trafik i forbindelse med hinanden ses eksempelvis i afsnittets første citat, hvor både cykel, kollektiv trafik og delebil omtales som alternativer til

“den bil man har stående” (Artikel nr. 41, s. 5). Samlet set er budskabet i flere af artiklerne, at man bør benytte enten cyklen eller den kollektive trafik, hvis man gerne vil sænke sin transportrelaterede CO2-udledning.

Et relateret fokus indenfor samtalen om at gøre transport mere klimavenlig er på hvordan biler som transportmiddel, hvis de endelig skal benyttes, kan gøres mindre skadelige for klimaet. Det er her elbiler kommer ind i billedet. Perspektivet er ofte, at elbiler er bedre for klimaet: “Vi skal flyve mindre. Vi skal spise mindre kød, køre i flere elbiler og bruge færre fossile brændstoffer.” (Artikel nr. 69, s. 2), “Transport er også en sektor, der må tænkes ind i et energisystem, der bliver mere og mere elbaseret. Det er lykkedes regeringen at køre Danmark allerbagest i feltet for elbiler – hvor vi med små afstande og meget vindmøllestrøm naturligt hører hjemme i front.” (Artikel nr. 23, s. 4), “Alternative energikilder fylder, og særligt elbiler virker som en populær løsning rundt omkring ved bordene” (Artikel nr. 24, s. 2). Der tales altså her om elbiler som et godt alternativ, fordi de ikke udleder lige så meget CO2 i brug, som biler der kører på fossile brændstoffer. Enkelte artikler beskriver dog også, at produktionen af elbilernes batterier er enormt skadelig for klimaet: “Der er et ganske stort CO2-udslip forbundet med at fremstille en bil, 10-15 tons per bil ifølge Concitos analyser. Og her er elbiler i øvrigt ikke mindre klimabelastende end konventionelle biler, snarere tværtimod, fordi det er CO2-tungt at producere elbilernes batterier.” (Artikel nr. 60, s. 2). Samtalen om elbiler lader på denne måde til at være tosidet, hvor det mest dominerende perspektiv er, at der ganske enkelt bør køre flere elbiler rundt på vejene. Et mere komplekst perspektiv herpå er dog, at man i anskaffelsen af en elbil bør overveje produktionsomkostningerne såvel som brugsomkostningerne i forhold til CO2 (Artikel nr. 60).

En anden del af samtalen har fokus på flyrejser som på et separat transportproblem i forhold til klimaforandringerne. I en af artiklerne skrives der med store bogstaver i overskriften til en faktaboks: “Flytrafikken er en stor CO2-synder – og det bliver kun værre” (Artikel nr. 28, s. 5), og netop dette udsagn er meget symptomatisk for, hvordan der tales om flyrejser indenfor klimadebatten. I artikel nr. 41 lyder et råd til, hvordan man kan handle mere klimavenligt således: “Flyv mindst muligt: Flyrejser er blandt de aktiviteter, der udleder allermest pr. Krone, og med faldende priser på flyrejser vil dette område få større og større betydning.” (Artikel nr. 41, s. 5). Ligeledes lyder det i artikel nr. 65: “Passagerflyet har længe været udråbt som den hele [sic] store miljøsynder - og det gælder stadig. Overvej derfor, om du i løbet af året kan tage færre rejser med fly og for eksempel i stedet erstatte de mange ferier med én lang, når du rejser via luften.” (Artikel nr. 65, s. 4).

I nogle tilfælde omtales flyrejserne som noget, der måske helt kan udelades, eksempelvis ved at erstatte flyet med en anden transportform. Kollektiv trafik tages ofte op i forbindelse hermed, og toget bliver omtalt som et

mere klimavenligt alternativ. Eksempelvis udtaler Anders Morgenthaler, som i øvrigt kaldes klimaaktivist, at: “sommerferien går med tog ned gennem Europa” og at han på den måde “kæmper sin egen kamp for at holde CO2-forbruget nede” (Artikel nr. 49, s. 1). Ligeledes står der i en artikel om Greta Thunberg, også omtalt som klimakrigeren (Artikel nr. 5, s. 1) at hun er blevet “[...] tidens stjerne. Hun er indstillet til Nobels fredspris. Hun rejser rundt (i tog) og holder taler for FN- og EU-forsamlinger, virksomheder og organisationer.” (Artikel nr. 63, s. 10). I denne forbindelse er der altså et behov for at understrege, at når hun rejser, så er det med tog - et mere klimavenligt valg end flyet. Tanken om at flyrejser er et af de områder, der på den ene eller anden måde skal adresseres i forbindelse med udledningen af CO2, enten ved at ændre på flyene eller på vores måde at forbruge denne transportform på, deles i flere andre artikler (Artikel nr. 6; Artikel nr. 8; Artikel nr. 9; Artikel nr. 12; Artikel nr. 20; Artikel nr. 24; Artikel nr. 33; Artikel nr. 36; Artikel, nr. 57; Artikel nr. 67; Artikel nr. 69; m.fl.).

Transport er altså et tema med flere forskellige fokusområder, der hver især får sin del af opmærksomheden i medierne. Overordnet set tegner der sig et billede af, at man sætter fossile brændstoffer og flyrejser op imod cykler, elbiler samt kollektiv trafik, og det er tydeligt, at især cykler og elbiler oftest lovprises som en del af løsningen (dog primært ved kortere afstande). Kollektiv trafik, som eksempelvis togrejser, omtales primært i forhold til ferier og andre længere ture som et alternativ til flyrejser. Der er altså klare tilgange til, hvad man bør gøre for at handle klimavenligt i forhold til transport: tag cyklen ved korte ture, elbilen eller kollektiv trafik ved lidt længere ture, og især kollektiv trafik til de helt lange ture. Forbrug er altså i forbindelse med transport kendetegnet ved, at der er visse ressourcer, der kan og bør undværes eller nedsættes for klimaets skyld, og der tales i denne forbindelse primært om fossile brændstoffer som helhed. Hvad enten der fokuseres på flyveturen eller køreturen, er transport kendetegnet som et område, hvor man kan (og bør) lave betydelige ændringer i sin hverdag for klimaets skyld.

Et lignende perspektiv gør sig gældende indenfor forbrugsgoder generelt, hvorfor dette behandles som et separat tema i det efterfølgende. “Alle de penge, du bruger, har en CO2-udledning” skrives der i en af artiklerne (Artikel nr. 57, s. 4), og netop denne opfattelse lader til at være grobund for den måde hvorpå der tales om forbrugsgoder.

UNDERLIGGENDE TEMA: KLIMAVENLIGT FORBRUG

Et *forbrugsgode* kan defineres som en “vare som sælges til forbrug i husholdningerne fx mad, tøj og hårde hvidevarer” (Den Danske Ordbog, 2018i), og har altså at gøre med stort set alt, der forbruges i dagligdagen. Eftersom kost fylder enormt meget som sit eget tema i debatten, er dette behandlet separat i ovenstående under

overskriften ‘*Underliggende tema: klimavenlig kost*’. Når nærværende speciale derfor benytter begrebet forbrugsgode, som paraplybegreb i det efterfølgende, refereres der til alle varer (med undtagelse af mad) som sælges til forbrug i husholdninger.

Et af de ord, der går igen i forbindelse med forbrugsgoder i klimadebatten er *kvalitet*; man skal købe færre ting generelt, og de ting man så køber bør være af høj kvalitet, således at man ikke skal ud og erstatte dem efter kort tid. Dette understreges eksempelvis i efterfølgende citat: “*Vi lever i et forbrugssamfund, og mange har en tendens til at købe billigere ting for at have råd til flere sko, tøj, møbler med mere. Men når noget er billigere, bliver det også ofte skiftet hurtigere ud, og det koster i det samlede miljøregnskab.*” (Artikel 65, s. 7). Tilgangen er, at de ting du køber bør bruges i længere tid, fordi produktionen af ting koster i CO2 regnskabet, og de bliver derfor mere bæredygtige, jo længere tid de bliver brugt: “*Det allermest bæredygtige tøj er det, man bruger længe, og vi ved fra forskning, at det tøj, som folk bruger i årevis, er det, de har et forhold til.*” (Artikel nr. 67, s. 1).

I en anden artikel skrives der om de ting, der har størst effekt på klimaregnskabet: “*Drop at finde din lykkefølelse med forbrug. Find nogle andre glæder og prioriteter i dit liv. Og når du skal købe nye ting, skal det være kvalitetsting, der holder længe.*” (Artikel nr. 49, s. 2-3). Lignende noteres i en anden artikel som et råd til at handle mere klimavenligt: “*Tænk dig om, før du køber nye ting (tøj, køkkenmaskiner, elektronik, værktøj): Tøj har et stort klimaaftryk ved produktionen. Elektronik har også et stort klimaaftryk ved produktion... Brug derfor det, som du allerede har.*” (Artikel nr. 41, s. 5). En lidt anderledes tilgang præsenteres i artikel nr. 57, hvor der ikke nødvendigvis skrives om, at vi skal bruge vores ting i længere tid, og vi derfor skal vælge kvalitetsting, der holder. I stedet skrives der her, at luksusvarer er gode for klimaet, fordi de betyder, at man i så fald ikke kan bruge den mængde penge på andre forbrugsgoder. Fokus her er således på CO2-udledning pr. krone brugt, men generelt set lader samtalen om kvalitet i forbindelse med forbrugsgoder til at bygge på tanken om, at vi som forbrugere bør forsøge at påvirke markedet til at producere mindre.

Genbrug, endnu en term der anvendes i debatten om, hvordan man som forbruger kan agere mere klimavenligt, er således også et led i forsøget på at få markedet til at producere mindre. Der kan være flere argumenter for at købe genbrug; de fleste af artiklerne har fokus på klimavenlighed i argumentationen, men det økonomiske aspekt italesættes også som motivation. Begge aspekter ses i følgende citat: “*Mange danskere er blevet meget bedre til det - at købe genbrug og at give sine ting videre eller sælge til genbrug til glæde for andre. Det har selvsagt flere fordele, både for din pengepung og miljøet.*” (Artikel nr. 65, s. 7). I artikel nr. 8 beskriver en yngre mand, hvordan han handler klimavenligt i henhold til sit klædeskab: “*Det er et år siden, jeg sidst har*

købt noget tøj. Tøjproduktion er skidt for klimaet, og derfor køber jeg meget sjældent tøj. Jeg har et princip om, at jeg kun må købe fra genbrug eller kvalitetstøj, som er bæredygtigt/økologisk.” (Artikel nr. 8, s. 22). I forlængelse af dette kommer han også ind på, hvordan han foretrækker at reparere sit tøj frem for at købe nyt: “Slider jeg igennem cowboybukserne, får jeg hullerne lappet. Jeg får svære pletter rensset af tøjet” (Artikel nr. 8, s. 22). Fokus på at reparere sine ting, i stedet for at købe nyt ses i flere artikler (Artikel nr. 8; Artikel nr. 9; Artikel nr. 41; Artikel nr. 57; m.fl.). Eksempelvis skrives der i artikel nr. 65: “Hvis noget går i stykker, så prøv om du ikke kan reparere det i stedet for straks at smide det ud og købe noget nyt. Og hvis det virkelig ikke kan lade sig gøre at reparere det, så overvej om du kan købe en ny brugt.” (Artikel nr. 65, s. 7). Denne del af debatten gør op med et fænomen, der tidligere har været omtalt i stor stil under navnet ‘brug og smid væk’-kultur eller ‘brug og smid væk’-samfund, og tager en drejning hen imod en mere cirkulær økonomi som ideal (Miljøministeriet, 2015).

DELKONKLUSION: OVERFORBRUG DISKURS

Samtalen om forbrug er i høj grad præget af tanken om, at Danmarks (og vestens) befolkning forbruger betydeligt mere end de har brug for, for at kunne leve eller fungere. I denne diskurs er der altså ikke tale om, at folk har et forbrug af ting, tjenester og andet, men et decideret *overforbrug*, der opfattes som skadeligt for klimaet. Overforbrug defineres i Den Danske Ordbog således som “*det at bruge mere af noget end nødvendigt, ofte til skade for miljøet, ens helbred el.lign.*” (Den Danske Ordbog, 2018s). Derfor forekommer det også naturligt, at det opfattes som noget, man sagtens kan ændre; hvis man bruger mere af noget end nødvendigt, bør man kunne skære ned på denne overflod. Indenfor diskursen italesættes denne opfattelse som opfordringer til konkrete tiltag; spis mindre kød (især oksekød), undgå madspild, tag cykel eller kollektiv trafik i stedet for bilen eller flyveren, køb en elbil, køb kvalitetsting, køb genbrug eller sælg dine aflagte ting videre, og reparer hvis du kan. Der forekommer generelt set ikke den store tvivl på disse områder, der således fremstår som meget udprægede og gængse fakta-bårne metoder til at gøre noget for klimaet. Selvom det økonomiske perspektiv sommetider fremhæves som motivation til at implementere disse tiltag i hverdagen, er der tydeligvis et udtalt fokus på, at vi alle bør praktisere dem for at nedbringe vores personlige CO₂-udslip - for klimaets skyld. Det er altså opfattelsen af, at vi i Vesten har et udpræget overforbrug, der dominerer måden, hvorpå vi taler om klimaet. Derfor kendetegnes dette som en afgørende diskurs.

Et andet perspektiv, der lader til at være mindre dominerende, men som alligevel præger samtalen om klima, i relation til forbrug bygger på tanken om, at vi primært har et forbrugsproblem, fordi vi er så mange mennesker på jorden, og ikke nødvendigvis fordi enkeltpersoner har et decideret overforbrug. Dette perspektiv afdækkes i det efterfølgende afsnit.

OVERBEFOLKNINGSDISKURS

En lille men alligevel tydelig del af klimadebatten præges af en mindre dominerende diskurs med fokus på overbefolkning som rod til, eller i hvert fald delagtig i, klimaforandringerne. I artikel nr. 2 indledes der med: *“Verdens befolkning har kurs mod knap 10 mia. i 2050. Mange mener, at overbefolkning er en af hovedforklaringerne på klodens klimaproblemer.”* (Artikel nr. 2, s. 1), og i artikel nr. 33 nævnes det, at *“Hver gang vi som mennesker foretager os et eller andet, påvirker det vores klode. [...] Derfor har det stor betydning, hvor mange mennesker, vi er på kloden”* (Artikel nr. 33, s. 8). Denne tankegang omtales i en mindre gruppe af artikler, men tilgangen til overbefolkning i forhold til klimaforandringerne er ikke nødvendigvis ens. En betydelig del af perspektivet bygger på tanken om, at klimaproblemerne ikke udelukkende er forårsaget af de forbrugsmæssige valg, vi i Vesten træffer gennem livet, men også af det faktum, at der er en enorm befolkningstilvækst i andre dele af verden; for eksempel ventes *“Afrikas befolkning at blive fordoblet frem til 2050”* (Artikel nr. 2, s. 4). Dette perspektiv er mindre dominerende i debatten, antageligt fordi udledningen pr. indbygger typisk er lavere i lande med høj befolkningstilvækst (Artikel nr. 2; Artikel nr. 62), men fortalere for dette perspektiv, argumenterer blandt andet med, at overbefolkningen vil blive et større problem på sigt, i takt med at disse landes velstand (og dermed forbrug) øges med tiden (Artikel nr. 2; Artikel nr. 33).

Alligevel nedtones overbefolkningsdiskursen ofte med argumenter om, at ansvaret ikke kan lægges over på disse lande med høj befolkningstilvækst, da det stadig er Danmark (og resten af den vestlige verden), der er ansvarlig for hoveddelen af CO₂-udledningen; *“[...] i udviklingslandene finder man ofte børnetal over to, og derfor kan man godt foranledes til at tro, at det er i de lande, man skal få færre børn. Men vi kan ikke bare læsse ansvaret over på dem”* citeres Inge Røpke, der er professor MSO i økologisk økonomi ved Aalborg Universitet (Artikel nr. 4, s. 2). Ligeledes udtaler såkaldte klimarådgiver John Nordbo, at han er enig i *“at befolkningsvæksten er et alvorligt problem”*, men *“at det misbruges til at fortælle befolkningerne i ulandene, at det er dem, der skal løse klimaproblemet”*, hvortil han supplerende forklarer: *“når man ser på gennemsnitsudledningen pr. indbygger i Indien eller Afrika, kan man se, at det ikke er dem, der har skabt klimaproblemet”* (Artikel nr. 2, s. 10). Dertil fastslås det i artikel nr. 62 i forbindelse med emnet overbefolkning, at vi danskere *“udleder 17 gange så meget CO₂ per næse som en gennemsnits inder”* (Artikel nr. 62, s. 14). Et fokus i flere af artiklerne er dermed på, at vi som danskere har et exceptionelt højt forbrug pr. indbygger, sammenlignet med eksempelvis Indien og Afrika. Dette er således et implicit argument for, at det er os danskere (og Vesten generelt), som bør gøre noget ved vores høje forbrug; et argument der generelt støttes i overforbrugsdiskursen som ovenfor analyseret.

En anderledes måde at sænke vores forbrug på er ved at tale om fertilitet. Artikel nr. 4 kommer ind på netop dette og handler om, at vi i Danmark bør nedsætte vores i forvejen relativt lave fødselsrate yderligere for at

nedsætte Danmarks CO2 udslip: *“noget af det bedste, du kan gøre for klimaets skyld, er at droppe efternøleren.”* (Artikel nr. 4, s. 1). Dette suppleres med argumentet: *“I hvert fald kan du [...] spare 58,8 ton drivhusgasser om året ved at få et barn færre. Den mængde drivhusgasser svarer til, at en gennemsnitsborger dropper bilen i lidt mere end 24 år.”* (Artikel nr. 4, s. 2). I samme dur skrives der om Professor Jørgen E. Olesen, der introduceres som *“Danmarks førende klimaforsker inden for landbrug og fødevarer”*, at han: *“roser [...] Kinas udskældte etbarnspolitik, der har været kaldt et overgreb, men som efter hans mening har været medvirkende til, at man i Kina har fået skabt et samfund med velstand, hvor man på langt sigt vil kunne leve miljømæssigt bæredygtigt.”* (Artikel nr. 2, s. 9.).

DELKONKLUSION: OVERBEFOLKNINGSDISKURS

Der er altså i disse artikler bred konsensus omkring det, at vi er for mange mennesker på kloden, og at det generelt set vil være bedre for klimaet, hvis der fødes færre børn. Dette tilvejebringer dog en diskussion om, hvem der bærer skylden: vestlige lande med færre indbyggere men højere CO2-udledning pr. indbygger, eller visse afrikanske, sydamerikanske og asiatiske lande, hvor både indbyggertallet og befolkningstilvæksten er langt højere, men CO2-udledning pr. indbygger er betydeligt lavere. Ligesom i overforbrugsdiskursen lader overbefolkningdiskursen til at domineres af tanken om, at vi i Vesten skal gøre noget aktivt for at nedsætte vores forbrug for at hjælpe klimaet. Selvom denne diskurs forekommer en anelse mere kompleks i denne forbindelse, vender artiklerne altid tilbage til, at selvom udviklingslandene kan tillægges noget ansvar, er det et ansvar, som de deler med Vesten. Derfor forekommer overbefolkningdiskursen at bygge på de samme ideologiske overbevisninger som overforbrugsdiskursen. En nærliggende fortolkning kunne endda være, at overbefolkningdiskursen i høj grad er præget af den mere dominerende overforbrugsdiskurs, og at de to derfor strengt taget ikke kan adskilles, som det er gjort her.

En anden, men relateret, måde at tale om klimaforandringer på, fokuserer mindre på løsningsmetoder og mere på, hvor nødvendige disse løsningsmetoder er. Det er dette aspekt af samtalen, det næstkommende afsnit søger at afdække.

DOMMEDAGSDISKURS

En ting er, hvordan der tales om, hvad vi som mennesker aktivt kan gøre for at minimere vores CO2 udslip (altså det, vi overordnet kalder en handlingsdiskurs). Noget andet er, hvordan der tales om klimaforandringernes mulige konsekvenser, hvis ikke der gøres noget. Følgende afsnit vil afdække, hvordan og på hvilke måder der tales om klimaforandringernes følger, samt hvad det kan have af betydning for debatten, at der tales om det på en bestemt måde. I artikel nr. 16 skrives der: *“Flere af [IPCC] rapportens hovedforfattere gjorde det [...] klart, at det er sidste udkald for menneskeheden”* hvorefter en sydafrikansk professor udtaler: *“De næste få år bliver nok de vigtigste i vores historie”* (Artikel nr. 16, s. 2). I artikel nr. 6 skrives der ligeledes: *“Der er stadig håb om, at vi kan redde Jorden fra menneskeskabte klimaforandringer. Men vi har kun få år til at tage de afgørende skridt”* (Artikel nr. 6, s. 1). Citaterne tydeliggøre, at samtalen opfordrer til handling - med andre ord får klimadebatten, som tidligere nævnt, et meget handlingsorienteret fokus. Fokus er dog især på, hvor travlt vi har, og hvor nødvendigt det er med handling nu og her.

Noget der yderligere forstærker denne handlingsorienterede og tilskyndende tilgang, er at det i høj grad italesættes, hvad der vil ske, hvis vi ikke gør noget, eller ikke gør nok for at undgå, at de omtalte klimaforandringer bliver til en realitet. I denne forbindelse tales der om jordklodens gennemsnitstemperatur og hvad en eventuel stigning vil og kan betyde for klimaet på jorden. Eksempelvis skrives der i en af artiklerne: *“Det vil blive værre, hvis vi når op på 1,5 grader, som er det optimistiske måltal fra den store klimaaftale Paris 2015. Og det vil blive langt værre, hvis temperaturstigningen når op på 2 grader.”* (Artikel nr. 6, s. 2-3). Hertil uddybes der efterfølgende med *“En halv grad lyder ikke af meget, men det betyder for eksempel »flere hundred millioner flere fattige«, som [IPCC] rapporten udtrykker det. Dertil kan lægges dødsfald og politisk uro som følge af flere klimaflygtninge fra hdebølger, tørke og oversvømmelser.”* (Artikel nr. 6, s. 2-3). I artikel nr. 1 skrives der: *“Udsultede isbjørne, dæmninger om Danmark, smeltende havis og stigende vandstande. Det er blot nogle af de konsekvenser, som den stigende mængde af kuldioxid i atmosfæren bringer med sig.”* (Artikel nr. 1, s. 1-2). Også i artikel nr. 19 opremses flere af de konsekvenser, som klimaforandringerne kan medføre: *“Der er koralrev, som vil gå tabt. Dyrearter, som får ringere livsvilkår og uddør. Der vil komme mere tørke og ekstrem nedbør samt mere alvorlige tropiske storme på den nordlige halvkugle og i Asien.”* (Artikel nr. 19, s. 3). I mange tilfælde bliver konsekvenserne opremses eller nævnt i forbindelse med FN's klimapanel's rapport. Dette ses eksempelvis i artikel nr. 62, hvor der skrives: *“I oktober landede en dyster rapport fra FNs klimapanel [...], som fastslog, at verden må indstille sig på »hurtige, vidtrækkende og hidtil usete forandringer« af vores måde at leve og indrette os på.”* (Artikel nr. 62, s. 14). Det er ifølge artiklen nødvendigt *“hvis vi skal gøre os håb om at holde den globale temperaturstigning på et tåleligt niveau”* (Artikel nr. 62, s. 14).

Nogle af artiklerne referer meget direkte til klimaforandringernes følger som *ragnarok* eller *dommedag*. Eksempelvis skrives der i artikel nr. 62: “*Tørke, brande og advarsler om dommedag* [underforstået klimaforandringerne]” og i artikel nr. 18 skrives der, at vi “*kan undgå dommedag* [hvis vi gør noget aktivt]” (Artikel nr. 18, s. 3). Dette er en meget åbenlys og tydelig repræsentation af, hvordan der i mange artikler tales om klimaforandringerne. Emnet dramatiseres i så høj en grad, at dele af samtalen får dommedagsprofetiske undertoner, og selvom ikke alle artikler med denne undertone nødvendigvis bruger ordene så direkte som i artikel nr. 18 og artikel nr. 62, der er citeret ovenfor, er bestemte ordvalg og formuleringer alligevel med til at forstærke denne diskurs i mange af artiklerne (Artikel nr. 1; Artikel nr. 5; Artikel nr. 6; Artikel nr. 7; Artikel nr. 16; Artikel nr. 19; Artikel nr. 21; Artikel nr. 35; Artikel nr. 36; Artikel nr. 40; Artikel nr. 41; Artikel nr. 42; Artikel nr. 43; Artikel nr. 46; Artikel nr. 61; Artikel nr. 63; Artikel nr. 69, m.fl.). Denne måde at tale om klimaforandringer på medvirker sandsynligvis til at forstærke de tidligere omtalte diskurser, eller om ikke andet gøre dem endnu mere relevante for samtalen. Når klimaforandringernes følger bliver omtalt på den måde, bliver måden hvorpå, vi kan undgå disse følger også endnu mere afgørende for samtalen.

Et område hvor denne form for diskurs især lader til at have indflydelse er, når folk tænker på fremtiden for blandt andet deres børn og børnebørn. Tidligere energi- og klimaminister Lars Christian Lilleholt, har udtalt, at: “Det er bydende nødvendigt, at vi gør mere for at forbedre klimaet. Vi skylder vores børn og børnebørn at gøre en forskel for deres fremtid på kloden” (Artikel nr. 18, s. 2), og i artikel nr. 6 citeres: “*»Jeg er dybt bekymret for mit barns fremtid. Det berører mig meget, og jeg kan blive helt ked af at tænke på, hvilken fremtid han går i møde, hvis vi ikke gør noget,« siger Christina Japsen med våde øjne*” (Artikel nr. 6, s. 63). Ligeledes skrives der i artikel nr. 39: “*Birgitte har valgt at deltage i aktionen [klimademonstration], fordi hun er bekymret for den fremtid, hendes generation lige nu går i møde.*” (Artikel nr. 39, s. 3). Der er altså en særligt emotionel og indtrængende undertone i forbindelse med samtalen om klimaforandringer og disses konsekvenser, og denne tone både forstærker og forstærkes af de følelser og tanker, som denne undertone bibringer.

En relateret del af debatten, der både forstærker de følelser, der forbindes med dommedagsdiskursen, og samtidigt får hele debatten omkring klimaforandringerne og konsekvenserne deraf til at blusse op i medierne, er tendensen til, at der diskursivt dannes forbindelse mellem ekstreme vejrfænomener og klimaforandringerne. Det er dette mønster, der søges afdækket i næstkommende afsnit.

UNDERLIGGENDE TEMA: VEJRFÆNOMENER SOM KONKRET BEVISFØRELSE

I artikel nr. 33 lyder det: “Vejret er på mange måder gået amok denne sommer, hvilket har givet næring til debatten om, hvordan vi mennesker påvirker klimaet. [...] Hver gang vi som mennesker foretager os et eller andet, påvirker det vores klode [med hensyn til CO₂]” (Artikel nr. 33, s. 1). Ligeledes lyder det i artikel nr. 69: “Denne sommers [...] varme har bragt opsigtsvækkende billeder fra hele verden. [...] Hundrevis af tørkeforårsagede indlæggelser i Japan og en flere måneder lang og for landbruget martrende tørke herhjemme. Billeder, der i bogstavelig forstand illustrerer, at klimaforandringerne er en brændende platform.” (Artikel nr. 69, s. 1-2). Artiklerne ovenfor viser et mønster, som tegner sig i flere af de analyserede artikler: at der er en tendens til at tale mere om klimaforandringer efter ekstreme vejrhændelser (Artikel nr. 11; Artikel nr. 14; Artikel nr. 17; Artikel nr. 22; Artikel nr. 25; Artikel nr. 32; Artikel nr. 33; Artikel nr. 34; Artikel nr. 35; Artikel nr. 36; Artikel nr. 42; Artikel nr. 62; Artikel nr. 69), og at italesættelsen heraf som oftest fremstår meget følelsesladet og dramatisk.

I artikel nr. 35 udtaler Kristalina Georgieva, som er direktør for Verdensbanken, at: “Vi er helt klart den sidste generation, der kan ændre kursen for klimaforandringerne, men vi er også første generation, der mærker dens konsekvenser” (Artikel nr. 35, s. 3). Som dette citat antyder skyldes denne tendens formodentligt, at vi danskerne nu føler, at vi er begyndt at kunne mærke klimaforandringernes konsekvenser i form af mere ekstreme vejrforhold, der herhjemme mest tager form af varme og tørke. I artikel nr. 62 tydeliggøres dette perspektiv yderligere: “I tre årtier har videnskabsfolk talt om den globale opvarmning. Den er bare ikke rigtig helt feset ind i den brede befolkning. Før nu.”, hvortil der uddybes med: “Drevet af en brandhed sommer, af tørke og alarmerende rapporter var 2018 året, da klimaet for alvor kom på danskernes, politikernes og verdens dagsorden.” (Artikel nr. 62, s. 14). Også i artikel nr. 34 fortælles der om tørre somre, og om andre steder i verden, hvor: “klimaforandringer [kommer] til udtryk i form af tørke og raserende skovbrænde [sic], orkaner, der sprænger skalaerne med efterfølgende katastrofale oversvømmelser til følge [...]”. (Artikel nr. 34, s. 32). Som ovenfor pointeret, er der altså et tydelig brug af dramatiske ord og vendinger i måden, hvorpå man omtaler ekstreme vejrhændelser i forbindelse med klimaforandringerne: vejret er [...] gået amok, brændende platform, brandhed sommer, raserende skovbrande, katastrofale oversvømmelser og martrende tørke. Disse vendinger er et lille udpluk, der illustrerer hvordan vejrhændelser i de anvendte citater i nærværende afsnit dramatiseres for at understrege betydningen af dem. På denne måde deltager og bidrager denne del af debatten i og til dommedagsdiskursen.

Enkelte artikler kommer dog også ind på, at man ikke just kan sætte lighedstegn mellem de varme somre og klimaforandringerne. Dette ses eksempelvis i artikel nr. 33, hvor der skrives, at den varme sommer ikke: “i sig selv [skyldes] klimaforandringer, [...] – klimaforandringerne har bare gjort det unormale sommervejr endnu

mere unormalt og ekstremt.” (Artikel nr. 33, s. 1). Ligeledes fortæller Eigil Kaas, der er professor i klima- og geofysik ved Niels Bohr Institutet på Københavns Universitet: “Varmen skyldes til en vis grad klimaforandringer, men vi kunne sagtens have haft samme vejr-situation for 100 år siden.” (Artikel nr. 14, s. 3). Hertil supplerer han uddybende: “Man kan ikke sige noget om, at et enkelt vejrfænomen, som den varmebølge, vi oplever nu, skyldes klimaforandringer. Men vi kan sige, at de ekstreme varmetemperaturer bliver mere sandsynlige i fremtiden, fordi verden bliver varmere.” (Artikel nr. 14, s. 3). Denne påstand bliver også støttet i artikel nr. 32, hvori Sebastian Mernild udtaler: “I løbet af de næste 20-40 år forventer vi endnu flere varmeevntremer. Det kan betyde, at det vejr, vi nu oplever, vil blive det normale klima i Danmark. Under alle omstændigheder kommer vi til at se flere vejrekstremer” (Artikel nr. 32, s. 6).

Det er altså også en del af samtalen, at debattere hvorvidt disse ekstreme vejrfænomener kan og skal opfattes som en konsekvens af klimaforandringerne. Alligevel er det mest dominerende perspektiv, at disse ekstreme vejrfænomener tjener som bevis på, at klimaforandringerne er en overhængende trussel, vi skal tage hånd om hurtigst muligt. I denne forbindelse, drages der således ofte på en direkte forbindelse til den dominerende ‘overforbrugdiskurs’. Når der tales om opvarmning eller klimaforandringeres følger, så tales der også ofte om, hvad vi kan gøre for fremover at minimere vores CO₂ udslip og dermed minimere følgerne, der her tager form af ekstreme vejrforhold. Dette afsnit understreger desuden, at der er en tendens til, at samtalen omkring klima blusser op, og dermed får mere opmærksomhed i de perioder hvor der opleves mere ekstreme vejrforhold. Dette forekommer at være medvirkende til, at mediernes interesse for klimadebatten holdes ved lige, da der ofte diskursivt sættes lighedstegn mellem de ekstreme vejrfænomener og klimaforandringer, både i Danmark og i udlandet. Ikke bare holder disse hændelser klimadebatten i live, de understøtter også dommedagsdiskursen i samtalen, idet italesættelsen af dem (lignende sætningskonstruktioner og ordvalg) ofte både udviser og sandsynligvis indgyder relaterede følelser.

DELKONKLUSION: DOMMEDAGSDISKURS

Selve ordet *dommedagsprofeti* defineres i Den Danske Ordbog som en “*forudsigelse af jordens undergang eller en anden katastrofe*” (Den Danske Ordbog, 2018d), og dette ord lader til at være kendetegnende for meget af kommunikationen omkring klimaforandringer og konsekvenser heraf, især i forbindelse med en opfordring til at tage affære. Formuleringer, der understreger, at der eksempelvis kun er meget få år tilbage, før klimaforandringerne vil have forårsaget uoprettelig skade på kloden, tilkendegiver en vis følelse af påtrængende behov for handling. Den samme følelse trækkes på, når der skrives om vejrfænomener, der kan kategoriseres som ekstreme. Dommedagsdiskursen som helhed virker således til at have en forstærkende effekt på især overforbrugsdiskursen, der ligeledes synes både at drive og drives af en handlingspræget diskurs. Derfor er dommedagsdiskursen i mange tilfælde også præget af en følelse af håb; “vi har travlt, men vi *kan*

stadig nå at gøre noget”, lyder således budskabet i meget af empirien, i mange forskellige formuleringer. Denne del af samtalen lader på denne måde også til at bygge på en ideologiske overbevisning om, at fordi klimaforandringerne er menneskeskabte, kan og bør vi som menneskehed påtage os ansvaret for vores handlinger og gøre noget ved dem.

Den sidste diskurs, der gennem analysen af diskursiv praksis er blevet identificeret, er en videnskabsdiskurs. Denne indebærer flere forskellige aspekter, der har betydning for hvordan der tales om klimaet, og afdækkes derfor i det næste afsnit.

VIDENSKABSDISKURS

I samtalen omkring CO₂ og hvordan mængden af dette kan minimeres i atmosfæren, tales der ikke udelukkende om, hvilke valg vi som mennesker kan tage på daglig basis for at agere mere klimavenligt; der tales også om, hvordan vi rent teknologisk muligvis kan *“genoprette den ubalance, vi selv har skabt i atmosfæren”* (Artikel nr. 7, s. 17). I artikel nr. 69 skrives der derudover: *“Forskere arbejder på højtryk for at udvikle teknologier, der kan købe os tid i kampen mod en varmere klode. Ideerne er der. Så hvorfor kommer vi ikke bare i gang?”* (Artikel nr. 69, s. 1). Her henvises der mere specifikt til begrebet *geoengineering*, der også omtales som *klima-engineering*, hvilket ifølge artikel nr. 19 kan defineres som *“teknologiske indgreb”*, man laver *“i klodens klimasystem for at mindske klimaforandringerne”* (Artikel nr. 19, s. 4-5). Et sådant teknologisk indgreb kunne eksempelvis være at trække CO₂ ud af luften, med tanken om at klodens lande *“formentlig kun [kan] overholde Paris-klimaaftalens to graders mål, hvis landene formår at suge betragtelige mængder af drivhusgassen CO₂ ud af atmosfæren og dermed opnå negative udledninger. Efter 2050 kan mængden, der skal fjernes, være på over tre mia. ton CO₂ årligt”* (Artikel nr. 7, s. 18).

Artikel nr. 7 omtaler endvidere seks overordnede hovedmuligheder, som kan være med til at trække CO₂ ud af luften. Disse kan ifølge artiklen koges ned til følgende: *“Skove og »kunstige træer« kan opsuge CO₂ fra luften. Vi kan lagre gassen under jorden. Vi kan binde den i jord eller til særlige bjergarter. Og vi kan gøde oceanerne, så havplanter optager mere CO₂.”* (Artikel nr. 7, s. 17). Der tales derudover også om andre metoder, som kan være behjælpelige i forhold til at regulere jordens temperatur. Eksempelvis kommer artikel nr. 19 ind på løsninger, hvor man med *“enorme spejle i rummet eller aerosoler, der slippes løs i stratosfæren, vil lave et solskjold, som reflekterer og sender solens stråler væk fra Jorden, der så bliver mindre opvarmet.”* (Artikel nr. 19, s. 4-5). En lignende tilgang omtales i artikel nr. 69: *“En blandt mange opfindsomme teknologier er at køle Jorden ned ved at sende små svovlpartikler – aerosoler – op i stratosfæren. De kan reflektere noget af strålingen fra solen og dermed [...] bremse temperaturstigningerne”* (Artikel nr. 69, s. 1).

Det er givetvis et mindretal af artiklerne, der kommer ind på dette emne, men det optager alligevel en andel af klimadebatten. Dette på trods af - eller måske fordi - der ikke er taget nogle officielle beslutninger omkring, hvorvidt der skal gøres brug af geoengineering i forsøget på temperaturregulere jorden. Der er, som nogle af artiklerne også kommer ind på, også et etisk dilemma, samt *“enorme usikkerheder og betydelige risici”* forbundet med disse beslutninger (Artikel nr. 19, s. 5). Derfor er det også en del af klimadebatten, der tales om med langt mindre sikkerhed, end når der opremses løsningstiltag i forbindelse med overforbrug. I en af artiklerne citeres en ekspert eksempelvis: *“Vi er nødt til at kende fordelene og ulemperne. Vi ved lidt om dem i dag, men vi ved ikke nok til at kunne tage rationelle beslutninger om brugen af teknologierne. Lige nu kan vi slet ikke svare på, om vi skal gøre det eller ej.”* (Artikel nr. 69, s. 1). Dertil omtales nye teknologier og videnskabelig udvikling generelt mere som et yderligere bidrag til nedsætning af atmosfærens CO₂-koncentration end en endelig løsning. Dette ses blandt andet i følgende: *“Der er nemlig lys for enden af den kulsorte tunnel, hvis verdenslederne og politikere fra alle lande går sammen om at få trukket ordentligt i håndbremsen, og der samtidig bliver sat skub i udviklingen af nye teknologier.”* (Artikel nr. 34, s. 32).

Generelt er der, også når der ikke tales om specifikke teknologiske tiltag, en tendens til at drage på en videnskabelig diskurs i samtalen om klimaforandringerne, hvilket blandt andet ses i måden hvorpå diverse emner og problematikker kvantificeres. *“I 2030 skal 55 procent af det danske energiforbrug komme fra vedvarende energikilder. I 2050 skal Danmarks udledning af drivhusgasser gå i nul.”* (Artikel nr. 45, s. 1). Og i artikel nr. 60 skrives der: *“Der er et ganske stort CO₂-udslip forbundet med at fremstille en bil, 10-15 tons per bil ifølge Concitos analyser.”* (Artikel nr. 60, s. 2). I artikel nr. 28 fremvises dertil et statistisk overblik, således at man som læser kan se og vurdere, hvor meget forskellige flyrejser vil udlede. Eksempelvis udleder *“Fly tur/retur, København-New York, En person, direkte”* 2,3 tons CO₂ (Artikel nr. 28, s. 5). Generelt ses der en tendens til, at trække på forskellige tal, statistikker, undersøgelser og rapporter for at understøtte og legitimere de pointer den enkelte artikel kommer med. Med andre ord er samtalen omkring klima meget faktadrevet, og har meget fokus på at gøre den komplekse videnskabelig information forståelig for den almene dansker.

En anden faktor, som medfører, at debatten får en meget videnskabelig undertone er, at størstedelen af artiklerne forholder sig til den videnskabelige klimarapport, som er udarbejdet af FN's Klimapanel IPCC. Dette tydeliggøres i artikel nr. 31, hvor der skrives: *“Panelet [FN's Klimapanel IPCC] skaber det videnskabelige fundament for den internationale klimadebat. Det har det gjort, siden det blev etableret i 1988. Siden har panelet stået bag fem hovedrapporter, der samler den tilgængelige viden på området [om klima].”* (Artikel nr. 31, s. 2). Ligeledes pointeres det i artikel nr. 16, at rapporten er den mest gennemarbejdede klimarapport, der

er tilgængelig på nuværende tidspunkt: “*Rapporten har været undervejs i tre år og er den hidtil mest grundige gennemgang af klodens sundhedstilstand [...]*”. (Artikel nr. 16, s. 2). Dette er formodentlig også grunden til, at netop denne rapport er så omtalt, og de fleste artikler, der omhandler eller relaterer til emnet klima, refererer tilbage til netop denne rapport. Også i artikel nr. 6 skrives der: “*Rapporten fra FN's Klimapanel (IPCC), der bygger på over 6.000 videnskabelige undersøgelser, bliver af flere forskere og klimaeksperter kaldt særdeles opsigtsvækkende, fordi den en gang for alle slår fast, at så lidt som en halv grad ekstra har stor betydning.*” (Artikel nr. 6, s. 2). Denne tendens præger meget af debatten, og lader i høj grad til at tjene som argumentation og som påmindelse om, at der er fakta bag de forskellige løsningstiltag. På den måde bliver argumentationen legitimeret og det understreges hermed, hvor vigtigt det er, at der handles (handlingsdiskurs).

DELKONKLUSION: VIDENSKABSDISKURS

Når der i medierne tales om klimaforandringer drages der således også på en videnskabsdiskurs, der tager to forskellige former i samtalen. Den ene er en mere generel videnskabelig diskurs, hvor bestemte formuleringer tager en hverdagsvidenskabelig tone. På denne måde tillægges artiklen eller forfatteren en bestemt grad af troværdighed normalt associeret med forskningsartikler eller videnskabsfolk. Den anden form for videnskabsdiskurs vises gennem associerede emner, der i sig selv hviler på eller fremhæver videnskabelig eller teknologisk udvikling. I de artikler, der behandler emnet geo-engineering, bliver videnskabsdiskursen ekstra betydningsfuld, men står heller ikke her alene. Geo-engineering som emne repræsenterer således sin egen del af samtalen, men er i høj grad præget af den dominerende diskurs (overforbrug), og forekommer at være opstået i forbindelse med denne. Den bygger umiddelbart på de samme præmisser; at vi har for høj en koncentration af CO₂ i atmosfæren, hvilket vi som menneskehed er skyld i, og derfor kan og skal vi også gøre noget ved det. Geo-engineering har dog også potentiale til at have langt større indflydelse på debatten end den har i de analyserede artikler, når først den videnskabelige udvikling er langt nok fremme til at være en reel del af løsningen. Dette er dog betinget af, at der hos de rette personer skulle være interesse i at fremme emnet i debatten.

DELKONKLUSION: DISKURSIV PRAKSIS

I afsnittet 'diskursiv praksis' har nærværende speciale søgt at afdække, hvordan der mere eller mindre generelt tales om klima og klimaforandringer i den offentlige diskurs, der ifølge Van Dijk (1988) kommer til udtryk gennem nyhederne. Derfor har analysen her haft fokus på interdiskursiviteten i en række klimarelaterede nyhedsartikler udgivet af store danske nyhedsmedier.

I denne forbindelse blev der med baggrund i en overordnet indsigt i empirien indledningsvis fremsat nogle grundlæggende byggeklodser for klimadiskursens resterende diskursordenselementer. Den første af disse karakteriseres som en handlingsdiskurs, eftersom der i samtalen om klima generelt set gerne refereres til, at der i et eller andet omfang skal *gøres* noget ved et anerkendt problem. Med andre ord, er samtalen om klimaet i høj grad præget af opfattelsen af, at koncentrationen af drivhusgasser i atmosfæren er for høj, og derfor skal udledningen af disse reduceres. Måden dette skal *gøres* på afhænger naturligvis af, hvordan problemet italesættes i diskursen. I erkendelsen af, at al snak om klimaet i bund og grund influeres af denne handlingsdiskurs, stilledes der i denne forbindelse en tese om hvordan samtalen om klima er ideologisk investeret. Denne ideologi, som fremsat i dette speciale, består i overbevisningen om, at klimaforandringerne er menneskeskabte, og at mennesker derfor også må være i stand til at løse problemet (dvs. klimaforandringerne).

Denne ideologiske overbevisning forekommer i forbindelse med alle de i nærværende afsnit afdækkede diskurser. Nævneværdig er især overforbrugsdiskursen, der synes at influere alle former for klimarelateret samtale, og som i denne forbindelse derfor karakteriseres som dominerende. Det fremgår i analysen af dette diskursordenselement, at samtalen omkring klimaforandringer er direkte påvirket af en overbevisning om, at klimaproblemerne er forårsaget af, at Danmark og generelt Vesten forbruger mere end, hvad der anses som værende nødvendigt (hvilket kendetegner et overforbrug), og derfor bør dette forbrug nedjusteres for klimaets skyld. Derfor bliver det her italesat gennem konkrete tiltag, hvordan vi som befolkning kan sænke vores CO₂-udslip. Med andre ord hviler overforbrugsdiskursen på den ovenfor beskrevne ideologi, og præges derfor også af en handlingsdiskurs.

En mindre dominerende diskurs bygger på tanken om, at vi hovedsageligt har et problem med overforbrug, fordi vi generelt set er for mange mennesker på jorden. Denne er i nærværende speciale navngivet overbefolkningsdiskurs. Når der trækkes herpå, tales der om, at det ville være bedre for klimaet, hvis vi var færre mennesker på jorden, eller hvis der fremover blev født færre børn. Her gives der umiddelbart udtryk for, at udviklingslande med høj befolkningstilvækst bærer skylden for klimaforandringerne. Oftest står denne type

udsagn dog ikke alene; de er ledsaget af bemærkninger, der trækker på overforbrugsdiskursen. I denne diskurs vendes der altså altid tilbage til tanken om, at vi i Vesten skal gøre noget aktivt for at nedsætte vores forbrug. Ligesom i overforbrugsdiskursen er der således et tema omkring ansvar, og der ses også her en ideologisk basis, der stemmer overens med den tese der indledningsvis fremsattes omkring den ideologiske investering i klimadebatten.

Den tredje diskurs, der blev identificeret i forbindelse med analysen af diskursiv praksis, er en dommedagsdiskurs. Kommunikationen omkring klimaforandringerne tager i denne diskurs en drejning fra ansvar og handling, og er i stedet kendetegnet af et fokus på konsekvenser, og italesættelsen heraf kan forekomme meget voldsom og dommedagsprofetisk. På denne måde kommunikeres en følelse af påtrængende behov for handling, der kan trækkes på i flere forskellige sammenhænge. Dommedagsdiskursen lader på denne måde til at have en forstærkende effekt på overforbrugsdiskursen, der som bekendt driver og drives af et meget handlingspræget fokus. Denne diskurs er især magtfuld, fordi der i mange sammenhænge også indgydes en lille følelse af håb til at disse dommedagsprofetiske udsigter godt kan undgås, hvis der handles. Denne måde at tale om klimaforandringerne på stemmer desuden overens med analysens indledende tese om klimadebattens underliggende ideologi: klimaforandringerne er menneskeskabte, og derfor må vi som mennesker, også kunne gøre noget ved det.

Den sidste identificerede diskurs i analysen er en videnskabsdiskurs. Denne trækkes på i flere forskellige sammenhænge, og kan bidrage med et vist niveau af troværdighed. Her opstilles der hypoteser, og refereres til videnskabelige kilder, som eksempelvis rapporter, undersøgelser og statistikker. Disse benyttes ofte til at underbygge pointer, eller i nogle tilfælde som udgangspunktet for en artikel. Dette diskursordenselement vinder særligt indpas i klimadiskursen i forbindelse med bestemte emner. Her ses primært geo-engineering (teknologi der vil kunne hjælpe med at regulere jordens temperatur) som et eksempel herpå. I artikler der berører dette emne, står videnskabsdiskursen dog heller ikke alene, men er i høj grad præget af den mere dominerende overforbrugsdiskurs, og forekommer tilmed at være opstået i forbindelse med denne. Her er altså ikke et modspil til overforbrugsdiskursen, men et komplementært element, der hviler på den samme ideologiske overbevisning som de andre ovenfor beskrevne diskursordenselementer.

På baggrund af analysen af diskursiv praksis, må der således konkluderes to ting om klimadiskursen. Den første ting der kan konkluderes er, at stort set al samtale om klima og klimaforandringer hviler på de samme grundlæggende overbevisninger, der kan ridses op således: Der er for meget CO₂ i atmosfæren, hvilket er skyld i klimaforandringer. Disse klimaforandringer er dårlige for jorden og dens befolkning. Menneskeheden

er skyld i, at der er for meget CO₂ i atmosfæren, hvorfor vi er skyld i klimaforandringerne. Derfor kan og skal vi gøre noget for at løse problemet. Der kan umiddelbart derfor siges at være tale om en ideologi, og den indledningsvist fremsatte tese kan af denne grund anses som midlertidigt bekræftet i fortolkende forstand.

Den anden ting der kan konkluderes er, at der i samtalen om klima kan siges at være en vis grad af interdiskursivitet, hvor især overforbrugsdiskursen influerer og influeres af de resterende diskursordenselementer. Ifølge Fairclough er diskurs både konstituerende i den forstand, at den hjælper til at vedligeholde og reproducere den sociale status quo, og i den forstand at den bidrager til at forandre den, og graden af interdiskursivitet kan være en indikation på graden af forandringer (Fairclough, 1992; Fairclough m.fl., 2011). Eftersom der kan siges at være nogen interdiskursivitet i klimadiskursen, må det derfor antages, at den sociale status quo er i en vis grad af forandring. Eftersom alle diskursordenselementer dog lader til at influeres af den samme diskurs og den samme ideologiske investering heri, er graden af interdiskursivitet alligevel så lille, at klimadiskursen langt hen ad vejen må antages primært at vedligeholdes og reproduceres i det danske medielandskab.

TEKSTDIMENSIONEN

Specifikke ordvalg og sætningskonstruktioner kan, som tidligere beskrevet, stamme fra og bidrage til bestemte konstruktioner af verden, der således påvirker hvordan individer forstår dem selv og deres omgivelser. I forbindelse med læsning og analyse af empirien, er der i denne forbindelse blevet identificeret en række konstruktioner, der på hver sin måde - og i samspil med hinanden - bidrager til bestemte opfattelser af virkeligheden, og sociale identiteter og relationer. Disse konstruktioner er som følger: *konstruktionen af CO2-udledning som syndig*, *konstruktionen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig*, og *konstruktionen af FN som formidler af sandheden*. Det er, som tidligere nævnt, disse identificerede konstruktioner, der danner rammen for nærværende speciales analyse af tekstdimensionen. Med denne tilgang, søger specialet at vise, hvordan der i empirien hverken repræsenteres objektive eller tilfældige fremstillinger af klima og klimaforandringer, men derimod at subjekter, objekter og processer knyttes sammen på bestemte måder. Dog skal det understreges, at rækkefølgen konstruktionerne præsenteres i er uden betydning, da konstruktioner må antages gensidigt at influere hinanden og der således ikke kan tales om en stringent eller hierarkisk opdeling af disse.

KONSTRUKTIONEN AF CO2-UDLEDNING SOM SYNDIG

Klimadiskursen hviler som tidligere nævnt generelt på opfattelsen af, at en for høj koncentration af drivhusgasser (ofte simplificeret til CO₂) i atmosfæren er forbundet til, at vi oplever problematiske klimaforandringer verden over. Der sættes altså gerne lighedstegn mellem CO₂ og klimaforandringer (jf. afsnittet 'diskursiv praksis'). I forbindelse hermed er en af de konstruktioner, der gennem læsning af det empiriske grundlag er blevet identificeret, konstruktionen af CO₂-udledning som noget *syndigt*. Denne form for konstruktion har konsekvenser for, hvilken tone der ofte ligger i debatten om klima. Her kan man med bestemte ord og vendinger tale om en form for religiøs undertone, der på sin vis både lader til at drage på og samtidigt forstærke den i forvejen relativt følelsesladede måde, at tale om klimaet på. Med dette afsnit, søges afdækket hvilke ord og betydninger, der medvirker til at konstruere et billede af CO₂-udledning som syndig.

I artikel nr. 8 citeres følgende: "*Flytransport er dog så stor en klimasynder, at jeg bliver nødt til at sænke mit forbrug [...] jeg har lavet en aftale med mig selv om, at jeg skal begrænse min flyvning [...] Næste sommerferie bliver derfor en togrejse.*" (Artikel nr. 8, s. 23). Når flytransport på denne måde italesættes som en *klimasynder*, sættes der lighedstegn mellem *klimasynd* og det at flyve. Dermed bliver det at benytte sig af denne transportform via association italesat som noget syndigt. Ordet *synd* defineres i Den Danske Ordbog som en "*handling eller tankegang som er i strid med Guds vilje*" eller "*handling der fordømmes som umoralsk eller*

forkert” (Den Danske Ordbog, 2018w). Man kan med andre ord derfor tolke af denne type formulering, at der for det citerede individ forbindes noget amoralsk med det at flyve - fordi det er dårligt for klimaet. Det at han i denne forbindelse derfor er *nødt til* at sænke sit forbrug, kommunikerer dertil en forpligtelse forbundet til denne tankegang. Dette bunder muligvis i den ideologiske investering i klimaet og måden hvorpå der tales herom. Det giver god mening, at hvis vedkommende oplever noget han gør eller har gjort som forkert/syndigt, forbindes der dårlig samvittighed hermed, og således også et behov for at rette op på denne type adfærd.

Dårlig samvittighed, og samvittighed i det hele taget, er et ofte forekommende tema i forbindelse med klimadiskursen. Et eksempel herpå ses i artikel nr. 28, hvor Connie Hedegaard italesætter sine tanker forbundet med hendes mange flyrejser: *“Hvordan kan jeg tillade mig, at mit arbejde udleder så meget CO₂, når jeg er klar over, hvor skadeligt det er”* (Artikel nr. 28, s. 1). Indledningen til hendes refleksion her, *‘hvordan kan jeg tillade mig...’*, bærer i sig selv nogle bestemte associationer. Et antonym forbundet til *at tillade* er *at forbyde*, og det er ofte ironisk associeret med, at *se med velvilje* på noget (Den Danske Ordbog, 2018y), så når Connie Hedegaard italesætter hendes dilemma på denne måde, italesætter hun nogle moralske associationer og understreger, at hun ved, at CO₂-udledning er forkert (at det er en syndig eller umoralsk handling), fordi det er *skadeligt*, samt en forståelse af at det rigtige ville være det modsatte af, at tillade denne form for CO₂-udledning (at forbyde det). I og med, at hun ved, at CO₂-udledning er skadeligt, er hendes handlinger ikke i overensstemmelse med, hvad der er rigtigt at gøre. Hermed konstrueres således igen en forståelse af CO₂-udledning som forkert og amoralsk, hvorfor det er noget, der bør forbindes dårlig samvittighed med.

Et andet og mere direkte eksempel på konstruktionen af dårlig samvittighed i forbindelse med CO₂-udledning ses i artikel nr. 12: *“Dårlig klima-samvittighed? Sådan køber du din flyvetur lidt grønnere. Markedet for CO₂-kompensation er lidt af en jungle”*. Herefter opsættes der i artiklen nogle gode tips til; *“hvordan du [som forbruger] kan købe [CO₂] udslippet fra din flyvetur tilbage”* (Artikel nr. 12, s. 1). Når ordet *samvittighed* anvendes, henvises der til en form for *“bevidsthed”* eller *“indre følelse som er vejledende for en persons opfattelse af hvad der er moralsk rigtigt og forkert”* i forhold til en bestemt situation (Den Danske Ordbog, 2018u). En flyvetur (der udleder meget CO₂) er altså noget, der italesættes som amoralsk, i og med at det giver *dårlig klima-samvittighed*. Herefter tales der om, hvordan denne dårlige samvittighed således kan lindres ved, at man *køber udslippet tilbage*. Sådanne udsagn bidrager på denne måde i høj grad til at konstruere et billede af, at CO₂-udledning er forkert, amoralsk, syndigt og det er derfor helt naturligt at opleve dårlig samvittighed.

I forbindelse med naturaliseringen af denne måde at opfatte CO₂ på, er ordet *aflad* opstået som synonym for *CO₂-kompensation* (Artikel nr. 28, s. 4; Artikel nr. 50, s. 8). Aflad har sit historiske afsæt i den katolske kirke,

hvor det var en måde man kunne få syndsforladelse, og denne praksis fandt i særdeleshed anvendelse i middelalderen (Clausen, 2016). Der er altså iboende religiøse undertoner i ordet selv, hvorfor det også i Den Danske Ordbog defineres på følgende måde: “*eftergivelse af straf for synder man har begået, bevilget af den katolske kirke*” eller “*beløb eller andet som man giver for at få bedre samvittighed*” (Den Danske Ordbog, 2018a). Nutidigt *aflad* i relation til klimaet, forklares nogenlunde tilsvarende på følgende måde i en artikel: *Man betaler penge til projekter der reducerer CO2-forbruget med samme mængde CO2, som flyrejsen, man har foretaget, ud ledte, hvorefter flyposten i klimaregnskabet går i nul.*” (Artikel nr. 28, s. 4). Man køber sig altså til god samvittighed i forbindelse med en handling, man anerkender som forkert, amoralsk eller syndig. Meget nærliggende, ses der også i denne forbindelse eksempler på en opfattelse af CO2-udledning som noget der pålægger en gæld til klimaet, der skal betales tilbage: I artikel nr. 59 fortæller en rejselysten børnefamilie, at de føler, at de har “*en gæld at betale*”, fordi de “*udleder 50 procent mere CO2 om året end en gennemsnitlig familie med to voksne og to store børn/teenagere. Og det er rejseriet, der er skyld i miseren.*” (Artikel nr. 59, s. 8). Her bruges ordet *miseren*, hvilket i betydningen indikerer en “*beklagelig, ubehagelig eller ulykkelig situation*” (Den Danske Ordbog, 2018q), som familien er havnet grundet deres store rejselyst.

En anden måde hvorpå samtalen om klimaet får religiøse undertoner, er gennem formuleringer som i *klimaets navn*, der skrives i op til flere artikler (Artikel nr. 8, s. 22; Artikel nr. 17, s. 5 Artikel nr. 39, s. 2; m.fl.). Dette minder om udtrykket i *Jesu navn*, der betyder, at man “*anfører nogen/noget som autoritet eller som bevæggrund eller årsag til en handling man foretager sig*” (Den Danske Ordbog, 2018r). På denne måde bliver klimaet således ophøjet til en instans, som man skal tage stilling til i sin hverdag, hvorfor der i højere grad må associeres dårlig samvittighed med ikke at handle i overensstemmelse med, hvad der for klimaet er bedst.

DELKONKLUSION: KONSTRUKTIONEN AF CO2-UDLEDNING SOM SYNDIG

Som det ses ud fra disse specifikke ord og formuleringer, har sproget i klimadebatten i nogle henseender taget en religiøs drejning. *Klima-samvittighed* er blevet en væsentlig faktor, der har indflydelse på hvordan der tales om klimaet, og både skribenters og de citerede individers ordvalg afspejler i denne forbindelse en opfattelse af CO2-udledning som syndigt. Ord som *samvittighed*, *synd*, *aflad* og *gæld* henviser blandt andre til denne tankegang, hvilket også medfører at klimadebatten i nogle henseender får en religiøs undertone.

I nogle tilfælde ses det, at klimaet stilles op på linje med guden eller profeten i en religion; en religion der på sin vis *tilbedes*, og kræver en bestemt *livsopfattelse* med “*ritualer der knytter sig hertil*” (Den Danske Ordbog, 2018t). Denne livsopfattelse med tilknyttede ritualer referer således til de handlinger, som vi mennesker kan agere med, for at blive anset som værende klimavenlige, og dermed også handle moralsk rigtigt og undgå

dårlig samvittighed. Denne religiøse tone kan også være en af de faktorer, som gør klimadebatten mere emotionel, fordi der dermed forbindes stærke og næsten religiøse følelser med det at gøre *det rigtige* eller *det forkerte* i henhold til klimaet. Disse religiøse udtryk lader desuden til at have en indbygget dualistisk opfattelse i mange klimarelaterede tekster, hvormed der forekommer en opdeling af klimabevidste og ikke-klimabevidste. Sproget fordrer således en tydeliggørelse af, om man er en del af den gruppe, der agerer klimavenligt og går op i klimaet, eller om man ikke er. Der konstrueres med andre ord ikke bare et billede af CO₂ som syndig, men i relation dertil også en ny måde for individer at identificere sig på. På denne måde kan det således siges, at klimadebatten medkonstruerer identiteter, hvilket er et perspektiv, der vil blive uddybet yderligere i det efterfølgende afsnit.

KONSTRUKTIONEN AF 'DET GODE MENNESKE' SOM KLIMAANSVARLIG

I nærværende afsnit vil der blive kigget nærmere på, hvordan medierne medkonstruerer *det gode menneske som klimaansvarlig*. Der ses op til flere forskelligartede eksempler herpå. I dette afsnit behandles et udpluk af disse, hvormed det afdækkes hvilke former for ytringer der i klimadebatten har betydning for konstruktionen af individer og mere konkret deres identiteter og selvidentifikationer. De fleste af eksemplerne i dette afsnit fokuserer på, hvordan det at være klimaansvarlig helt konkret italesættes i det empiriske grundlag, og hvilken betydning dette har. Her refereres både til direkte anvisninger samt mere implicitte måder, hvorpå denne opfattelse medkonstrueres. En person der er *god* defineres i Den Danske Ordbog som en person “*med de moralsk rigtige eller ønskværdige kvaliteter*” (Den Danske Ordbog, 2018j), hvorfor *det gode menneske* i denne sammenhæng må være en person, der lever op til de kvaliteter og moralske principper, der i diskursen italesættes som de rigtige.

I en artikel, hvor CO₂-udledning beskrives i forhold til internettet skrives følgende: “*Med det regnestykke og klimaet i tankerne kunne man måske godt overveje en ekstra gang, om det var det værd at dele videoen med katten eller det trampolin-hoppende barn med sine facebookvenner.*” (Artikel nr. 20, s. 2). Selve formuleringen ‘*kunne man måske godt overveje*’ i denne relation tager form af et ledende forslag; man *bør* altså nok overveje, om handlingen (her det at dele en video) er det *værd* i forhold til klimaet. Især fordi det sættes i relation til en ‘fjøllet’ video, som de fleste nok ikke vil anse som *vigtig* at afsende, virker det pludselig overfladisk og dumt at sende en video, med tanken om at det er dårligt for klimaet. En snert af ironi i denne sætning betyder, at der med andre ord skrives i artiklen, at man ikke bør udføre denne type handling, fordi det netop *ikke* er det værd i forhold til klimaet. Det man *bør* gøre, er oftest det *moralsk rigtige* (Den Danske Ordbog, 2018b), hvorfor man i så fald må være et *bedre menneske*, hvis man handler derefter.

I en anden artikel skrives, at en række eksperter “*giver deres tre bedste råd til, hvordan vi fortæller vores børn og unge om fremtidens klimaudfordringer*”, hvortil der skrives: “1. Vær det gode eksempel: [...] Børnenes erfaringer fra nul til syvårsalderen sidder nemlig fast, når de bliver ældre. Derfor er det en god idé at vise børnene, hvordan de passer godt på klimaet allerede fra barnsben.” (Artikel nr. 1, s. 3). I citatet tydeliggøres det direkte, hvad der menes med at være det gode eksempel. Her henvises der til det at være *klimaansvarlig* i den forstand, at man viser børnene, hvordan man *passer godt på klimaet*. Altså er man et godt eksempel for sine børn, hvis man passer godt på klimaet, hvorfor dette også er en italesættelse af at det gode at gøre (det moralsk rigtige) er at agere klimaansvarligt.

Tæt relateret til ovenstående, skrives der på følgende måde om det at agere klimavenligt eller klimaansvarlig: “*Der er flere ting, som du i det daglige selv kan gøre, som gavner miljøet og klimaet. TV2 giver dig her et oversigt over de store og små ting, der gør en forskel i hverdagen.*” (Artikel nr. 9, s. 2). I denne tekst arbejdes der således ud fra en antagelse om, at modtageren af teksten *ønsker* at gøre en forskel for klimaet, hvilket givetvis ville være en selvfølge under forudsætningen, at det er det moralsk rigtige. På denne måde handler TV2 således også på en *god* måde, ved at gøre det nemmere for modtagerne at være *gode* mennesker. Denne type tekster medvirker således til den igangværende opfattelse af klimaansvarlighed som noget vi alle - som moralske individer - bør efterstræbe, hvormed sådanne formuleringer medkonstruerer det gode menneske som klimaansvarligt.

Måden hvorpå der i diskursen tales om individer, der allerede agerer klimaansvarligt, har ligeledes en medkonstruerende effekt. Når der eksempelvis skrives “*Han kører elbil, spiser sjældent kød, og hans sommerferien går med tog ned gennem Europa. Anders Morgenthaler kæmper sin egen kamp for at holde CO2-forbruget nede*” (Artikel nr. 49, s. 1-2), har specifikke sætningskonstruktioner indflydelse på hvordan Anders Morgenthaler opfattes af tekstmodtageren. I dette eksempel italesættes Anders Morgenthalers klimavenlige valg som en *kamp* han kæmper for at holde CO2-forbruget nede, hvormed det understreges at det er noget, som han gør, fordi det er det rigtige på trods af, at det er svært. Der tillægges således Anders Morgenthaler en vis grad af uselviskhed med denne formulering, og han kommer dermed til at fremstå som et godt menneske, grænsende til en form for klimahelt² eller klimahelgen³. Dette benyttes derfor også til at legitimere, at han i artiklen kan give andre råd til at nedjustere deres CO2-udslip. Disse råd, eller initiativer, opstilles og opfordres dernæst til i artiklen, som noget man bør handle efter.

² En helt defineres som a) en “person som modigt og tappert udfører store eller farlige bedrifter” eller b) en “person man beundrer” (Den Danske Ordbog, 2018l)

³ En helgen defineres som en “person der anses for moralsk højtstående og eksemplarisk” (Den Danske Ordbog, 2018k)

Et andet individ, der omtales i op til flere artikler er Greta Thunberg. Et eksempel herpå ses i det følgende: “*Familien [Greta Thunbergs familie] har installeret solceller, dyrker sine egne grøntsager og kører elbil for at mindske skaderne på klimaet. Hun har selv ofret at spise kød, flyve og dage i skolen i kampen for klimaet.*” (Artikel nr. 5, s. 2). Her omtales *klimaforandringer* i en mere negativt ladet formulering som *skaderne på klimaet*, hvormed billedet af familien (og Greta Thunberg i forlængelse heraf) bliver tilsvarende positivt, eftersom de forsøger at mindske disse *skader*. Om Greta Thunberg skrives dertil, at hun har *ofret* en række goder i *kampen* for klimaet. Ligesom med Anders Morgenthaller, italesættes Greta Thunberg hermed som en person, der netop *kæmper* for klimaet, og får ligesom Anders Morgenthaller nærmest helgen- eller heltindestatus. Især den mere religiøse helgen-association forstærkes betydeligt af ordet *ofre*, der får Greta Thunberg til at fremstå nærmere som en martyr, eftersom en martyr per definition er en person, der ikke bare udfører gode gerninger, men direkte lider for sin sag - der givetvis oftest er en religiøs tro (Den Danske Ordbog, 2018o), men som i Greta Thunbergs tilfælde er klimaet.

Der er altså en klar tendens til, at folk der agerer meget klimavenligt eller generelt er meget klimaansvarlige beskrives som personer med attråværdige karaktertræk. Omvendt omtales handlinger, der *ikke* er klimavenlige blandt andet som *pinlige* og noget, man helst ikke vil tale om - noget, der forbindes med en vis følelse af forlegenhed og, som beskrevet i afsnittet ‘*konstruktionen af CO2-udledning som syndig*’, dårlig samvittighed (Artikel nr. 1, s. 1; Artikel nr. 12, s. 1; Artikel nr. 59, s. 8; Artikel nr. 62, s. 15; Artikel nr. 68, s. 2 mfl.). Selvom dette emne i nogle artikler tilgås med en vis grad af distanceret humor, eksempelvis ved at skrive “*pludselig var det lidt pinligt at flyve til Thailand på en uges charterferie*” (Artikel nr. 62, s. 15), bidrager sådanne tekster alligevel til at normalisere både opfattelsen af det gode menneske som klimaansvarlig samt opfattelsen af CO2-udledning som syndig, og har dermed en medkonstruerende effekt i debatten.

DELKONKLUSION: KONSTRUKTIONEN AF ‘DET GODE MENNESKE’ SOM KLIMAANSVARLIG

Baseret på dette afsnit kan det siges, at der i klimadebatten forekommer en særlig konstruktion af klimavenlige handlinger som gode og rigtige, og i denne forbindelse klimaansvarlige individer som moralsk beundringsværdige. Hvordan denne konstruktion helt konkret produceres og vedligeholdes i teksterne varierer, og afhænger blandt andet af artiklens emne. Det kan derfor ikke siges, at det altid er bestemte former for sætningskonstruktioner eller et fast antal specifikke ordvalg, der fungerer medkonstruerende, men i ovenstående er der givet eksempel på, hvordan læseren implicit gives besked på, hvad der er det rigtige at gøre - nemlig at agere klimaansvarligt. Dertil forefindes en klimarelateret definition på det at være *det gode eksempel*, men den mest direkte form for bidrag til denne konstruktion ses, når klimaansvarlige personer

omtales. Personligheder med høj grad af klimaansvarlighed ophøjes gerne sprogligt, således at de fremtræder som imponerende, blandt andet via ord som *kæmper*, *kamp* og *ofre*. Netop disse formuleringer trækker, ligesom det kunne ses i forbindelse med CO₂-udledning, på nogle religiøse associationer, hvilket kan bidrage til en højere grad af følelsesmæssig og moralsk tilslutning til *sagen*.

Både konstruktionen af *CO₂-udledning som syndig* og *det gode menneske som klimaansvarlig* influeres og bidrager desuden til en tredje afgørende konstruktion, der søges afdækkes i det efterfølgende afsnit.

KONSTRUKTIONEN AF FN SOM FORMIDLER AF SANDHEDEN

En tredje betydelig konstruktion, der i høj grad bibeholdes og influeres af de danske nyhedsmedier, er *konstruktionen af FN som formidler af sandheden*. Denne konstruktion opbygges på flere forskellige måder, med flere forskellige ordvalg og sætningskonstruktioner, i empirien, men fælles er en generel tendens til at referere til FN, når udsagn skal underbygges og dermed kommunikeres om som fakta. På denne måde, bliver det FN's budskaber, der langt hen ad vejen tjener som det faktuelle udgangspunkt for samtalen om klima. Med *sandhed* menes som regel, noget der "*stemmer overens med virkeligheden eller tingenes virkelige væsen*" (Den Danske Ordbog, 2018v). Eftersom der, som tidligere beskrevet, ikke i nærværende speciale tages stilling til, hvad sandheden på sin vis er, bruges ordet *sandhed* her mere om noget, der af diskursdeltagerne *opfattes* som tilsvarende *virkeligheden* eller *tingenes virkelige væsen*.

Denne konstruktion af FN som formidler af sandheden, er så inkorporeret i klimadebatten, at den bliver italesat direkte i selve empirien, hvilket følgende citater er eksempler på: "[rapporten] *bidrager [...] ikke med ny viden. Men den er vigtig, i kraft af at den kommer fra FN's Klimapanel.*" (Artikel nr. 18, s. 3), "*Panelet [IPCC] skaber det videnskabelige fundament for den internationale klimadebat. Det har det gjort, siden det blev etableret i 1988. Siden har panelet stået bag fem hovedrapporter, der samler den tilgængelige viden på området.*" (Artikel nr. 31, s. 4). Her understreges det altså, at FN (og IPCC) i høj grad anses som den bedste og mest troværdige kilde til information om klimaforandringerne.

Derudover refereres der til FN i mange andre sammenhænge, hvoraf følgende tre citater kun er et lille udpluk af eksempler:

- "*For skal vi vende udviklingen og undgå den nærtliggende klimakatastrofe, skal landbrugets udledning af drivhusgasser reduceres med 24 pct. inden 2030, konkluderer FN*" (Artikel nr. 6, s. 5)

- “*Den seneste rapport fra FN’s Klimapanel konkluderer, at vi bør ændre vores kostvaner, så vi i fremtiden bliver mindre afhængige af produkter fra dyr.*” (Artikel nr. 15, s. 2)
- “*Det er ikke for sent at bremse den globale opvarmning og redde kloden. [...] Så klar er konklusionen i en længe ventet kæmperapport fra FN's klimapanel, IPCC. Rapporten [...] er den hidtil mest grundige gennemgang af klodens sundhedstilstand*” (Artikel nr. 16, s. 2)

I disse citater refereres der med ord som eksempelvis *skal* og *bør* i forhold til FN’s anbefalinger, hvormed det sprogligt bekræftes, at disse er handlingsanvisninger, der er *rigtige* eller *gode* at følge. Men det er ikke udelukkende det direkte sprogbrug som disse, samt ord som *konkluderer* og *konklusionen*, der konstruerer et billede af FN som formidler af sandheden, eftersom disse er relativt gængse måder at omtale eksempelvis videnskabelige rapporter på. Det er nærmere det faktum, at der ikke i samme forbindelse opstilles nogen form for kritik eller tvivl - der er med andre ord aldrig et efterfølgende *men* i forlængelse af disse udsagn. På denne måde forekommer der en sproglig konstruktion af FN og deres tekster som ubestridelige kilder til viden omkring klimaforandringer. Lignende formuleringer, hvori der refereres til FN eller IPCC som kilde til fakta (*FN slår fast, FN anbefaler, ifølge FN's klimapanel*) er generelt ofte set i diskursanalysen empiriske grundlag, og der trækkes heri ofte på FN, når bestemte udsagn skal forstås som troværdige (Artikel nr. 6, s. 5; Artikel nr. 9, s. 4; Artikel nr. 16, s. 2; Artikel nr. 35, s. 3; Artikel nr. 60, s. 2; Artikel nr. 62, s. 14; m.fl.). Nogle artikler opstiller i denne forbindelse faktabokse, hvor pointer fra eksempelvis IPCC’s rapport gengives (Artikel nr. 31, s. 2; Artikel nr. 34, s. 34; m.fl.). Ordet *fakta* indikerer, at der er tale om en “*oplysning der er eller fremstilles som ubestrideligt sand eller rigtig*” (Den Danske Ordbog, 2018e). Det, at konklusionerne fra FN/IPCC opstilles i en decideret *faktaboks*, har således konsekvenser for, hvordan FN ansues af tekstmodtagerne, og har dermed en medkonstruerende funktion.

Både på baggrund af, men også som legitimerende faktor og derfor medkonstruerende, italesættes FN dertil også som baggrunden for politiske initiativer, hvormed konstruktionen af FN som formidler af sandheden får politiske konsekvenser; “*Der er brug for umiddelbar handling, og som følge af rapporten fra FN's Klimapanel præsenterer regeringen tirsdag sit længe ventede klimaudspil for 2020-2030.*” (Artikel nr. 18, s. 2), “*Filosofien bag regeringens to dage lange klimatopmøde er at danne nye partnerskaber for grøn vækst, der skal realisere FN's verdensmål om bæredygtighed og klimaaftalen fra Paris.*” (Artikel nr. 9, s. 1) Sprogligt sættes disse klimarelaterede politiske beslutninger op som en form for reaktion på FN’s kommunikation, hvilket medvirker til at danne et billede af FN som en vigtig organisation, man samfundsmæssigt er nødsaget til at tage stilling til. På denne måde støttes også konstruktionen af FN som formidler af sandheden.

En anden måde hvorpå der både trækkes på og bidrages til opfattelsen af FN som den mest troværdige kilde

til viden om klimaforandringer er gennem, hvad der her betegnes som *forskerlegitimering*. Hvad der menes med dette er, at der i empirien ses mange eksempler på, at forskeres 'ret' til at udtale sig i forhold til klimaet underbygges med henvisning til FN. På denne måde forekommer der en legitimering af bestemte forskere som kilder til troværdig viden gennem reference til FN's rolle som formidler af sandheden. Et eksempel herpå ses i forbindelse med forskeren Sebastian Mernild, der i artikel nr. 11 citeres og efterfølgende legitimeres med følgende sætning: "*Han [Sebastian Mernild] er [...] med ved bordet, når verdens førende forskere skal udarbejde den næste rapport for FN's klimapanel.*" (Artikel nr. 11 s. 5). Dette er ikke et enestående eksempel; lignende FN-referencer ses i mange tilfælde, eksempelvis skrives der i en anden artikel, at Sebastian Mernild er "*en af hovedforfatterne på det internationale klimapanel IPCC's næste klimarapport.*" (Artikel nr. 32, s. 6). Selvom det er selvsamme forsker, de to ovenstående artikler refererer til, er det interessante her, at begge artikler refererer og legitimerer på forholdsvis identiske måder - nemlig ved at pointere forskerens tilknytning til FN's klimapanel IPCC. FN bruges også til at legitimere andre forskere, men det interessante træk er, at FN's konstruerede legitimitet som formidler af sandheden bruges til at konstruere forskerlegitimitet i de tilfælde, hvor der er en form for relation (Artikel nr. 1, s. 6; Artikel nr. 2, s. 1; Artikel nr. 11 s. 5; Artikel nr. 17, s. 5; Artikel nr. 31, s. 2; Artikel nr. 32, s. 6).

DELKONKLUSION: KONSTRUKTIONEN AF FN SOM FORMIDLER AF SANDHEDEN

Ovenstående afdækning af konstruktionen af FN som formidler af sandhed, viser et klart billede af, at FN/IPCC tilskrives en meget høj grad af troværdighed i forbindelse med klimadebatten. Denne troværdighed trækkes på i en stor andel af de analyserede artikler, og kan siges både at blive bekræftet og styrket med hver reference hertil. Eksempelvis bruges FN ofte som kilde til, hvad der er *gode* handlinger i forhold til klimaet samt til at angive *fakta* om klima og klimaforandringer. I denne forbindelse italesættes FN's budskaber som baggrund for politiske beslutninger, hvormed der drages på FN's konstruerede legitimitet. Ligeledes drages der ofte på denne opfattelse af FN, når forskere bruges som eksperter i artiklerne. Hver af disse referencer har betydning for konstruktionen af FN, som formidler af sandheden. Dette skyldes, at FN's budskaber får en mere og mere afgørende rolle i klimadebatten, og får større og større indflydelse på hvordan klima og klimaforandringer italesættes i den offentlige diskurs (medierne). Dette forstærkes yderligere af, at der kun i meget få tilfælde ses en mere kritisk distance til FN (eksempelvis dele af artikel nr. 13). Som tidligere indikeret, forholder størstedelen af artiklerne sig nemlig forholdsvis ukritisk og positivt stemt over for FN, IPCC og budskaber derfra, hvorfor konstruktionen af FN som formidler af sandheden kan siges kontinuert at reproducere og styrkes, og kun i meget lav grad udfordres i samtalen om klima.

DELKONKLUSION: TEKSTDIMENSIONEN

I 'tekstdimensionen' har nærværende speciale søgt at afdække, hvordan der gennem særlige ordvalg og sætningskonstruktioner i en række klimarelaterede nyhedsartikler udgivet af store danske nyhedsmedier medproduceres specifikke opfattelser af og tilgange til virkeligheden. I denne forbindelse, er der i omtalte afsnit blevet gennemgået tre sådanne virkelighedskonstruktioner: *konstruktionen af CO2-udledning som syndig*, *konstruktionen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig*, og *konstruktionen af FN som formidler af sandheden*.

I forbindelse med analysen af førstnævnte konstruktion, *konstruktionen af CO2-udledning som syndig*, blev det konkluderet, at der i nogle sammenhænge kan identificeres en religiøs undertone i samtalen om klima. Denne konklusion hviler på en række forskellige tekstmæssige observationer. Blandt andet blev det gennem analysen tydeligt, at konceptet *klima-samvittighed* har vundet indpas i debatten, hvilket i kombination med ord som *synd*, *aflad* og *gæld*, bidrager til en opfattelse af CO2-udledning som noget forkert, amoralsk og syndigt. Dertil ses der eksempelvis formuleringer som *i klimaet navn*, der i kombination med andre formuleringer, opstiller klimaet på linje med guden eller profeten i en religion, og på denne måde fremstiller klimaet som noget, der på sin vis tilbedes, eller i hvert fald associeres med dyb respekt. Disse religiøse udtryk forekommer desuden at have en indbygget dualistisk effekt, hvorigennem der finder en opdeling af klimabevidste og ikke-klimabevidste sted. Sproget fordrer således en tydeliggørelse af, om man er en del af den gruppe, der agerer klimavenligt og går op i klimaet, eller om man ikke er. Der konstrueres med andre ord ikke bare et billede af CO2 som syndig, men i relation dertil også en ny måde for individer at identificere sig på. På denne måde kan det således siges, at klimadebatten medkonstruerer identiteter, hvilket er et perspektiv, der også understøttes i forbindelse med konstruktionen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig.

I forbindelse med identifikationen af *konstruktionen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig*, fandt analysen en tendens til, at klimavenlige handlinger italesættes som gode og rigtige, samt at meget klimaansvarlige individer i denne forbindelse italesættes som moralsk beundringsværdige. Produktion og vedligeholdelse af denne konstruktion foregår på mange forskellige måder, hvorfor der i afsnittet herom inddrages meget forskelligartede eksempler. Fælles for disse er dog, at de alle sender et klart budskab om, at det *rigtige* eller *gode* at gøre, er at agere klimaansvarligt. Det er dog netop når personligheder med høj grad af klimaansvarlighed omtales, at denne konstruktion bliver særlig tydelig. Disse ophøjes gerne sprogligt, således at de fremtræder som imponerende, blandt andet via ord som *kæmper*, *kamp* og *ofre*. Netop disse formuleringer trækker, ligesom analysen fandt i forbindelse med konstruktionen af CO2-udledning som syndig, på nogle religiøse associationer, hvilket kan bidrage til en højere grad af følelsesmæssig og moralsk tilslutning til *sagen*.

Både konstruktionen af *CO₂-udledning som syndig* og *det gode menneske som klimaansvarlig* influeres af og bidrager desuden til en tredje afgørende konstruktion: *konstruktionen af FN som formidler af sandheden*. I afsnittet omkring sidstnævnte vises et klart billede af, at FN/IPCC tilskrives en meget høj grad af troværdighed i forbindelse med klimadebatten. Denne troværdighed trækkes på i en stor andel af de analyserede artikler, og kan siges både at blive bekræftet og styrket med hver reference hertil. Disse typer referencer drager på FN's konstruerede legitimitet, hvormed referencerne via italesat enighed i dette, agerer medkonstruerende, og på denne måde har betydning for konstruktionen af FN som formidler af sandheden. Dermed får FN's budskaber gradvist mere indflydelse på, hvordan klima og klimaforandringer italesættes i den offentlige diskurs (medierne). Dette forstærkes yderligere af, at der kun i meget få tilfælde ses en mere kritisk distance til FN. Størstedelen af artiklerne forholder sig nemlig forholdsvis ukritisk og positivt stemt over for FN, IPCC og budskaber derfra, hvorfor konstruktionen af FN som formidler af sandheden kan siges kontinuerligt at reproducere og styrkes, og kun i meget lav grad udfordres i samtalen om klima.

Formålet med analysen af tekstdimensionen var som bekendt at opnå indblik i, hvordan begivenheder og sociale relationer behandles i tekster, og dermed hvordan bestemte versioner af virkeligheden, sociale identiteter og sociale relationer konstrueres i klimadebatten. Dette formål kan siges at være opfyldt, idet der gennem analysen, netop med udgangspunkt i ovenstående, kan konkluderes, at måden der tales om klima og klimaforandringer har konstruerende karakter, i den forstand at den bidrager til dannelsen og forståelsen af subjekter og objekter, og således har betydning for individers selvforståelse og tilgang til virkeligheden. På denne måde har klimadiskursen gennem læsning og fortolkning med andre ord potentiale til at præge individers forståelseshorisont. I hvor høj grad dette er tilfældet afhænger dog af disse individers personlige forhold. Der kan derudover være tale om, at tekstproducenters høje grad af affinitet i forbindelse med de i tekstanalysen omtalte formuleringer, er muligt udtryk for at deres respektive virkelighedsforståelser stemmer overens med førømtalte konstruktioner. Hvorvidt dette er tilfældet er i princippet irrelevant, da det er individers fortolkning heraf, der har betydning for i hvor høj grad konstruktionen kan anses som socialt determinerende.

SOCIAL PRAKSIS

Gennem diskursanalysen er det nu blevet afdækket, både hvordan en række hoveddiskurser repræsenterer mønstre i, hvordan der tales om klima og klimaforandringer, samt hvordan der gennem tekstuelle elementer heri konstrueres specifikke opfattelser af og tilgange til virkeligheden. Med social praksis er formålet således at sætte de forudgående analysers resultater i et samfundsmæssigt perspektiv for at diskutere og konkludere på den rolle klimadiskursen spiller i det sociale liv. Det er altså her analysen får *kritisk* karakter (jf. afsnittet ‘det kritiske perspektiv’). Som tidligere nævnt anses nærværende afsnit, i kraft af dets sammenfattende karakter, således som diskursanalysens diskussion såvel som dens konklusion.

Som værktøjer til at analysere diskursanalysen ud fra et socialt perspektiv, inddrages der i dette afsnit overordnet set to forskellige sociologiske perspektiver (Phillips, 1998), der begge tager udgangspunkt i anerkendelsen af, at der i det senmoderne samfund er en stigende grad af individualisering. Phillips (1998) beskriver individualiseringsprocesser på følgende måde: “*In individualization processes, traditional social constraints on individual agency have been replaced by a diverse and unstable series of competing identities which the individual constructs partly through consumptions practices*” (Phillips, 1998, s. 2). Identiteter og sociale relationer er altså ikke længere stabile og begrænsede af sociale bånd som familie, klasse og fællesskaber, men skabes og forhandles løbende gennem social interaktion. Som tidligere indikeret, spiller medierne en betydelig rolle i denne identitetsskabelsesproces, eftersom de er en væsentlig kilde til de ressourcer, gennem hvilke individer konstruerer deres identiteter. Dette er især relateret til opfattelsen af massemedier som en dominerende form for offentlighed, hvad Thompson (1995) kalder *mediated publicness*. Ifølge Giddens trækker vi som individer reflektivt på blandt andet medieret ekspertviden for at tage beslutninger omkring, hvordan vi gerne vil leve (Giddens, 1991), og vi er netop afhængige af denne form for viden, fordi vi ikke selv har lokal og direkte adgang til abstrakte systemer og fjerne begivenheder.

Det er betydningen af individualiseringens indflydelse på samfundet, der skiller de to perspektiver ad. Det første perspektivs forståelse af individualiseringen er, at det agerer som grundlaget for en form for moralsk engagement, der er selve hjertet af nye former for solidaritetspræget politik. I forbindelse med dette perspektiv drages der på teoretikere som Anthony Giddens (1991), Ulrich Beck (1992, 1997) og John Thompson (1995), m.fl. Det andet perspektivs forståelse af individualiseringen er, at individualiseringsprocesser i samspil med kommercialiseringsprocesser faktisk nedbryder de typer politik, der kan anses som baseret på solidaritetsprincipper. Her understreges især mediernes rolle i disse processer; dette perspektiv argumenterer for, at mediernes spredning af konsumerisme fostrer en selvcentreret individualisme, og at konsumerisme

generelt forsyner folk med en nem måde, hvorpå de kan opfylde deres ansvar. I forbindelse med dette perspektiv tages der primært udgangspunkt i Zygmunt Bauman (1991).

ANTHONY GIDDENS (1991) & ULRICH BECK (1992, 1997)

Som beskrevet ovenfor, bliver individualiseringen hos Giddens (1991) associeret med en ny form for solidaritetspræget politik, som Giddens kalder *life politics*, og som med fokus på moralitet har at gøre med spørgsmål vedrørende, hvordan vi skal leve vores liv under omstændigheder, hvor vi er tvunget til at træffe enormt mange valg (Giddens, 1991). Individet skaber med andre ord sin egen identitet og sit eget liv gennem valg der træffes på baggrund af en kontinuerlig strøm af informationer om, hvordan det er muligt at leve. Ifølge Giddens er denne proces blevet kommercialiseret således at forskellige livsstile sælges på lige fod med andre forbrugsgoder, men han understreger også, at det er muligt for individet at reagere kreativt på disse processer (Giddens, 1991). Denne type politik har altså sin rødder mere i selvaktualisering og personlig udvikling end i kollektivt ansvar (Giddens, 1991), og der lægges således mere vægt på det individuelle ansvar for fælles problematikker - som eksempelvis klimaforandringerne. En fortolkning af dette kunne eksempelvis være at forstå valg og fravalg af bestemte varer på baggrund af politiske principper som et udtryk for *life politics* (Phillips, 1998). En sådan fortolkning tangerer med udviklingen af, hvad Sørensen (2002) og Svendsen (1995) kalder *den politiske forbruger*. Når der hos disse refereres til *politisk forbrug* henvises der nemlig til en bestemt form for adfærd, hvor der træffes bevidste forbrugsvalg ud fra nogle indlejrede holdninger og værdier, som *retter sig mod fællesskabet* (Sørensen, 2002; Svendsen, 1995).

Dette skal dog ses i lyset af, at senmodernitetens fællesskab ikke er bundet til en bestemt lokalitet, men mere skabes på tværs af tid og rum med hvad Thompson kalder *distant "others"*, eller *fjerne "andre"* (Thompson, 1995). Man kan ifølge en rapport fra Institutet for Fremtidsforskning være politisk forbruger på to måder: ved enten at fravælge eller tilvælge bestemte produkter eller producenter (Institutet for Fremtidsforskning & Elsam, 1996). Netop dette aspekt er interessant i forbindelse med den tidligere omtalte handlingsorienterede diskurs, hvorigennem der opfordres til at danskerne bør til- og fravælge bestemte produkter og serviceydelser (jf. afsnittet 'diskursiv praksis' og især underafsnittet hertil, 'overforbrugsdiskurs'). I afsnittet omkring overforbrugsdiskursen, blev det i denne forbindelse afdækket, hvilke valg der italesættes som *gode* eller *dårlige*, og således bliver der diskursivt dannet en bestemt forståelse for, hvordan man som forbruger bør handle - eller hvordan man som forbruger bør leve sit liv. Dette understreges især i forbindelse med *konstruktionen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig og konstruktionen af CO₂-udledning som syndig*, hvor det pointeres at der i klimadebatten konstrueres en bestemt forståelse af hvilke valg, der kan træffes og således medføre mere eller mindre moralsk rigtige måder at leve på. Især overforbrugsdiskursen, der både

medproducerer og produceres af disse konstruktioner i klimadebatten kan på sin vis således ses som et udtryk for *life politics*, og kan i forbindelse med denne type politiks rødder i selvaktualisering og personlig udvikling især ansues som betydningsfuld for dannelsen af individers identiteter.

Beck (1992, 1997) taler om den sociale udvikling i, hvad han kalder *risikosamfundet* (Beck, 1992). Becks teori er, at risikosamfundet er opstået i 1970'erne og 80'erne, dels som et resultat af de utilsigtede konsekvenser af industrialiseringen, og dels grundet en vidtrækkende individualisering af det sociale liv. Eftersom mennesker ikke længere fødes ind i en kollektiv kultur, der giver dem den nødvendige viden omkring, hvordan farer og usikkerheder i hverdagslivet bør håndteres, drages der i forsøget på at opnå denne type viden i stedet på ekspertbaserede risikoanalyser (Beck, 1992, 1997; Nielsen, 2015); "*risks deepen the dependency on experts*" (Beck, 1997, s. 123). Det understreges dog i denne forbindelse også, at disse typer risici (eksempelvis klimaforandringer, huller i ozonlaget, osv.) ofte fremstår abstrakte og usynlige, med kilder og effekter det er svært at sige noget entydigt om, og som det derfor er svært at tillægge nogen ansvaret for. Derfor er disse typer risici ifølge Beck nemme at benægte, hvorfor videnskabelig ekspertviden bliver en vigtig faktor (Beck, 1997). Becks teori omkring risikosamfundets afhængighed af eksperter kan således forklare, hvorfor der i klimadiskursen trækkes på en videnskabsdiskurs og i denne forbindelse især lægges vægt på FN som formidler af sandheden (jf. afsnittet 'videnskabsdiskurs' og afsnittet 'konstruktionen af FN som formidler af sandheden'). Desto mere FN legitimeres som formidler af den videnskabelig sandhed om klimaforandringerne (risici), desto mere er der behov for at trække på FN som videnskabelig kilde, hvilket som tidligere beskrevet fungerer legitimerende, og på denne måde skaber en selvforstærkende legitimitet. På denne måde kan mediernes fokus på videnskab og FN ansues ud fra et samfundsmæssigt behov for *ekspertbaserede risikoanalyser*.

Med videnskabelige undersøgelser er det dog umuligt at undgå et vist niveau af fortolkning, hvilket skaber usikkerhed, og kan lede til kampe mellem forskellige interesserede aktørers definitioner (Rasborg, 2013). Beck (1992) skriver herom, at den videnskabelige rationalitet udfordres af en social rationalitet, der trækker på hverdagslivets argumenter. Giddens (1991) støtter dette perspektiv, og noterer endvidere, at trods tillid til eksperter generelt er lav i det senmoderne samfund, forhindrer medieret viden og eksperter individer i at opleve for stor angst i forbindelse med risici's usikkerhed og uvished - altså det, at man ikke kan identificere en risikokilde eller en bestemt løsningsstrategi. Risici er med andre ord noget, der kan socialt defineres og konstrueres, og medierne og videnskaben spiller her en afgørende rolle, idet de står for at etablere definitioner af disse risici (Beck, 1992). Altså får FN (som kilde til ekspertbaserede risikoanalyser) med denne forståelse stor kommunikativ og diskursiv magt, som dem der i høj grad får lov at definere og på denne måde styre, hvordan klimaforandringerne italesættes (jf. afsnittet 'konstruktionen af FN som formidler af sandheden').

I denne forbindelse bør det desuden noteres, at der i tidligere *'versioner'* af klimadebatten har været udpræget tendens til, at forskellige og modsatrettede videnskabelige diskurser har opsat "*forskellige kilder, effekter og handlingsmuligheder*" og på denne måde har konstrueret "*forskellige identiteter for subjektet*." (Phillips, 1999, s. 112). På denne måde har der tidligere været en hegemonisk kamp mellem konkurrerende videnskabelige diskurser (Phillips, 1999), der ikke længere lader til at være tilstedeværende i samme grad i den offentlige diskurs (med undtagelse af artikel nr. 13), og det kan således tolkes heraf, at FN's konstruerede rolle som formidler af sandheden kan anses som en form for hegemoni. Der findes dog andre betydningsfulde hegemoniske kampe i debatten. Eksempelvis blev det i forbindelse med overbefolkningsdiskursen afdækket, at der findes eksempler på et andet perspektiv end overforbrugsdiskursen (der dog er dominerende), hvori der åbnes for en samtale om kilden til, og dertil handlingsmulighederne i forbindelse med, klimaforandringerne. Dette åbner for en kamp mellem overforbrug vs. overbefolkning og i denne forbindelse vesten vs. andre dele af verden (lande med høj befolkningstilvækst). Dog blev det i denne forbindelse observeret, at overforbrugsdiskursen i alle tilfælde alligevel ender med at dominere og således reducere overbefolkningsdiskursen til en fodnote i forhold til klimaforandringerne (jf. afsnittet *'overbefolkningsdiskurs'*).

Ovenstående kan skyldes, at FN, der som bekendt på nuværende tidspunkt lader til at sidde på den diskursive magt i forhold til klimaforandringerne, primært trækker på overforbrugsdiskursen, hvorfor denne får mere ekspertbaseret legitimitet. Det kan dog også skyldes forhold omkring moral og etik, eftersom man ikke kan gøre noget ved overbefolkningen uden at tage storpolitisk stilling til disse spørgsmål. Overforbrugsdiskursen er med andre ord mere individuelt handlingsbaseret, og stemmer på denne måde bedre overens med handlingsdiskursen og et mere individualiseret samfund. Man kan derudover se på andre dele af debatten som stridigheder mellem videnskabelige og sociale definitioner og konstruktioner, hvilket kunne hænge sammen med folks evne til at reagere kreativt på diskursive processer. Et eksempel herpå er, når der i forbindelse med en varm sommer tales om, at dette er et bevis på klimaforandringerne - og der samtidigt i andre artikler citeres forskere, der benægter at en særligt varm sommer bør ses som et direkte resultat af de globale klimaforandringer (jf. afsnittet *'ekstreme vejrfænomener som konkret bevisførelse'*). Ligeledes kan debatten omkring elbiler ses som en form for hegemonisk kamp, hvor der kæmpes mellem sociale kræfters og videnskabelige kræfters syn herpå (jf. afsnittene *'overforbrugsdiskurs'* og især *'underliggende tema: klimavenlig transport'*).

Beck ligger sig desuden op ad Giddens i den forstand, at han ligeledes ser individualiseringen som en udvikling, der leder til en højere grad af personligt ansvar; han argumenterer for at den øgede bevidsthed

omkring globale problemer, eksempelvis klimaproblemer, som individet får gennem medierne leder til en form for “*long-distance morality*” (Beck, 1992, s. 137) og en følelse af personligt ansvar for at løse problemerne (Beck, 1992), og dommedagsdiskursen ses således som en kilde til denne *long-distance morality*, idet denne diskurs’ effekt netop er at øge bevidstheden omkring klimaproblemerne og deres konsekvenser (jf. afsnittet ‘dommedagsdiskurs’). På linje med Beck argumenterer Thompson (1995) desuden for at spredningen af medieret kommunikation/erfaring leder til en demokratisering af ansvar, hvorigennem “*a concern for distant others becomes an increasing part of the daily lives of more and more individuals*” (Thompson, 1995, s. 235). Risicis politiske magt ligger således i deres potentiale til at forene individer på tværs af stater og sociale grupper i *global communities of anxiety* (Beck, 1992, s. 49-50) og på denne måde lede til en fælles bestræbelse på at forhindre større globale problemer - som eksempelvis klimaforandringerne (Beck, 1992; Beck, 1997). Beck taler i denne forbindelse om *subpolitics*, der giver magt til forskellige sociale grupper og bevægelser, og som hos Beck træder i stedet for individets involvering i traditionel, institutionel politik (Beck, 1997). Denne diskursanalyse lader ikke umiddelbart til at kunne bekræfte Becks teori omkring disse *global communities of anxiety* eller *subpolitics*, omend måden hvorpå der tales om eksempelvis Greta Thunberg og Anders Morgenthaller som krigere, helte, helgener, etc. (jf. afsnittet ‘konstruktionen af ‘det gode menneske’ som klimaansvarlig’) kunne tolkes som en bevægelse i denne retning. I stedet lader meget af diskursanalysen til at lægge sig op ad Baumans teori omkring individualiseringens indflydelse på politik og samfundet som helhed.

ZYGMUNT BAUMAN (1991)

Som nævnt tidligere, præsenterer Bauman (1991) et lidt andet perspektiv på, hvordan samfundet influeres af senmodernitetens individualisering. Hans tolkning af tendensen er, at de medierede erfaringer vi gør os gennem massemedier, når disse reproducerer forbrugerkultur, ikke leder til en følelse af ansvar eller medfølelse, men derimod til ligegyldighed overfor de føromtalte *fjerne andre* (Phillips, 1998). Hvor Giddens og Beck (som ovenfor beskrevet) ser individualisering som et led i udviklingen af en ny form for solidaritetspræget politik, pointerer Bauman i stedet at individualiseringens fokus på individets ansvar for offentlige problemer vil betyde, at ingen reelle globale problemer vil blive løst (Bauman, 1991). Han skriver, at individualisering og kommercialisering betyder, at “*..the big bills of social catastrophe are alleged to be cleared with the small change of private shopping concerns*” og argumenterer i denne forbindelse: “*In the process, the global origins of the problems is hidden from view..*” (Bauman, 1991, s. 276).

Murdock (1993) støtter dette perspektiv, og skriver om det problematiske ved en individualiseret forbrugskultur: “*the consumer system offers personal solutions to public difficulties. It promises that it is possible to buy peace of mind by buying a suitable commodity.*” (Murdock, 1993, s. 25). Baumans argument i

denne forbindelse er, at selvom individualiseringen rigtignok leder til individuelt tilregnet ansvar, repræsenterer forbrugeradfærd ikke en effektiv form for politisk initiativ og handling (Bauman, 1991). På linje hermed, og modsat både Giddens og Beck, argumenterer Tomlinson (1994) for at oplevelsen af globale risici kun giver os en skrøbelig følelse af globalt fællesskab, som ikke er nok til at ændre lokale livsstile nok til at konfronterer globale risici som klimaforandringerne (Tomlinson, 1994). Opfattelsen i dette perspektiv, og mere konkret hos Bauman (1991) er, at det postmoderne samfunds individer ikke agerer som borgere, men kun som forbrugere, og den manglende evne til at løse problemer leder ikke som hos Beck (1992, 1997) til politisk protest (*subpolitics*), men til forlegenhed, skyldfølelse og skam (Bauman, 1991; Phillips, 1998).

Bauman (1991), Murdock (1993) og Tomlinson (1994) opsætter således et markant anderledes (man kunne endda kalde det pessimistisk) billede af samfundets evne til at håndtere globale risici under indflydelse fra individualiseringen end Giddens (1991) og Beck (1992, 1997). I overensstemmelse med teorierne i nærværende afsnit, synes den analyserede overforbrugsdiskurs at repræsentere et socialt og dermed også diskursivt fokus på individuelle forbrugsbaserede konkrete tiltag og løsninger på klimaforandringerne, og ikke - som Beck ville sige - et fokus på sammenhold, sociale grupper og bevægelser (*subpolitics*). Der tales meget om, hvordan individer bør forsøge at påvirke markedet gennem deres forbrugsmønstre (jf. afsnittet 'overforbrugsdiskurs'). I forbindelse med afsnittet om *konstruktionen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig* og i særdeleshed i afsnittet om *konstruktionen af CO2-udledning som syndig*, blev netop dette ekspliciteret. Konceptet *aflad* i forbindelse med CO2-udledning (jf. afsnittet 'konstruktionen af CO2-udledning som syndig') kan i denne forbindelse siges at være et markant eksempel på, hvad Murdock mener, når han skriver at forbrugskulturen “...promises that it is possible to buy peace of mind by buying a suitable commodity” (Murdock, 1993, s. 25).

Der ses med det individuelle fokus på moralitet og gode gerninger, som Giddens (1991) ville sige, en høj grad af selvaktualisering og personlig udvikling i forbindelse med klimadiskursen, men det lader umiddelbart til at blive ved det individuelle, og der er således ikke tale om nogen form for *global community of anxiety* i Becks (1992) forståelse heraf. Dette lader endvidere til også at stemme overens med Phillips' (1998) undersøgelse af, individers handlings- og tankemønstre i forbindelse med klimaet, hvor hun konkluderer, at “*The sense of responsibility for distant others [...] can be said to be based on a sense of solidarity [...] facilitated by the mass media,*” men understreger: “*it is a sense of solidarity which leads to only limited identification as an agent of social (environmental) change and corresponding engagement in life politics or traditional forms of politics*” (Phillips, 1998, s. 25). Sammenholdt med, at der i klimadiskursen generelt ses et udpræget fokus på *dårlig samvittighed* i forbindelse med udledning af CO2 (jf. afsnittet 'konstruktionen af CO2-udledning som syndig'), kan en fortolkning af klimadiskursen som fremsat i nærværende speciale generelt set være at anse den som

bekræftelse af Baumans (1991) teori om, at det postmoderne samfunds individer ikke agerer som borgere, men udelukkende som forbrugere, og at en manglende evne til at løse klimaproblemerne ikke leder til politisk protest, men til dårlig samvittighed. Alligevel er der i empirien enkelte eksempler på, at individer agerer politisk i grupper, på en måde der ikke udelukkende kan siges at være kommerciel, og på denne måde indgår i en form for politisk protest som Beck (1992, 1997) forudså (Artikel nr. 5; Artikel nr. 39; Artikel nr. 63). Empirien er altså ikke nødvendigvis entydig.

DELKONKLUSION: SOCIAL PRAKSIS

I afsnittet om social praksis, har formålet været at afdække hvorledes diskursive praksisser bidrager til at reproducere og forandre den sociale praksis gennem bestemte fremstillinger af virkeligheden; viden, identiteter og sociale relationer. Til dette formål, blev der taget udgangspunkt i sociologiske teorier, herunder Giddens (1991), Beck (1992, 1997) og Bauman (1991), om det senmoderne samfund og det individualiserede menneskes rolle heri, og således fremsat to perspektiver der hver kan bidrage med at sætte diskursanalysen i et socialt perspektiv.

Det kan med udgangspunkt i afsnittet om social praksis (dvs. de to sociologiske perspektiver sammenholdt med analyserne af diskursiv praksis og tekstdimensionen) således konkluderes, at man ikke med baggrund i diskursanalysen kan gøre en endegyldigt fortolkning omkring den samfundsmæssige udvikling, eftersom individer agerer og reagerer forskelligt på diskurser og ideologier. Analysen er dog alligevel en indikation på, at den offentlige diskurs som fremsat i medierne leder til en mere Baumansk samfundsudvikling, og den politiske protest der ses omtalt i enkelte artikler indikerer således måske, at der er social forandring på vej - hen imod mere *subpolitics* og socialt sammenhold som repræsenteret af Giddens og Beck. Der kan således være tale om en form for social udvikling i forhold til håndtering af risici, omend en mere forsigtig (og måske pessimistisk) tolkning ville være, at disse eksempler på politisk protest er enkeltstående tilfælde af en lille gruppe mennesker, der er således indstillet, og det derfor ikke er udtryk for en generel tendens i retningen af et mere fællesskabsorienteret og subpolitisk socialt individ, men snarere udtryk for at mennesker er i stand til at reagere på forskellige måder, hvor den mest gængse tilgang (som en fortolkning af klimadiskursen) dog er rettet mere mod Baumans teori om det senmoderne samfundsindivids reaktion på risici. Uanset hvilken fortolkning man tillægger diskursanalysen, kan det dog her konkluderes, at klimadebatten både former og formes af social praksis i en gensidig vekselvirkning, blandt andet gennem de diskurser og konstruktioner der tidligere er blevet identificeret.

KOMMUNIKATIONSANALYSE

Denne analyse udføres som bekendt (jf. afsnittet 'problemformulering') for på fyldestgørende vis at kunne argumentere for og konkludere på, i hvilket omfang Ørstedes kommunikation reflekterer klimadebatten, og således også at kunne sige noget kvalificeret omkring, hvilken betydning klimadebatten har for Ørstedes kommunikative strategi- og identitetsdannelse. Som nævnt i metodeafsnittet, er kommunikationsanalysen af Ørsted todelt både, empirisk og metodisk. Der tages med Ørstedes årsrapporter som empiri indledningsvis udgangspunkt i en content-analyse, der er udarbejdet i softwareprogrammet NVivo (Tabel nr. 1; tabel nr. 2), hvorefter der i analysen kigges på Ørstedes vision og værdigrundlag i en mere traditionelt kvalitativ sproganalytisk tilgang (Bilag nr. 5). På denne måde bliver det muligt at sammenligne beregningerne i NVivo med Ørstedes mest centrale strategiske tekster (Aggerholm m.fl., 2009), hvilket netop gør analysen i stand til at sige noget om Ørstedes generelle strategiske retning og udvikling.

CONTENT-ANALYSE AF ØRSTEDS ÅRSRAPPORTER

De nedenstående tabeller skaber det visuelle overblik over resultaterne fra content-analysen. Tabellen er opdelt efter ord og årstal. For at få en mere uddybende forståelse af content-analysen henvises der til bilag nr. 4, hvor det blandt andet tydeligt fremgår, hvilke bøjninger af de enkelte søgeord, der er inkluderet i analysen.

ORD → ÅRSTAL ↓	BÆRDYGTIG / SUSTAINABLE	BÆREDYGTIGHED / SUSTAINABILITY	GRØN ENERGI / GREEN ENERGY	GRØN STRØM / GREEN POWER	GRØN VÆKST / GREEN GROWTH
2019 (EN)	31	19	29	7	1
2018 (EN)	25	14	34	4	3
2017 (DA)	34	10	24	8	67
2016 (DA)	29	11	12	2	32
2015 (DA)	22	9	3	0	15
2014 (DA)	27	12	3	0	15
2013 (DA)	14	1	0	0	22
2012 (DA)	5	0	2	0	27
2011 (DA)	4	2	4	1	31
2010 (DA)	5	1	4	1	23
2009 (DA)	4	1	0	2	26
2008 (DA)	2	0	0	0	16
2007 (DA)	0	0	0	1	12
2006 (DA)	2	0	0	0	1
2005 (DA)	0	0	0	0	3
2004 (DA)	0	0	0	0	4
2003 (DA)	0	0	0	0	1

TABEL NR. 1: NVIVO OVERSIGT OVER ØRSTEDS ÅRSRAPPORTER - DEL 1

ORD → ÅRSTAL ↓	VEDVARENDE ENERGI / RENEWABLE ENERGY	ENERGI LØSNING / ENERGY SOLUTION	KLIMA / CLIMATE	KLIMAFORANDRING / CLIMATE CHANGE	CO2 / CO2	FN & IPCC / UN & IPCC
2019 (EN)	62	5	28	18	28	4
2018 (EN)	39	6	25	12	20	7
2017 (DA)	16	11	3	3	53	6
2016 (DA)	19	9	3	5	95	9
2015 (DA)	24	1	10	8	85	5
2014 (DA)	17	0	4	0	77	4
2013 (DA)	13	2	2	2	94	3
2012 (DA)	13	2	11	0	74	5
2011 (DA)	12	0	3	1	82	2
2010 (DA)	9	5	6	2	128	11
2009 (DA)	20	6	7	4	177	7
2008 (DA)	14	5	9	0	96	3
2007 (DA)	21	0	0	0	61	2
2006 (DA)	9	0	0	0	58	1
2005 (DA)	20	0	0	0	27	0
2004 (DA)	22	0	0	0	18	0
2003 (DA)	13	0	0	0	9	1

TABEL NR. 2: NVIVO OVERSIGT OVER ØRSTEDS ÅRSRAPPORTER - DEL 2

ÅRSTAL →	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
SUM →	24	44	50	71	97	145	254	195	142	139	153	159	182	226	235	189	232

TABEL NR. 3: SUM AF KLIMARELATEREDE ORD PR. ÅR

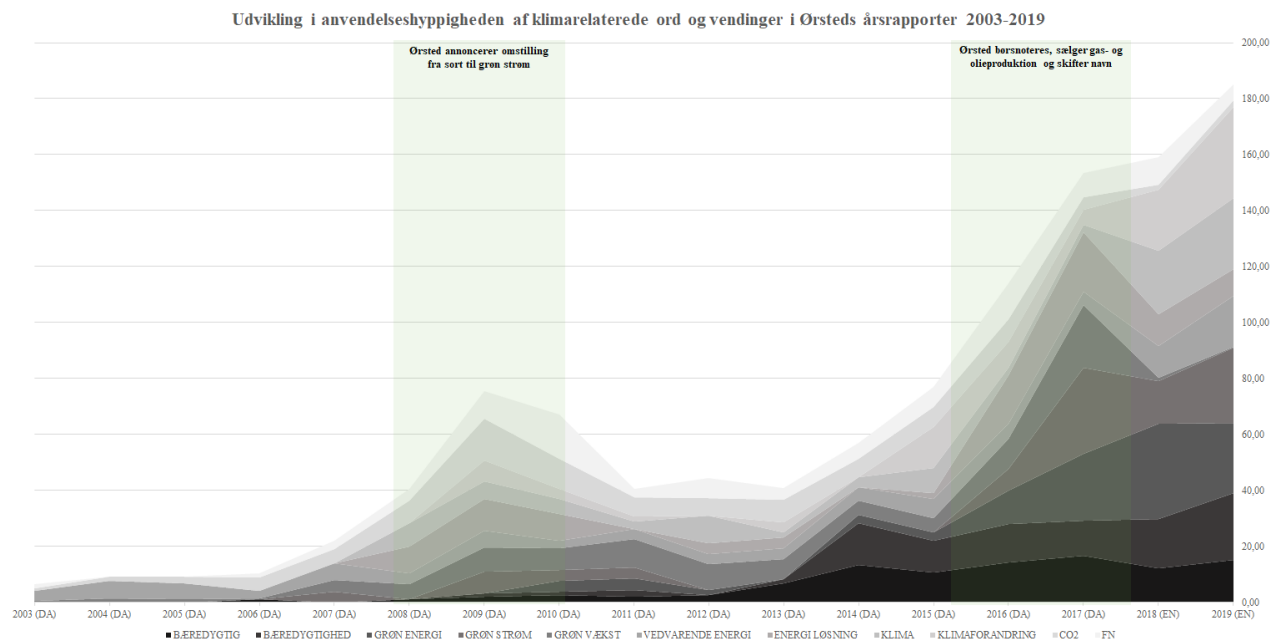
Med udgangspunkt i content-analysen ses tydelige kommunikative tendenser i Ørstedes årsrapporter. Alle de analyserede ord har som bekendt relevans i forhold til hvordan der tales om klima og klimaforandringer, og er således relativt tæt knyttede – nogle dog mere end andre. Derfor pointeres det kun her, når der forekommer en særligt tæt tilknytning i ordenes *udvikling*. En der blandt disse er værd at bemærke, er udviklingen i ordene *bæredygtig* og *bæredygtighed*. Der har været en klar stigning i anvendelsen af disse ord indenfor de seneste 5-7 år, hvilket indikerer at der for Ørsted er kommet større og større fokus på disse som strategiske parametre, sandsynligvis i kraft af et øget fokus på disse i den offentlige diskurs. Ordene har klimamæssig relevans, og ses ofte anvendt i forbindelse med Ørstedes ønske om at fremme virksomhedens grønne profil. Dertil finder ordene også ofte anvendelse i forbindelse med reference til FN, hvilket ses i følgende eksempel: “*Rapporten [deres bæredygtighedsrapport] fremhæver områder, hvor vi med vores kompetencer kan gøre en særlig indsats for at fremme FN's verdensmål for bæredygtig udvikling.*” (Dong Energy, 2016, s. 20). Her ses tydeligt, at Ørsted forholder sig til bæredygtighed i henhold til FN's verdensmål specifikt, og giver derved FN magt til at sætte standarden for deres virksomhed. På denne måde skriver Ørsted som virksomhed under på klimadiskursens konstruktion af FN som formidler af sandheden og reflekterer og forstærker den således også.

Vendinger som *grøn energi* og *grøn strøm* har nogenlunde identisk udvikling, og har begge set en markant stigning siden '16, omend det her kan noteres at førstnævnte er mere anvendt end sidstnævnte. *Grøn vækst* har derimod set en helt anden form for udvikling. Denne formulering ses i alle de tilgængelige årsrapporter, men oplever støt stigning frem til '11, hvorefter den falder en lille smule, kun for at stige igen i '16 og '17. Vi kan i denne forbindelse ikke sige noget entydigt om udviklingen i de engelske årsrapporter fra '18 og '19, da et fald i forekomsten af *grøn vækst* øjensynligt skyldes, at der ikke her anvendes en direkte oversættelse, men i stedet formuleringer som eksempelvis *sustainable development* og *green transformation*. *Grøn strøm* og *grøn energi* dækker over en bestemt måde at producere strøm på, som er mindre skadeligt for miljøet. Kul og olie opfattes som skadelige, og derfor er der fokus på, at disse fossile brændstoffer bør erstattes af grønne alternativer som sol-, vand- og vindenergi. Der er altså et stigende fokus på netop det *grønne*. Hvorvidt dette stammer fra den medierede klimadiskurs eller ej kan ikke som sådan siges, men *grøn* er generelt et ord, der om ikke andet *reflekterer* hvordan der i medierne tales om klimavenlige tiltag. *Grøn energi* og lignende og

vendinger som *grøn strøm* og *grøn vækst* nævnes på denne måde naturligt i samspil med *CO2* og opfattelsen af, at *CO2*-udledningen skal minimeres – hvilket, igen, kan siges i den grad at spejle sig i klimadiskursen.

Vendingen *vedvarende energi* finder ligesom *grøn vækst* jævn anvendelse, men var mere forekommende end sidstnævnte i de tidlige årsrapporter. *Vedvarende energi*s anvendelsesgrad har op og nedture i løbet af årene, men toppe i årsrapporterne fra '18 og '19, og indikerer således et generelt ryk imod mere fokus på dette i løbet af de seneste par år. *Energi løsning*, der som begreb er tæt relateret til *vedvarende energi* forekommer til sammenligning først fra år '08 og toppe i '17, men er generelt meget mindre anvendt. Anvendelsen af både *vedvarende energi* og *energi løsning* forekommer desuden ofte i årsrapporterne i forbindelse med virksomhedens grønne omstilling og nedbringelse af *CO2*-udledningen. *Vedvarende energi*, *grøn strøm*, etcetera, er netop udtryk for *energi løsninger* og fungerer synonymt herfor – altså italesættes disse som tiltag, der kan løse et problem: klimaforandringerne, som er forårsaget af for høj menneskelig udledning af *CO2*. Også her er Ørstedes kommunikation tydeligvis en pendant til klimadiskursen.

Klima bliver først rigtigt anvendt som begreb fra '08 og oplever næsten samme udvikling som *klimaforandring*, der dog først finder anvendelse fra '09. Begge begreber kunne således sige, at have gjort deres entré i forbindelse med Ørstedes offentliggørelse af *beslutningen* om at overgå til grøn energi (se figur nr. 3). Disse to begreber følger hinandens udvikling relativt tæt i forhold til op- og nedkonjunkturer, og har begge mere markant tilstedeværelse i årsrapporter fra '18 og '19. Der er således et øget fokus på en del af de klimarelaterede ord og vendinger i '18 og '19, hvor både *vedvarende energi*, *grøn energi* og *bæredygtighed* som tidligere nævnt også toppe. *CO2*, der som bekendt er meget forekommende i hvordan der i klimadiskursen tales om klima og klimaforandringer, har (måske) overraskende nok en helt anden udvikling i Ørstedes årsrapporter end *klima* og *klimaforandring*. *CO2* nævnes allerede fra den tidligste årsrapport, og stiger herefter støt, men toppe især i '09, hvor *klimaforandring* som bekendt gjorde sin entré, hvilket reflekterer en kommunikativ kobling mellem disse, der i høj grad stemmer overens med klimadiskursen. Herefter ser *CO2* generelt set et fald, men har stadig en betydelig tilstedeværelse sammenlignet med mange andre ord og vendinger i de sidste par årsrapporter. Dette kunne indikere, at *CO2* bliver en mere og mere internaliseret del af måden hvorpå der tales om klima, og at der derfor ikke er et lige så udpræget behov for at italesætte det i forbindelse med klima, klimaforandringer og andre ”grønne” ord, som der førhen har været.

FIGUR NR. 3: OPSUMMERENDE GRAFISK PRÆSENTATION AF CONTENT-ANALYSEN

I relation til FN, der ligesom CO2 har en meget tæt tilknytning til klimadiskursen, viser content-analysen dog ikke isoleret set en entydig udvikling. FN nævnes tydeligvis mere efter '08 end før, men forekommer bestemt ikke synderligt stabil. Alligevel kan der godt siges, at være et mønster i hvornår FN nævnes mere hyppigt i Ørstedes årsrapporter – et mønster, der generelt er meget kendetegnende for Ørstedes kommunikation (se figur nr. 3). I '08 annoncerede Ørsted eksempelvis deres ambition om at omstille virksomhedens fra sort til grøn energi, hvilket kunne forklare en tydelig stigning i antallet af gange FN nævnes over de følgende tre år. I tiden omkring '16, og '17 sker også en række ting i forhold til Ørstedes udvikling. For det første bliver Ørsted børsnoteret i '16, og der lægges i kommunikationen heraf især vægt på værdien i at investere i *grøn* omstilling (Ørsted A/S, u.å.), hvorfor en stigning på flere klimarelaterede parametre både her og i de efterfølgende par år kunne ses som en konsekvens heraf. I '17 sælger Ørsted deres olie- og gasproduktion fra og reducerer dermed deres CO2-udslip markant. I forbindelse hermed, ændrer virksomheden navn til fra Dansk Olie og NaturGas (DONG) til Ørsted samme år (Ørsted A/S, u.å.). Ser man konjunkturerne i anvendelsen af FN i lyset heraf, kunne man tolke opsving i perioderne '08-'10 og '16-'18 som udtryk for, at FN inddrages i højere grad, når Ørsted vil underbygge større *klimavenlige* strategiske beslutninger. Denne fortolkning understøttes af, at FN oftest forekommer i forbindelse med at Ørsted forholder sig til FN's klimakonference, FN's verdensmål for bæredygtig udvikling, eller FN's ti generelle principper for virksomheders arbejde med samfundsansvar. Hos Ørsted fremstår FN/IPCC altså på nogenlunde samme måde, som organisationen gør i klimadebatten generelt. Det vil sige, som en organisation der har en høj grad af troværdighed, og som det derfor ikke bare er legitimt men decideret nødvendigt at forholde sig til – for klimaets skyld.

Generelt viser figur nr. 3 tydelige opsving i de omtalte perioder (det vil sige '08-'10 og '16-'18), men både tallene og den tilsvarende graf viser helt overordnet også en klar til tendens til, at der for hvert år efter '13 skrives mere og mere med de analyserede klimarelaterede ord og vendinger. Dette kunne være udtryk for, at det grundet at klimadebatten har fået mere og mere opmærksomhed, er blevet vigtigere og vigtigere for Ørsted at pointere deres anstrengelser i klimaets tjeneste, så at sige. Dette gøres i så fald med velkendte ord som især *climate change*, *renewable energy* og *sustainability* (her skrevet på engelsk, jf. disse årsrapporters sprog), der på grund af disse ords betydning i klimadebatten springer i øjnene på en eventuel læser. Netop '18 og '19 har været år, hvor især ekstreme vejrphenomener har fået klimadebatten til at blæse op i medierne (jf. afsnittet 'dommedagsdiskurs'), hvorfor et tilsvarende ekstra fokus i Ørstedes årsrapporter ville forekomme at være på linje med virksomhedens generelle strategi som udtrykt i årsrapporterne.

ØRSTEDS VISION OG VÆRDIER

I Ørstedes vision og værdier, har virksomheden valgt udelukkende at fokusere på klima, CO₂-reduktion og grøn energi (Se Bilag nr. 5), hvilket indikerer at det er disse nøgleord Ørsted bygger deres strategi og identitet på. Dette valg involverer også et fravalg af noget andet, da værdi har en binær struktur (Thyssen, 1997), og man kan således anse Ørstedes værdisæt som refleksion af deres tilvalg af *det grønne* og et fravalg af *det sorte*. Ørsted starter i denne forbindelse med overskriften "*Vi vil skabe en verden, der udelukkende kører på grøn energi*" (Bilag nr. 5), hvilket giver genlyd hele vejen gennem deres værdigrundlag, der desuden kan siges at reflektere klimadiskursen i høj grad. Til grund for klimadiskursen ligger, som nævnt under afdækningen af denne, en generel handlingsdiskurs, som Ørsted tager del i med sætninger som "*Vi mener, det er tid til at handle og tage effektive skridt til at skabe en verden, der kører på grøn energi.*" (Bilag nr. 5) I forlængelse heraf, understreger Ørsted deres egen betydning i denne henseende: *Vedvarende energi er nøglen til en renere fremtid, og kloden har brug for øjeblikkelig handling, som reducerer konsekvenserne af klimaforandringerne.*" (Bilag nr. 5). Vedvarende energi er ikke bare en vigtig del af en 'renere' fremtid, men *nøglen* dertil. Formuleringer som *konsekvenserne af klimaforandringer* er dertil ofte set i klimadebatten, og med *brug for øjeblikkelig handling* kan Ørsted siges at trække på dommedagsdiskursen. Efter disse 'indledende' sætninger, refereres der til FN gennem henvisning til Paris-aftalen og de 1,5 grader celsius i max stigning af den globale gennemsnitstemperatur. Her tager Ørsted således udgangspunkt i noget, der rent diskursivt allerede er blevet konstrueret som legitimt. Gennem denne type selvfølgelig brug medkonstruerer Ørsted tilmed billedet af FN som formidler af sandheden. Ligeledes deler Ørsted den generelle diskurs' syn på CO₂ som noget, der er dårligt og således bør udslippet minimeres, hvilket de italesætter med sætningen "*Siden 2006 har vi mere end*

halveret vores CO₂-udledning, og vi har et mål om at have reduceret den med 98 procent i 2025.” (Bilag nr. 5)

Ørsted italesætter generelt sig selv som en global *leder* indenfor grøn energi, og som et *forbillede* for andre virksomheder. Dette eksemplificeres især i følgende citater (Bilag nr. 5):

- ”Siden vi indviede verdens første havmøllepark i 1991, har havvind udviklet sig fra at være en *nicheteknologi* til en helt almindelig investeringsmulighed for både energiselskaber og investorer.”
- ”Vi er stolte af at være på forkant med denne hurtige vækst [i forhold til havvind], og vi vil fortsætte med at udbygge vores førerposition inden for havvind over hele verden for at sikre en rettidig global overgang fra fossile til CO₂-neutrale energikilder.”

Denne type italesættelse hviler på en konstruktion af ’det gode menneske’ som klimaansvarlig, om end denne konstruktion her overføres til at inkludere virksomheder, således at der opstår en konstruktion af ’den gode virksomhed’ som klimaansvarlig. Dette er et perspektiv, der også var til stede i noget af empirien, og som vil blive uddybet yderligere i diskussionen.

Overforbrugsdiskursen, der i klimadiskursen er særligt dominerende, trækker Ørsted også på i deres vision og værdier, hvilket de gør i udpræget grad to specifikke steder (Bilag nr. 5):

- ”Vi går ind for vedvarende energi, hvor mennesker, virksomheder og lokalsamfund har frihed til at udnytte deres potentiale uden at skulle bekymre sig om at belaste miljøet eller begrænse mulighederne for kommende generationer.”
- ”Vi går ind for vedvarende energi, så mennesker, virksomheder og lokalsamfund kan udnytte deres potentiale uden at skulle bekymre sig om at belaste miljøet eller begrænse mulighederne for kommende generationer.”

De to citater forekommer indenfor relativt kort afstand af hinanden, og på nogenlunde samme måde, hvorfor dette perspektiv her tolkes som særligt vigtigt for Ørsted at understrege for læseren. Dette reflekterer den betydelige rolle perspektivet spiller i klimadiskursen. Ørsted tager dog en lidt anden og mere virksomhedsorienteret drejning herpå, der især appellerer til den individualiserede forbrugskultur, som omtales i afsnittet om social praksis. Ørsteds salgstale er altså, at deres specifikke tiltag ikke *begrænser* individet eller samfundet, men netop gør det muligt for alle parter at ”udnytte deres potentiale uden at skulle bekymre sig om at belaste miljøet”. Dette tolkes her som Ørsteds forsøg på at italesætte deres omstilling, der på sin vis også italesættes med en klima-økonomisk hybriddiskurs andre steder, som et forsøg på at gøre det nemt for forbrugeren at have god samvittighed og anse sig selv som klimaansvarlig ved at få strøm fra Ørsted. Der trækkes altså i høj grad på konstruktionen af ’det gode menneske’ som klimaansvarlig i denne sammenhæng.

DELKONKLUSION: KOMMUNIKATIONSANALYSE

Med udgangspunkt i analysen af henholdsvis Ørstedes årsrapporter samt vision og værdisæt, kan det kortfattet siges, at Ørsted i høj grad trækker på og således også både reproducerer og transformerer klimadiskursen gennem brugen af diskursordenselementer, som har rødder deri. Der ses eksempler på dette både i analysen af Ørstedes årsrapporter og i særdeleshed i analysen af Ørstedes vision og værdier. Content-analysen viser en gradvis udvikling hen imod mere og mere fokus på klimarelaterede ord og vendinger, hvilket understreger at trods Ørstedes ønske om at kommunikere en bestemt identitet som forløbere, der allerede havde fokus på klima tilbage i '08, var det noget der fik relativt lille opmærksomhed dengang. Det er altså et fokus, der er blevet mere og mere udpræget i takt med den diskursive udvikling i medierne. Man kan således tolke heraf, at Ørstedes identitet og strategi i hvert fald i nogen grad influeres af, hvordan og hvor meget der tales om klima og klimaforandringer i den offentlige diskurs. Dette er især tydeligt over de sidste par år (primært '18 og '19), hvor vejrekstremer især har fået klima på dagsordenen i medierne, og Ørstedes anvendelse af en række klimarelaterede ord er steget tilsvarende.

Ørsted tager som virksomhed indimellem naturligvis en mere økonomisk drejning, hvormed det at være klimaansvarlig ikke kun italesættes som det moralsk rigtige, men også noget der i høj grad kan anses som *rentabelt*. Med denne form for klima-økonomi hybriddiskurs lader Ørsted til langt hen ad vejen at henvende sig til interessenter i form af nuværende og fremtidige investorer. Det er gennem denne hybriddiskurs, Ørsted formår at tilpasse og således til dels at transformere klimadiskursen i en retning, der trækker på en bestemt verdens- og værdiforståelse med rødder i klimadiskursen, men samtidigt kombinerer dette med en mere virksomhedsklassisk økonomi- og markedsdiskurs.

KAPITEL 6

- DISKUSSION
- KONKLUSION
- PERSPEKTIVERING

DISKUSSION

I dette afsnit diskuteres der med henblik på at kunne besvare følgende spørgsmål: *hvordan former klimadebatten specifikke samfundsforventninger til virksomheder (med Ørsted som eksempel)?* Som det ses i diskursanalysen, er måden hvorpå der tales om klima og klimaforandringer af betydning for individers selvforståelse og tilgang til virkeligheden. Særligt det moralske aspekt af klimadebatten har fået en del opmærksomhed - det at gøre *det rigtige* eller *det forkerte* er i høj grad blevet ekspliciteret i klimamæssigt øjemed. Ifølge Zucker (1983, 1987) har dette også betydning for det organisatoriske felt. Han observerer, at den moderne institutionelle orden i stigende grad personificerer organisationer, og behandler dem som autonome, sammenhængende og moralsk ansvarlige aktører (Suchman, 1995; Zucker, 1983, 1987). Med baggrund heri forekommer det derfor ikke overraskende, at interessenter ofte reagerer, som om organisationer er individer, der er besat af mål, smag, stilarter og personligheder (Pfeffer, 1981; Tuzzolino & Armandi, 1981).

Ovenstående forklarer også, hvorfor der i forbindelse med konstruktionen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig, kan tales om en nærliggende konstruktion af 'den gode virksomhed' som klimaansvarlig. Med denne konstruktion følger en række forventninger til danske virksomheder, herunder specialets caseorganisation Ørsted. El-producenten Ørsted har gennem de seneste år gennemgået en væsentlig organisatorisk udvikling, hvilket har resulteret i at virksomheden i dag i høj grad kommunikerer om klima i forskellige sammenhænge. Klimaaspektet er så at sige blevet en internaliseret del af Ørsteds virksomhedsgrundlag (jf. 'kommunikationsanalysen'). Kommunikationsanalyse konkluderer i denne forbindelse, at der forekommer betydelige overlap i måden, hvorpå *klima* italesættes i den offentlige diskurs, og måden hvorpå Ørsted strategisk kommunikerer om klima. Med andre ord bygger væsentlige dele af Ørsteds strategi og værdigrundlag også på det, der rent diskursivt forstås som det moralsk rigtige at gøre i henhold til klimaet. Interessen er i denne forbindelse at diskutere forskellige teoretiske forklaringer på, hvorfor Ørsted har taget denne identitetsmæssige drejning - dog med udgangspunkt i en opfattelse af, at det helt overordnet skyldes, at der i forbindelse med klimadebatten opstår nogle bestemte samfundsforventninger til virksomheder.

Suchman (1995) (yderligere afdækket i bilag nr. 9) lægger i denne forbindelse vægt på, hvordan opfattelsen af virksomheders moralitet og værdier har indflydelse på deres legitimitet. En virksomhed skal nemlig ikke blot skal være effektiv, for at kunne overleve, men skal også fremstå som legitim, hvorfor legitimitet bliver noget virksomheder er nødsaget til at forholde sig aktivt til (Kjær, 2006). Suchman (1995) pointerer i denne forbindelse, at interessenter tilskriver en vis grad af legitimitet til de organisationer *"that 'have our best interests at heart,' that 'share our values,' or that are 'honest,' 'trustworthy,' 'decent,' and 'wise.'"*

(Suchman, 1995, s. 582). Suchman definerer derfor legitimitet som ”*a generalized perception or assumption that the actions of an entity are desirable, proper, or appropriate within some socially constructed system of norms, values, beliefs and definitions*” (Suchman, 1995, s. 574). Ifølge Suchmans definition afhænger legitimitet altså af, hvad der anskues som værende meningsfuldt i den givne kontekst, hvilket blandt andet er baseret på normer, værdier og overbevisninger (Suchman, 1995). Dermed opfattes legitimitet, ligesom diskurser, som noget der er afhængigt af fortolkninger, idet legitimitet reflekterer en kongruens mellem adfærden hos den legitimerede enhed (organisationen) og de delte (eller de antagede delte) overbevisninger fra en given social gruppe, som i dette tilfælde er den danske befolkning, der præges gennem nyhedsmediernes. Legitimitet er således afhængig af et kollektivt publikum (Suchman, 1995).

Man kan med udgangspunkt i Suchman (1995) således opfatte legitimitet som meningsoverensstemmelse mellem dominerende diskurser og virksomhedens kommunikation og strategi. I dette perspektiv, bliver diskurser en betingelse for virksomheders legitimitet og således en kontekst for deres indtjening. Hermed bliver klimadebatten, i kraft af dens konstruerende karakter, et konkurrenceparameter, der i bedømmelsen dikteres af mening og fortolkning. Med andre ord: eftersom klimadiskursen skaber nogle bestemte normer og værdier i samfundet, skaber den også bestemte forventninger til virksomheder, hvorfor det for virksomheder bliver nødvendigt at tage højde for klimadiskursen (og eventuelle andre diskurser) for at sikre sin legitimitet og dermed indtjening.

Et andet men nærliggende perspektiv præsenteres af Osborn, Hunt & Jauch (2002), der anser lederskab og dets effektivitet som afhængig af konteksten i vid udstrækning (Osborn m.fl., 2002). Derfor argumenterer de for, at en forandring i konteksten ændrer ”*leaders, leadership and leadership effectiveness*” (Osborn m.fl., 2002, s. 802). En sådan tilgang tager et perspektiv, hvori virksomheders strategi påvirkes fordi ledelsen udgøres af individer, der tager del i samfundet på lige fod med alle andre, og derfor også betegnes som diskursdeltagere. Diskurser i samfundet får derfor konsekvenser for virksomheders strategidannelse mere eller mindre ‘indefra’. Hos Osborn, Hunt & Jauch (2002) bliver strategi i sig selv altså kontekstbestemt (og derfor præget af diskurser) ud fra den forudsætning, at det er ledere (som diskursdeltagere), der udarbejder virksomhedens strategiske retning. Dette perspektiv er altså mere individbaseret, og fordrer en forståelse af, at Ørsted ikke bare er en ‘organisation’, men består af individer, der alle indgår i samfundet og de diskurser, der her gør sig gældende.

Beck (1997) adskiller sig fra begge de tidligere perspektiver ved at opfatte presset fra klimadiskursen som noget særligt, der ikke nødvendigvis er gældende for alle diskurser. Han ser nemlig udviklingen af pres fra klimadebatten mere som en konsekvens af risikosamfundet: i nutidens samfund opfatter vi virksomheder som

moralsk ansvarlige aktører, fordi virksomheder ikke blot producerer varer, men i forlængelse heraf også producerer risici (Beck, 1997). Samfundet er så at sige blevet opmærksom på, at “*rigdommens kilder er forurenende*” (Beck, 1997, s. 29) - altså, at industrialiseringen har haft konsekvenser for klimaet. Dette medfører, at der samfundsmæssigt er dannet en bevidsthed omkring at virksomheder producerer risici, hvorfor virksomheder også må stå til ansvar for disse. En sådan risiko er her forstået som udledning af CO₂, der som bekendt italesættes som syndig, fordi det forårsager klimaforandringerne (læs: skader klimaet). Beck argumenterer derfor for, at emner som klima og miljø gradvist får større og større indflydelse, jo mere vi bliver bevidste om risici i forbindelse hermed (Beck, 1997). I dette perspektiv, ser man således Ørsted som en producent af risici, hvilket virksomheden også anerkender i deres vision og værdisæt ved at understrege, at energisektoren står for over en tredjedel af den globale CO₂-udledning (Bilag nr. 5). Derved tillægger Ørsted også kommunikativt sig selv et stort ansvar for at nedbringe CO₂-udslippet, og reflekterer på denne måde, hvad Beck ville anse som samfundets forventninger til virksomheden.

Ovenstående teorier repræsenterer altså overordnet set tre forskellige forklaringer på, hvordan klimadebatten former specifikke samfundsforventninger til virksomheder - og mere specifikt, Ørsted. Hos Suchman (1995) er der fokus på legitimitet som en forudsætning for Ørsteds overlevelse. Eftersom legitimitet afhænger af, om der er en opfattet overensstemmelse mellem Ørsteds ageren (blandt andet baseret på virksomhedens strategi og kommunikation herom) og socialt og diskursivt etablerede normer, værdier og definitioner, er Ørsted i denne opfattelse således nødt til at tage stilling til, om virksomheden lever op til disse standarder. Hos Suchman formes der således samfundsforventninger til virksomheder gennem de normer, værdier og definitioner der konstrueres i klimadiskursen, og de får netop effekt fordi virksomheder er nødsaget til at forholde sig til deres legitimitet.

Hos Osborn, Hunt & Jauch (2002) formes samfundsforventninger til virksomheder i højere grad af de individer, der indgår i virksomheden. Der er altså ikke her fokus på et ydre pres på virksomheden som helhed, men nærmere på hvordan personer i ledelsen påvirkes som individer, og således laver strategi herefter. Der er altså i højere grad tale om, at virksomheden ændrer sig indefra, gennem den effekt klimadiskursen har på individet. Beck (1997) taler i relation hertil ikke nødvendigvis om hvorvidt diskursivt konstruerede forventninger leder til ændringer udefra eller indefra, men mere om hvordan forventningerne er opstået som et led i udviklingen af risikosamfundet. Hans fokus er på opfattelsen af virksomheder som risikoproducenter, hvorfor de også må tillægges et ansvar for den risiko (CO₂), de genererer (udleder). Klimadebattens indflydelse består således i, at eftersom disse genererede risici ifølge Beck (1992, 1997) defineres af medierne og videnskaben, der i sig selv også er medieret, er klimadebatten afgørende for hvilke samfundsforventninger til virksomheder, der opstår i denne forbindelse.

Ingen af disse teorier udelukker dog nødvendigvis hinanden. I stedet kan man vælge at anskue ovenstående teorier som separate men komplementære måder at forstå, hvordan klimadebatten former specifikke samfundsforventninger til virksomheder. De normer, værdier og definitioner der skabes i klimadiskursen, som eksempelvis forståelsen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig, af CO₂-udledning som syndig, og af FN som formidler af sandheden påvirker i princippet alle virksomhedens interessenter - det vil sige, såvel forbrugere som den givne virksomheds ansatte og ledelse, der jo også er forbrugere og indgår i samfundet på lige fod med virksomhedens andre interessenter. Således kan der med udgangspunkt i Suchman (1995) og Osborn, Hunt & Jauch (2002) måske nærmere udledes, at virksomheder i denne forstand kan påvirkes både indefra og udefra. Alligevel bør det her noteres, at da individer er forskellige og reagerer forskelligt på diskurser og ideologisk indflydelse heri, kan det ikke med sikkerhed siges, at hele Ørstedes ledelse nødvendigvis tilskriver sig de overbevisninger der produceres i klimadiskursen.

Således kan det måske her kontempleres, at de socialt og diskursivt etablerede normer, værdier og definitioner skaber samfundsforventninger, der påvirker virksomheden uafhængigt af om individer i virksomhedens ledelse nødvendigvis ville erklære sig enige i disse. Ovenstående udelukker dog ikke, at enighed i disse blandt individer i virksomhedens ledelse måske forstærker denne effekt. Becks (1997) teori omkring risikosamfundets indflydelse på samfundsforventninger til virksomheder kan i denne forbindelse ligeledes betragtes som et komplementært, og måske endda forstærkende perspektiv. Hvis samfundet anser virksomheder som medansvarlige producenter af risici, hvilket ud fra diskursanalysens empiriske grundlag lader til at være tilfældet, er det således ikke udelukkende et spørgsmål om moral, hvorvidt virksomheder agerer i henhold til de diskursivt konstruerede standarder, men et spørgsmål om at tage ansvar for selvskabte problemer.

Ovenstående tolkning understøttes som tidligere nævnt af den måde, hvorpå Ørsted kommunikerer både i deres årsrapporter og i deres vision og værdigrundlag. Klimadebatten er således afgørende i forhold til de forventninger, samfundet har til virksomheder i forhold til klimaet. Forventninger, der formes dels gennem den måde hvorpå risici defineres og italesættes, og dels gennem de normer, værdier og definitioner der skabes i forlængelse heraf. Eftersom Ørstedes kommunikerede strategi og identitet reflekterer klimadiskursen, kan man ud fra dette således argumentere for, at Ørsted lever op til de gængse samfundsforventninger til virksomheder og således også de legitimitetskrav der findes på klimaområdet. Legitimitet er dog ikke noget, en virksomhed kan påregne at eje for livstid, da det organisatoriske felt er foranderligt og blandt andet påvirkes af diskurser. Derfor er arbejdet med organisatorisk legitimitet altid under konstruktion, og dermed også altid relevant at forholde sig til løbende.

DiMaggio & Powell (1983) (yderligere afdækket i bilag nr. 8) understøtter ovenstående pointe om at konteksten i alle tilfælde forventes at påvirke organisationerne i det givne organisatoriske felt (DiMaggio & Powell, 1983), men DiMaggio & Powells fokus er på hvordan virksomheder bliver mere homogene grundet institutionelt pres (DiMaggio & Powell, 1983). Med DiMaggio og Powells teori ville klimadiskursens konstruerede forventninger til virksomheder anskues som et uformelt pres, den enkelte organisation pålægges af de kulturelle forventninger, der er gældende i det samfund, som organisationen eksisterer i (DiMaggio & Powell, 1983). Dette pres, gennem hvilket institutionelle isomorfe processer opstår, vil over tid også være medvirkende til, at organisationer kommer til at ligne andre organisationer, der agerer i samme miljø. Det interessante er her, at Ørsted med DiMaggio og Powells teori om isomorfe processer også bliver en aktiv og medproducerende aktør i henhold til klimadebatten, hvilket kan lede til en højere grad af homogenisering på området. Dette er i særdeleshed værd at overveje, fordi Ørsted qua deres størrelse formodentlig anses som en succesfuld og veletableret virksomhed, og derfor kan være kilde til inspiration for andre virksomheder. Man kan i forlængelse heraf tale om, at Ørsted på denne måde også medproducerer og forstærker de samfundsforventninger, der er formet af klimadiskursen. Det skal dog her understreges, at dette også kan medføre, at den klima-økonomi hybriddiskurs, der opstår i Ørsteds kommunikation, får mere udpræget magt til at transformere klimadiskursen som helhed.

KONKLUSION

Dette afsnit har til formål med udgangspunkt i specialets undersøgelse at konkludere på følgende problemformulering: *I hvilket omfang påvirker klimadebatten den kontekst Ørsted har sin indtjening i, og hvordan får dette betydning for Ørstedes kommunikative strategi og identitetsdannelse?*

Med udgangspunkt i et hermeneutisk perspektiv, der anser virksomheder som underlagt den kontekst de befinder sig i, og således også de fortolkningsbaserede samfundsforventninger, der former konteksten, har dette speciale haft hovedinteresse i at undersøge klimadebatten som den udspiller sig i større danske nyhedsmedier. Denne interesse bunder i en opfattelse af klimadebatten som kilde til en række særlige normer, værdier og definitioner, der har betydning for hvordan individer og organisation opfatter sig selv og sin virkelighed. Tesen har således været, at klimadebatten har fået så socialt determinerende karakter, at den ikke længere er noget, virksomheder kan undgå at forholde sig til, hvis de vil sikre deres indtjening. Men vi understreger i denne forbindelse også, at samtalen omkring klima ikke nødvendigvis har fået en endelig konklusion, da der stadig produceres ny viden og nye perspektiver, der har potentiale til at ændre diskursen gennem hegemoniske kampe. I kraft af diskursers dynamiske karakter, forholder vi os i forlængelse heraf således også til, at virksomheders kontekst i forhold til klima og klimaforandringer transformeres tilsvarende.

Med henblik på at besvare ovenstående problemformulering, har vi indledningsvis taget udgangspunkt i en diskursanalyse af klimadebatten, for at kunne sige noget om, i hvilket omfang denne påvirker den kontekst, hvor Ørsted har sin indtjening i. Til dette formål, har vi mere konkret undersøgt, hvordan klimadiskursen skabes og former social praksis. Begrebet social praksis stammer fra Norman Fairclough, hvis teori har inspireret diskursanalysens metode og struktur, og på denne måde har faciliteret fortolkning af empirien på tre niveauer: diskursiv praksis, tekstniveau og social praksis. I diskursiv praksis blev der identificeret fire overordnede diskurser, der alle henviser til en mere overordnet handlingsdiskurs på forskellige måder, og som påvirker den måde hvorpå der tales om klima og klimaforandringer: overforbrugsdiskursen, overbefolkningsdiskursen, dommedagsdiskursen og videnskabsdiskursen. I analysen på tekstniveau, fandt vi tre betydelige konstruktioner, der gennem bestemte ordvalg og sætningskonstruktioner medvirker til at forme og definere subjekter og objekter på bestemte måder: konstruktionen af CO₂-udledning som syndig, konstruktionen af 'det gode menneske' som klimaansvarlig og konstruktionen af FN som formidler af sandheden. I social praksis blev de forudgående analysers resultater sat i et samfundsmæssigt perspektiv for at sige noget om, hvordan klimadiskursen former det sociale liv og således medskaber en bestemt kontekst for virksomheders indtjening. Med udgangspunkt i diskursanalysen er det derfor muligt at konkludere, at

klimadebatten gennem forskellige diskurser og temaer skaber bestemte måder at tale om klimaet på, der både former og formes af sproglige og sociale konstruktioner af virkeligheden. Disse har brede konsekvenser for samfundet som helhed, hvorfor klimadebatten i vid udstrækning kan siges at påvirke den kontekst virksomheder i Danmark (heriblandt Ørsted) har deres indtjening i.

For i forlængelse heraf at kunne konkludere på anden del af problemformuleringen, altså hvordan klimadebattens indflydelse på Ørstedes kontekst får betydning for virksomhedens kommunikative strategi og identitetsdannelse, tog vi udgangspunkt i to forskellige underspørgsmål med hver sin tilgang. Den første af disse var en kommunikationsanalyse af Ørstedes årsrapporter samt vision og værdisæt, der er repræsentative udtryk for virksomhedens strategi og identitet. På denne måde, blev det muligt at sige noget om, hvilken betydning klimadebatten har for Ørstedes kommunikation. Her blev det konkluderet, at Ørsted i høj grad trækker på og således også både reproducerer og transformerer klimadiskursen gennem brugen af diskursordenselementer, som har rødder deri, samt at Ørstedes kommunikation i hvert fald i nogen grad reflekterer, hvor meget der tales om klima og klimaforandringer i den offentlige diskurs. Analysen kommer endvidere frem til, at Ørsted ikke kun trækker på klimadiskursen, men gør brug af en såkaldt klima-økonomi hybriddiskurs. Derigennem formår Ørsted at tilpasse og således til dels at transformere klimadiskursen i en retning, der trækker på en bestemt verdens- og værdiforståelse med rødder i klimadiskursen, men samtidigt kombinerer dette med en mere virksomhedsklassisk økonomi- og markedsdiskurs. Med udgangspunkt i dette, kan det således siges, at klimadebatten får grundlæggende, konstituerende betydning for Ørstedes klimarelaterede kommunikative strategi og identitetsdannelse, der således forekommer meningsfuld i kraft af, at den i høj grad afspejler den offentlige diskurs.

Kommunikationsanalysens konklusioner er således grundlaget for efterfølgende at kunne diskutere, hvordan klimadebattens indflydelse på konteksten får betydning for den måde, hvorpå Ørstedes kommunikative strategi og identitetsdannelse fortolkes. Dette spørgsmål blev søgt besvaret gennem en teoretisk diskussion af, hvordan der i klimadebatten formes specifikke samfundsforventninger til virksomheder, der således præger konteksten og skaber forudsætningerne for legitimitet og indtjening. Det blev i denne forbindelse konkluderet, at samfundsforventninger til virksomheder formes dels gennem den måde hvorpå risici defineres og italesættes, og dels gennem de normer, værdier og definitioner der skabes i forlængelse heraf. Det blev hertil foreslået, at disse samfundsmæssige normer, værdier og definitioner påvirker virksomheden uanset om ledelsens individuelle fortolkninger stemmer overens med samfundets meningsudlægning. Diskussionen udleder endvidere, at Ørsted qua deres potentielle rolle som inspiration for andre virksomheder, får en særligt betydningsfuld funktion i forhold til at øge homogeniseringen blandt virksomheder, blandt andet gennem medproduktion af de samfundsforventninger, der er formet af klimadiskursen. Her påpeger vi desuden, at

denne rolle samtidigt giver Ørstedes kommunikation mulighed for også at transformere klimadiskursen. Der kan her måske argumenteres for, at Ørsted også må have en særlig interesse heri, eftersom de har satset alt (blandt andet ved at frasælge deres kul- og olieproduktion) på at forekomme legitime i klimaøjemed.

En betydelig observation i forbindelse med specialet er desuden, at eftersom den kontekst, virksomheder har deres indtjening i, er foranderlig og blandt andet påvirkes af diskurser, er konteksten altid relevant for virksomheder at forholde sig til løbende. I kraft af, at der stadig produceres ny viden og nye perspektiver, der har potentiale til at ændre klimadiskursen, og således også social praksis, gennem hegemoniske kampe, er det derfor særligt nødvendigt for virksomheder ikke blindt at bygge deres strategi og identitetsdannelse på et øjebliksbillede af klimadiskursen, for selvom essensen af denne kan forekomme relativt stabil, er diskurser altid maksimalt i en tilstand af ustabil ligevægt. Derfor er det nødvendigt løbende at forholde sig til, hvordan der kommunikeres herom i den offentlige diskurs, således at man som virksomhed ikke overser variationer og udsving, der kan indikere diskrete hegemoniske kampe med potentiale til at udvikle og transformere konteksten gennem diskurs.

PERSPEKTIVERING

Ørsted er blot specialets caseorganisation, men da klimadiskursen er national, er alle danske virksomheders kontekst ligeledes påvirket af samme diskursive processer. Specialets analyse markerer dermed også, hvor afgørende det er for andre virksomheder, at forholde sig strategisk til dette.

Ved yderligere undersøgelse af klimadebattens påvirkning i forhold til virksomheders kontekst kunne det også være interessant at kigge nærmere på autobranschen i Danmark. Dette perspektiv fik vores opmærksomhed i gennemlæsningen af diskursanalysens empiriske grundlag. Konklusionerne på diskursanalysen markerede netop, at klimavenlig transport er blevet et emne der løbende drøftes i de danske medier. Her ses det at cyklen eller den kollektive transport favoriseres, da den traditionelle bil motor udleder for meget CO₂, hvorfor der i denne sammenhæng oftest peges på at hvis danskerne skal købe en bil, bør det være en elbil - for klimaets skyld. På baggrund af mediernes udlægning heraf kunne det derfor være interessant, at undersøge hvorledes klimadiskursen påvirker autobranschen specifikt.

KAPITEL 7

- LITTERATURLISTE
- DISKURSANALYSENS EMPIRI
- BILAG

LITTERATURLISTE

- Aggerholm, H. K., Asmuß, B., Ditlevsen, M. G., Frandsen, F., Johansen, W., Kastberg, P., ... Thomsen, C. (2009). *Intern kommunikation under forandring*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Albrecht, J. (2019). DR jubler over høj troværdighed – Ekstra Bladet skyder tilbage. Hentet fra <https://journalisten.dk/medierne-har-hoj-trovaerdighed-det-har-sociale-medier-ikke/>
- Andersen, E. Ø. (2020, marts 10). Ny FN-klimarapport: »Den peger på en trussel mod vores art, som er større end nogen kendt virus«. *Politiken*. Hentet fra <https://politiken.dk/klima/art7698987/Ny-FN-klimarapport-»Den-peg-på-en-trussel-mod-vores-art-som-er-større-end-nogen-kendt-virus«>
- Andersen, I. (2008). *Den skinbarlige virkelighed - om vidensproduktion inden for samfundsvidenskaberne* (4. udg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Argenti, P. A. (2003). *Corporate Communication* (3. udg.). New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Bakhtin, M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays*. (C. Emerson & M. Holquist, Red., V. W. McGee, Overs.). Austin: University of Texas Press.
- Balmer, J. M. T., & Gray, E. A. (2003). Corporate Identity and Corporate Communications: creating a competitive advantage. I J. M. T. Balmer & S. A. Greyser (Red.), *Revealing the Corporation: Perspectives on Identity, Image, Reputation and Corporate Branding* (s. 124–136). London: Routledge.
- Bauman, Z. (1991). *Modernity and Ambivalence*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (1992). *The Risk Society*. London: SAGE Publication Ltd.
- Beck, U. (1997). *The Reinvention of Politics*. London: Routledge.
- Berlingske Media. (u.å.). Genrer. Hentet 20. november 2019, fra <https://aiu.dk/mediehandbogen/medier/genrer/>
- Bjørn-Hansen, S. (2019, august 21). Varme vinde bekræfter: Antarktis smelter - og det er vores skyld. *Danmarks Radio*. Hentet fra <https://www.dr.dk/nyheder/viden/klima/varme-vinde-bekraefter-antarktis-smelter-og-det-er-vores-skyld>
- Bordum, Anders & Holm Hansen, J. (2005). *Strategisk ledelseskommunikation: Erhvervslivets ledelse med visioner, missioner og værdier*. København: Jurist- og økonomforbundets forlag.
- Branner, C. (2018, november 29). Hjælp klimaet og forlæng sæsonen: Dyrk dine egne svampe i halm og gammelt kaffegrums. *Politiken*. Hentet fra <https://politiken.dk/forbrugogliv/art6741627/Dyrk-dine-egne-svampe-i-halm-og-gammelt-kaffegrums>

- Buch-Hansen, H., & Nielsen, P. (2012). Kritisk realisme. I S. Juul, K. B. Pedersen, & L. T. Münster (Red.), *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: en indføring* (s. 277–318). København: Hans Reitzels Forlag.
- Bunniss, N. C. (2016, januar 19). COP21 klimaaf tale og mål - hvordan sikrer man at den overholdes? Hentet fra <https://www.folkeskolen.dk/579397/cop21-klimaaf tale-og-maal---hvordan-sikrer-man-at-den-overholdes>
- Clausen, H. (2016). Aflad. Hentet 21. februar 2020, fra http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/Dogmatik/aflad?action=history
- Dansk Journalistforbund. (u.å.). Presseetiske regler. Hentet 14. oktober 2019, fra <https://journalistforbundet.dk/presseetiske-regler>
- Den Danske Ordbog. (2018a). Aflad. Hentet 18. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=aflad>
- Den Danske Ordbog. (2018b). Burde. Hentet 4. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=burde>
- Den Danske Ordbog. (2018c). Diskurs. Hentet 15. april 2019, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=diskurs>
- Den Danske Ordbog. (2018d). Dommedagsprofeti. Hentet 15. januar 2019, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=dommedagsprofeti>
- Den Danske Ordbog. (2018e). Faktum. Hentet 25. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=fakta>
- Den Danske Ordbog. (2018f). Fejlkilde. Hentet 14. marts 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=fejlkilde>
- Den Danske Ordbog. (2018g). Forbrug. Hentet 17. december 2019, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=forbrug>
- Den Danske Ordbog. (2018h). Forbruge. Hentet 17. december 2019, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?select=forbruge&query=forbrug>
- Den Danske Ordbog. (2018i). Forbrugsgode. Hentet 19. december 2019, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=forbrugsgoder&tab=for>
- Den Danske Ordbog. (2018j). God. Hentet 24. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=god>
- Den Danske Ordbog. (2018k). Helgen. Hentet 24. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=helgen>

- Den Danske Ordbog. (2018l). Helt. Hentet 24. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=helt>
- Den Danske Ordbog. (2018m). Kollektiv trafik. Hentet 19. december 2019, fra [https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kollektiv trafik&tab=for](https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kollektiv%20trafik&tab=for)
- Den Danske Ordbog. (2018n). Kritik. Hentet 8. maj 2019, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kritik>
- Den Danske Ordbog. (2018o). Martyr. Hentet 24. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=martyr>
- Den Danske Ordbog. (2018p). Metode. Hentet 15. december 2019, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=metode>
- Den Danske Ordbog. (2018q). Misere. Hentet 16. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=misere>
- Den Danske Ordbog. (2018r). Navn. Hentet 20. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=navn>
- Den Danske Ordbog. (2018s). Overforbrug. Hentet 7. januar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=overforbrug>
- Den Danske Ordbog. (2018t). Religion. Hentet 18. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=religion>
- Den Danske Ordbog. (2018u). Samvittighed. Hentet 18. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=samvittighed>
- Den Danske Ordbog. (2018v). Sandhed. Hentet 25. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=sandhed>
- Den Danske Ordbog. (2018w). Synd. Hentet 18. februar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=synd>
- Den Danske Ordbog. (2018x). Teori. Hentet 22. juli 2019, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=teori>
- Den Danske Ordbog. (2018y). Tillade. Hentet 16. januar 2020, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=tillade&tab=for>
- Dilthey, W. (1999). Udkast til en kritik af den historiske fornuft (M. Møller, Oversætter). I J. Gulddal & M. Møller (Eds.), *Hermeneutik: en antologi om forståelse* (s. 46-80). København: Gyldendal. (Originalt udgivet i 1910)
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147–160. <https://doi.org/10.2307/2095101>
- Dong Energy. (2016). *Årsrapport*. København. Hentet fra <https://orstedcdn.azureedge.net/->

/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK_reports/2016/dong_energy_annual_report_da.ashx?la=en&hash=1DFA596A4713686AE8F49923E8457E1D23296253&hash=1DFA596A4713686AE8F49923E8457E1D23296253&rev=2a79ad6a158a46a3

Energi- Forsynings- og Klimaministeriet. (u.å.). EU og Danmark efter COP21. Hentet 15. april 2019, fra <https://efkm.dk/klima-og-vejr/klimaforhandlinger/eu-og-danmark-efter-cop21/>

Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge.

Fairclough, N., Jessop, B., & Sayer, A. (2004). Critical realism and semiosis. I J. Joseph & J. M. Roberts (Red.), *Realism Discourse and Deconstruction* (s. 23–42). London: Routledge.

Fairclough, N., Mulderrig, J., & Wodak, R. (2011). Critical Discourse Analysis. I T. A. Van Dijk (Red.), *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* (2. udg., s. 357–378). London: SAGE Publication Ltd.

Fredslund, H. (2012). Den filosofiske hermeneutik - Fra filosofi til forskningspraksis. I C. Nygaard (Red.), *Samfundsvidenskabelige analysemetoder* (2. udg., s. 75–101). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Fuglsang, L., Olsen, P. B., & Rasborg, K. (2013). Introduktion. I L. Fuglsang, P. B. Olsen, & K. Rasborg (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: på tværs af fagkulturer og paradigmer* (3. udg., s. 11–52). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Gadamer, H. (2007). Sandhed og metode: grundtræk af en filosofisk hermeneutik (A. Jørgensen, Oversætter). København: Academica. (Originalt udgivet i 1986)

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.

Glesne, C. (2011). *Becoming qualitative researchers*. Boston: Pearson.

Gulddal, J., & Møller, M. (1999). Fra filologi til filosofi - Introduktion til den moderne hermeneutik. I J. Gulddal & M. Møller (Red.), *Hermeneutik: en antologi om forståelse* (s. 9–45). København: Gyldendal.

Hansen, A. D. (2013). Diskursteori i et videnskabsteoretisk perspektiv. I L. Fuglsang, P. B. Olsen, & K. Rasborg (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: på tværs af fagkulturer og paradigmer* (3. udg., s. 439–466). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Hansen, J. M. (2015). Forfejlede klimaprognoser. Hentet fra <https://jyllands-posten.dk/debat/kronik/ECE8027394/Forfejlede-klimaprognoser/>

- Hansen, J. M. (2017). De nuværende klimaændringer er helt overvejende naturlige. Hentet fra <https://jyllands-posten.dk/debat/breve/ECE9617796/de-nuvaerende-klimaaendringer-er-helt-overvejende-naturlige/>
- Hårbøl, K., Schack, J., & Spang-Hanssen, H. (u.å.). Metode. Hentet 17. april 2019, fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=124839>
- Højberg, H. (2013). Hermeneutik: Forståelse og fortolkning i samfundsvidenskaberne. I L. Fuglsang, P. B. Olsen, & K. Rasborg (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: på tværs af fagkulturer og paradigmer* (3. udg., s. 289–324). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Holst, J. S. F. (2016). Anmeldelse af Klimamyten af Johannes Krüger. Hentet fra <https://litteratursiden.dk/anmeldelser/klimamyten-af-johannes-kruger>
- Instituttet for Fremtidsforskning, & Elsam. (1996). *Den politiske forbruger*. København: Elsam.
- IPCC. (u.å.). Working Group I The Physical Science Basis. Hentet 15. april 2019, fra <https://www.ipcc.ch/working-group/wg1/?idp=96>
- Johnsen, E. (1993). *Strategisk analyse og syntese: en kvalitativ metode*. København: Handelshøjskolens Forlag.
- Kantar Gallup. (2019). *Læsertal fra Index Danmark/Gallup 4. kvartal 2018 + 1. kvartal 2019*. Hentet fra [https://tns-gallup.dk/sites/default/files/2019-06/Læsertal 4k 2018 %2B 1k 2019.pdf](https://tns-gallup.dk/sites/default/files/2019-06/Læsertal%204k%202018%201k%202019.pdf)
- Kjær, P. (2006). Institutionel teori til analyse af strategizing. I C. Nygaard (Red.), *Strategizing - kontekstuel virksomhedsteori* (3. udg., s. 223–242). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Klausen, S. H. (2015). Hans-Georg Gadamer. Hentet 5. februar 2020, fra http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Filosofi_og_filosoffer_-_1900-t./Filosoffer_1900-t._-_Tyskland_-_Østrig_-_Schweiz_-_biografier/Hans-Georg_Gadamer
- Københavns kommune. (u.å.). CO2-neutral hovedstad. Hentet 12. april 2019, fra <https://www.kk.dk/artikel/co2-neutral-hovedstad>
- Kristensen, M. (2017, oktober 2). Dong Energy skifter navn. *Finans*. Hentet fra <https://finans.dk/erhverv/ECE9916340/dong-energy-skifter-navn/?ctxref=ext>
- Krüger, J. (2016). *Klimamyten: Et opgør med tidens CO2-panik*. København: People's Press.
- Lankshear, C. (1994). *Critical Literacy*. Belconnen, ACT: Australian Curriculum Studies Association.
- Lindgren-Lerman, C. (1983). Dominant discourse: The institutional voice and the control of topic. I H. Davis & P. Walton (Red.), *Language, image, media* (s. 75–103). Oxford: Blackwell.

- Murdock, G. (1993). Cultural Studies at the Crossroads. I A. Gray & J. McGuigan (Red.), *Studying Culture: An Introductory Reader*. Edward Arnold.
- Nielsen, K. A. (2015). Risikosamfund. Hentet 3. marts 2020, fra http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Sociologi/Samfund/risikosamfund
- Nisgaard, A. (2018, juli 25). Se vores nye kryb: Klimaforandringer lokker insekter til Danmark. *Danmarks Radio*. Hentet fra <https://www.dr.dk/nyheder/viden/klima/se-vores-nye-kryb-klimaforandringer-lokker-insekter-til-danmark>
- Nørbjerg, S. (2018). Mediernes troværdighed. Hentet fra <http://publicity.dk/nyheder/2018/mediernes-trovaerdighed/>
- Ørsted A/S. (u.å.). Udforsk vores historie. Hentet 12. marts 2020, fra <https://orsted.dk/Privat/Om-orsted/Udforsk-historien>
- Ørsted A/S. (2017). Vi skifter navn til Ørsted. Hentet 15. april 2019, fra <https://orsted.com/da/Media/Newsroom/News/2017/10/We-are-changing-our-company-name-to-Orsted>
- Ørsted A/S. (2018). Vores bæredygtig-hedsstrategi. Hentet 15. april 2019, fra <https://orsted.com/da/Sustainability/Our-strategy>
- Osborn, R. N., Hunt, J. G., & Jauch, L. R. (2002). Toward a contextual theory of leadership. *The leadership Quarterly*, 13(6), 797–837.
- Oxford University Press. (2019). Theory. Hentet 22. juli 2019, fra <https://www.lexico.com/en/definition/theory>
- Pfeffer, J. (1981). Management as symbolic action: The creation and maintenance of organizational paradigms. *Research in organizational behavior*, 13, 1–52.
- Phillips, L. (1998). *Mediated Communication, the Environment and Consumption: Discursive Constructions of Ecological Problems and Political Action*. (H. i K. H. H. K. I. for I. K. og L. IKL & C. B. S. C. B. S. D. of I. C. and Management, Red.). Frederiksberg: Handelshøjskolen i København. HHK.
- Phillips, L. (1999). Nærvær på afstand? - den medierede kommunikation af ekspertviden. I H. Christrup (Red.), *Nærværskommunikation* (s. 109–137). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Presskorn-Thygesen, T. (2012). Samfundsvidenskabelige paradigmer - fire grundlæggende metodiske tendenser i moderne samfundsvidenskab. I C. Nygaard (Red.), *Samfundsvidenskabelige analysemetoder* (2. udg., s. 21–48). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Rasborg, K. (2013). Ulrich Beck. I H. Andersen & L. B. Kaspersen (Red.), *Klassisk og Moderne Samfundsteori* (5. udg.). København: Hans Reitzels Forlag.

- Schleiermacher, F. (1999). Om begrebet hermeneutik – med stadig hensyn til F.A. Wolfs antydninger og Asts lærebog (J. Gulddal, Oversætter). I J. Gulddal & M. Møller (Eds.), *Hermeneutik: en antologi om forståelse* (s. 46-80). København: Gyldendal. (Originalt udgivet i 1829)
- Schwartz, J., & Nilausen, A. L. (2019, januar 23). Du narres på nettet hver dag. *Danmarks Radio*. Hentet fra <https://www.dr.dk/om-dr/fakta-om-dr/medieforskning/medieudviklingen/2018/du-narres-paa-nettet-hver-dag>
- Søllinge, J. D. (u.å.). Infomedia. Hentet 17. april 2019, fra http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Massemedier/Massemedier,_institutioner_og_branchestruktur/InfoMedia
- Sørensen, M. P. (2002). *Den politiske forbruger - en analyse af ideen og fænomenet: Ph.d. afhandling, Det humanistiske fakultet*. Aarhus Universitet.
- Suchman, M. C. (1995). Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571–610.
- Svendsen, S. (1995). Den politiske forbruger. *Politiken*.
- Svensmark, H., & Calder, N. (2007). *Klima Og Kosmos - En ny teori om global opvarmning*. Gads Forlag.
- Thompson, J. (1995). *The Media and Modernity: A Social Theory of the Media*. Cambridge: Polity Press.
- Thomsen, J. (2006). Kritisk Diskurs Analyse (KDA). I S. Vøxted (Red.), *Valg der skaber viden: om samfundsvidenskabelige metoder* (s. 209–223). København: Hans Reitzels Forlag.
- Thyssen, O. (1997). *Værdiledelse*. København: Gyldendal.
- Tomlinson, J. (1994). A Phenomenology of Globalization? Giddens on Global Modernity. *European Journal of Communication*, 9(2), 149–172.
- Tornbjerg, J. (2018). Ørsted tager ejerskab for FN's bæredygtighedsmål. Hentet fra <https://www.danskenergi.dk/nyheder/orsted-tager-ejerskab-fns-baeredygtighedsmal>
- Tracy, S. J. (2013). *Qualitative Research Methods - Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Tuzzolino, F., & Armandi, B. R. (1981). A need hierarchy for assessing corporate social responsibility. *Academy of Management Review*, 6, 21–28.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. (2014). *The Danish Code of Conduct for Research Integrity*. København. Hentet fra <https://ufm.dk/publikationer/2014/filer-2014/the-danish-code-of-conduct-for-research-integrity.pdf>

- UN City. (2019). Danske virksomheder viser vejen til indfrielsen af FN's Verdensmål. Hentet fra http://un.dk/da/dk_news-and-media/danske-virksomheder-viser-vejen-til-indfrielsen-af-fns-verdensmaal
- United Nations. (2019). About the UN Climate Change Conference - December 2019. Hentet 17. december 2019, fra <https://unfccc.int/process-and-meetings/conferences/un-climate-change-conference-december-2019/about-the-un-climate-change-conference-december-2019>
- UNRIC. (2019). FN og klimaændringer. Hentet 15. april 2019, fra <https://www.unric.org/da/component/content/article/20-humanitarian-affairs/26193-fn-og-klimaaendringer>
- van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Van Dijk, T. A. (2011). Introduction: The Study of Discourse. I T. A. van Dijk (Red.), *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* (2. udg., s. 1–7). London: SAGE Publication Ltd.
- Zucker, L. G. (1983). Organizations as institutions. I S. B. Bacharach (Red.), *Research in the sociology of organizations* (s. 1–42). Greenwich, CT: JAI Press.
- Zucker, L. G. (1987). Institutional theories of organizations. *Annual Review of Sociology*, 13, 443–644.

DISKURSANALYSENS EMPIRI

Artikel nr. 1

Persson, M. S. (2018, juni 9). 3 gode råd: Sådan fortæller du dit barn om klimaet. *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 2

From, L. & Dohm, K. (2019, april 13). Alt, alt for mange mennesker sender klimaet til tælling. *Jyllands-Posten*. Hentet fra www.jyllands-posten.dk

Artikel nr. 3

Hannestad, A. (2018, juni 19). Apple, Facebook, Google kommer til Danmark, og det gør ondt på klimaet. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 4

Jensen, D. G. (2018, juni 2). Vil du hjælpe klimaet? Så få færre børn. *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 5

Møller, G. N. (2018, december 18). De sociale medier i klimaets tjeneste: Svensk teenager frygter ikke politikerne, men en verden uden handling. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 6

Hannestad, A. (2018, oktober 8). Der er stadig håb om, at vi kan redde Jorden fra menneskeskabte klimaforandringer. Men vi har kun få år til at tage de afgørende skridt. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 7

Aagaard, L. H. (2018, maj 23). Det, de ikke fortæller dig om klimaet. *Berlingske*, s. 16-18.

Artikel nr. 8

Burhøi, P. (2018, august 30). Det er ikke altid nemt at vide, hvad der er bedst for klimaet og naturen. *Berlingske*, s. 22-23.

Artikel nr. 9

Stie, H. B. & Ritzau (2018, oktober 19). Det er på høje tid at handle, siger Lars Løkke før dansk klima-topmøde. *TV2*. Hentet fra www.tv2.dk

Artikel nr. 10

Madsen, K. (2019, marts 21). Det ømme punkt: Venstrefløjen kæmper om 'Klima-Kamilla'. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 11

Goos, Sebastian (2018, august 30). Du skal skære ned på kød flyrejser for klimaets skyld, mener danskere. *TV2*. Hentet fra www.tv2.dk

Artikel nr. 12

Lange, N. B. (2018, december 7). Dårlig klima-samvittighed? Sådan køber du din flyvetur lidt grønnere. *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 13

Braagaard, N. (2019, april 19). Er klimaforandringerne menneskelige eller naturlige? Her er to eksperters vidt forskellige svar. *TV2*. Hentet fra www.tv2.dk

Artikel nr. 14

Behrendt, M. L. (2018, juli 9). Faktatjek: Er klimaforandringer grunden til, at Danmark sveder? *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 15:

Jensen, K. R. (2018, oktober 11). Faktatjek: Er plantedrikke bedre for klimaet end mælk? *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 16

Hannestad, A. (2018, oktober 8). Vi kan nå at redde klimaet, siger FN i ny kæmperapport: »De næste få år bliver nok de vigtigste i vores historie«. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 17

Jensen, H. (2018, august 20). Flere end hver anden er parat til afgifter i klimaets navn. *Berlingske*, s. 5.

Artikel nr. 18

Stie, H. B. & Ritzau (2018, oktober 8). FN slår klima-alarm - dansk minister medgiver, at 'tiden er knap'. *TV2*. Hentet fra www.tv2.dk

Artikel nr. 19

Jensen, K. R. (2018, oktober 8). FN udgiver vigtig klima-rapport: Her er fire vigtige punkter. *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 20

Foghsgaard, L. (2018, december 3). Internettet belaster klimaet lige så meget som flytrafikken. *Politiken*, s. 3-4.

Artikel nr. 21

Karkov R. (2018, oktober 15). Forskere: Spis kun kød tre dage om måneden – for klimaets skyld. *Berlingske*, s. 10-11.

Artikel nr. 22

Dahlgaard, M. (2019, januar 9) Gallup: Migration og klima er EUs største udfordringer. *Berlingske*. Hentet fra www.berlingske.dk

Artikel nr. 23

Beim, J. H. & Arnfred, C. E. (2018, maj 15). Først sparekniv, så indrømmelse, sure landmænd og »miljøtyranni«: Venstres kurs fra frøer til gyllegate går i zigzag. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 24

Rasmussen, L. I. (2018, oktober 8). Gymnasieelever viser vejen: Sådan vil vi bekæmpe klimaforandringerne. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 25

Form, L. (2019, april 14). 10 ting, der fortæller, at klimaet er under forandring. *Jyllands-Posten*, s. 16-17.

Artikel nr. 26

Astrup, S. (2018, november 23). Halvdelen af os vil gøre noget for at standse klimaforandringerne. Den anden halvdel vil ikke. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 27

Christiansen, P. (2019, marts 12). Han bliver ny klimakorrespondent for DR. *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 28

Danielsen, M. & Aagaard, T. (2018, december 27). Hedegaard betaler gladeligt aflad for sine mange flyrejser – men har det en reel effekt på klimaet? *Berlingske*, s. 4-5.

Artikel nr. 29

Guldagger, M. (2019, februar 9). Kærlighed til både kæresten og klimaet? *Politiken*, s. 16-17.

Artikel nr. 30

Kauffmann, J. (2018, september 15). Hvordan vil Thulesen redde klimaet? *Politiken*, s. 4.

Artikel nr. 31

Andersen, E. Ø. (2018, oktober 7). I nat kommer længeventet FN-rapport om klimaet: Frivilligt forskerarbejde spiller central rolle for den internationale klimadebat. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 32

From, L. & Dohm, K. (2018, august 18). Det vejr, vi nu oplever, vil blive det normale klima i Danmark. *Jyllands-Posten*, s. 6-7.

Artikel nr. 33

Form, L. (2018, august 18). Tørke, varme og ekstremt vejr – hvad sker der med klimaet, og hvad betyder det for os? *Jyllands-Posten*, s. 8-9.

Artikel nr. 34

Lassen, K. K. (2018, oktober 27). Ingeniører kan redde kloden og klimaet. *Jyllands-Posten*, s. 32-33

Artikel nr. 35

Stie, H. B. & Ritzau (2019, juli 10). Verdensbanken afsætter 1300 milliarder til klimaet: - Vi er den sidste generation, der kan ændre kursen. *TV2*. Hentet fra www.tv2.dk

Artikel nr. 36

Astrup, S. (2018, august 7). Jordens klima kan gå amok. Får det os til at begrænse bilturene, opgive flyveturene og mindske kødforbruget? *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 37

Andersen, E. Ø. (2018, november 6). Jordfordeling kan løse problemer for natur, klima, landbrug og vandmiljø – på samme tid. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 38

Jensen, K. K. (2018, juni 6). Klima på menuen: Skal hakkebøffen udskiftes med en rødbedebøf? *Jyllands-Posten*. Hentet fra www.jyllands-posten.dk

Artikel nr. 39

Markussen, C. (2019, februar 24). Klima-aktivister bevæbnet med melklister slog til mod Christiansborg: »Det er som et godstog, der kommer imod os med 300 kilometer i timen, mens vi overvejer, hvilke løbesko vi skal løbe væk i«. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 40

Boier, P. & Hyldal, C. (2018, august 7). Klimaekspertes efter ildevarslende studie: Her er de største klima- problemer. *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 41

From, L. & Dohm, K. (2019, april 13). Velkommen til drømmeboligen for klimaet og et ungt, nyforelsket par. *Jyllands-Posten*. Hentet fra www.jyllands-posten.dk

Artikel nr. 42

Davidsen-Nielsen, H. (2018, august 12). Klimaets kampagnejournalist reducerer. *Politiken*, s. 12-13

Artikel nr. 43

Bendtsen, J. V. (2018, december 15). Klimaforandringer truer verdens kulturarv. *Politiken*, s. 12-15

Artikel nr. 44

Andersen, E. Ø. (2018, maj 7). Klimarådet: Biomasse kan belaste klimaet. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 45

Behrendt, M. L. (2018, november 23). Klimarådet: Politikernes klima-kurs er urealistisk og uambitiøs. *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 46

Hannested, A. (2018, juni 5). Kritikere: Kristian Jensens spareiver har gjort Danmark til bagstræber på klima. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 47

Hannested, A. (2019, marts 24). Vejrvært fik ideen til global klima-knytnæve på togtur hjem fra Paris. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 48

Bloch, C. & Rohde, T. S. (2019, oktober 9) Løkke har valgt en af de dyreste veje til bedre klima. *Berlingske*, s. 4-5.

Artikel nr. 49

Heide, C. (2018, juni 28). Morgenthaler: Jeg fatter ikke, at politikere virker ligeglade med klimaet. *Danmarks Radio*. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 50

Lønstrup, D. (2018, oktober 8). Naja Habermann ser sine penge som stemmesedler – og hun stemmer på klimaet. *Politiken*, s. 8.

Artikel nr. 51

Andersen, E. Ø. (2018, december 12). Nethandel belaster klimaet: Store papkasser med sammenkrøllet pap og bobleplast beskytter jakker i tynde plastposer. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 52

Tholstrup, S. (2019, januar 17). Ny bestyrelseskomite sætter klimaet øverst på dagsordenen i 2019. *Børsen*. Hentet fra www.borsen.dk

Artikel nr. 53

Andersen, E. Ø. (2019, februar 18). Nye regler kan forsinke klima- og miljøvenlige biogasanlæg. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 54

Wittrock, S. (2019, januar 7). Nyt spisested på Vesterbro vil være CO2-neutralt: »Restauranter er nødt til at vågne op til deres ansvar for klimaforandringerne«. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 55

Behrendt, M. L. (2018, december 18). Otte ud af 10 grønlandere mærker klimaforandringerne: I Iginniarfik falder folk gennem isen. Danmarks Radio. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 56

Aagaard, E. (2018, december 6). Plantefars er bedre for klimaet – men er det sundt for dig? Danmarks Radio. Hentet fra www.dr.dk

Artikel nr. 57

Dahlager, L. (2018, december 20). Plastikoperationer og Rolex-ure er det bedste for klimaet. *Politiken*, s. 4.

Artikel nr. 58

Dahlager, L. (2018, juni 23). Populære 'CO2-neutrale' grillkul skader klimaet. *Politiken*, s. 15-16.

Artikel nr. 59

Guldagger, M. (2018, december 1). Rejselysten børnefamilie om klimaet: »Vi har vist en gæld at betale«. *Politiken*, s. 8.

Artikel nr. 60

Andersen, E. Ø. (2018, december 10). Se regnestykket: Det kan være dårligt for klimaet, hvis du skifter din gamle bil ud med en ny. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 61

Christensen, M. F. (2018, august 14). Selv om klima- forandringer rykker tættere på, er der ingen tegn på panik. *Berlingske*, s. 16-17.

Artikel nr. 62

Holm, L. T. (2018, december 31). Solrigt, brandvarmt og ildevarslende: Året, da klimaet blev hede hule hot. *Berlingske*, s. 14-15.

Artikel nr. 63

Mikkelsen, J. & Maressen, J. E. (2019, marts 15). Svensk skolepigens kamp har bredt sig – fredag strejker skoleelever i hele verden for klimaet. *Jyllands-Posten*, s. 10-11.

Artikel nr. 64

Hansen, M. P. G. (2018, oktober 9). Sådan har 'Den sorte lobby' i årtier skabt tvivl om klimaet i USA. TV2. Hentet fra www.tv2.dk.

Artikel nr. 65

Braagaard, N. (2018, maj 3). Sådan kan du hjælpe klimaet og miljøet i det daglige. TV2. Hentet fra www.tv2.dk.

Artikel nr. 66

Andersen, E. Ø. (2018, oktober 5). Tre projekter, der gør skibsfart mere klima- og miljøvenlig. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 67

Skarum, S. (2018, august 10). Tøj er en af de helt store klimasyndere: Vi køber løs. Men klimaet betaler prisen. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 68

Wittrock, S. (2019, marts 22). Undskyld klima... men her er guiden til 6 af Københavns bedst anmeldte kødrestauranter. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

Artikel nr. 69

Lindtoft, C. B. (2018, august 13). Varmegrader presser mennesket til at finde vilde løsninger for klodens klima. *Politiken*. Hentet fra www.politiken.dk

BILAG

BILAG NR. 1: FN'S VERDENSMÅL

www.verdensmaalene.dk/fakta/verdensmaalene

Sidst opdateret d. 2. december 2019

Hvad er FN's Verdensmålene for bæredygtig udvikling?

Verdensmålene udgør 17 konkrete mål og 169 delmål, som forpligter alle FN's 193 medlemslande til helt at afskaffe fattigdom og sult i verden, reducere uligheder, sikre god uddannelse og bedre sundhed til alle, anstændige jobs og mere bæredygtig økonomisk vækst. De fokuserer ligeledes på at fremme fred og sikkerhed og stærke institutioner, og på at styrke internationale partnerskaber. Den nye dagsorden anerkender således, at social, økonomisk og miljømæssig udvikling, fred, sikkerhed og internationalt samarbejde er tæt forbundne, og at det kræver en integreret indsats at opnå holdbare udviklingsresultater.

De nye verdensmål for bæredygtig udvikling (Sustainable Development Goals (SDGs)) bygger videre på de otte såkaldte 2015-mål (Millennium Development Goals (MDGs)), som havde deadline ved udgangen af 2015. 2015-målene har vist os, at det er muligt at opnå resultater, hvis den politiske vilje er tilstede, og vi opstiller klare mål og prioriterer vores ressourcer derefter.

Modsat hvad mange tror, er der opnået betydelige fremskridt de sidste 20 år. Siden 1990 er fattigdommen i verden faldet med næsten 75%, ni ud af ti børn i udviklingslandene indskrives i dag

i skole, og dobbelt så mange børn overlever deres fem års fødselsdag. 45% færre kvinder dør i forbindelse med graviditet eller fødsel, to milliarder mennesker har fået adgang til forbedret drikkevand, og millioner af menneskeliv er blevet reddet på grund af bedre forebyggelse og behandling af smitsomme sygdomme som malaria, tuberkulose og HIV/AIDS.

De ny verdensmål vil færdiggøre 2015-målene og gå endnu længere. De vil én gang for alle udrydde fattigdom og sult i verden, og de vil i langt højere grad fokusere på bæredygtighed. Alle har ret til et værdigt liv, og vi har i dag den fornødne viden, teknologi og ressourcer til at gøre det muligt.

Universelle Mål

De nye verdensmål vil gælde for alle lande – både rige og fattige – med højde for landenes forskellige udgangspunkt. De store udfordringer, vi står overfor i dag, som bl.a. social, økonomisk og politisk marginalisering, stigende ungdomsarbejdsløshed, ulighed, fattigdom, fødevareusikkerhed, mangel på, eller ulige adgang til grundlæggende naturressourcer, miljøforurening, klimaforandringer og ikke-lydhøre regeringer. De er alle nationale udfordringer med store regionale og globale konsekvenser, og er derfor nødvendige at løse i fællesskab.

Verdensmålene er resultatet af tre års diplomatisk arbejde, som fik startskud ved Rio+20 topmødet i 2012. De er baseret på den mest omfattende og gennemsigtige globale konsultationsproces i FN's historie. Udover den mellemstatslige Åbne Arbejdsgruppe, FN Generalsekretærens Høj-niveau Panel af Eminente Personer, bidrag fra civilsamfundet, privatsektoren og FN systemet, er der gennemført over hundrede nationale og elleve globale tematiske konsultationer, samt en direkte online survey MyWorld, hvor mere end ti millioner mennesker verden over har givet deres mening til kende. Den omfattende konsultationsproces har sikret offentlig indflydelse og bredt ejerskab, som er afgørende elementer, når den nye dagsorden skal omsættes til handling over de kommende 15 år.

Du kan læse mere om hvert enkelt af verdensmålene for bæredygtig udvikling nedenfor.

BILAG NR. 2: INFOMEDIA

www.infomedia.force.com/s/article/Avanceret-søgning-mediarkivet

The screenshot displays the Infomedia search interface. At the top, there's a search bar with the term 'klima'. Below it, a table of filters is shown, including 'Eller', 'Og', 'Og ikke', and 'Og ikke' with various sub-filters like 'klimaforandring', 'co2', 'debat', and 'strejke'. A 'Søg' button is visible. The search results are displayed in a list format, showing articles related to climate change, such as 'DF: Klimaforandringer er ikke nødvendigvis menneskeskabte' and 'Gymnasieelever: Sådan vil vi bekæmpe klimaforandringerne'. The interface includes a sidebar with filters for 'PERIODE', 'MEDIER', 'PERSONER', and 'STEDER'. The bottom of the page shows a Windows taskbar with various application icons.

BILAG NR. 3: UDVÆLGELSESKRITERIER

<> Landsdækkende hverdagsaviser <>			
B.T.	96.000	78.000	76.000
B.T.metro \$	460.000	319.000	266.000
Berlingske	152.000	138.000	141.000
Børsen	125.000	107.000	112.000
Ekstra Bladet	96.000	90.000	94.000
Information	78.000	76.000	82.000
Jyllands-Posten	192.000	167.000	181.000
Kristeligt Dagblad	99.000	103.000	114.000
Licitationen	8.000	7.000	9.000
Politiken	251.000	247.000	253.000
Weekendavisen (fredag)	189.000	194.000	194.000

\$ Mediet har skiftet navn/logo og distribution

BILAG NR. 4: NVIVO SØGEORD OG BEREKNINGER

Oversigt over søgeord der er inkluderet i content-analysen

- Bæredygtig: bæredygtige, bæredygtigt (sustainable)
- Bæredygtighed: bæredygtigheden (sustainability)
- Grøn energi: *den grønne energi* (green energy)
- Grøn strøm: *den grønne strøm* (green power)
- Grøn vækst: *den grønne vækst* (green growth)
- Vedvarende energi: vedvarende energikilder (renewable energy)
- Energiløsning: energiløsninger, energiløsningerne (energy solution)
- Klima: klimaet (climate)
- Klimaforandring: klimaforandringer, klimaforandringerne, klimaforandringernes, klimaforandring (climate change)
- CO₂: drivhusgas, drivhusgasser, drivhusgasserne, kuldioxid, (CO₂, greenhouse gas, carbondioxide)
- FN: FN, FN's, IPCC, IPCC's (UN, IPCC)

ORD → ÅRSTAL ↓	BÆREDYGTIG / SUSTAINABLE	BÆREDYGTIGHED / SUSTAINABILITY	GRØN ENERGI / GREEN ENERGY	GRØN STRØM / GREEN POWER	GRØN VÆKST / GREEN GROWTH
2019 (EN)	31	19	29	7	1
2018 (EN)	25	14	34	4	3
2017 (DA)	34	10	24	8	67
2016 (DA)	29	11	12	2	32
2015 (DA)	22	9	3	0	15
2014 (DA)	27	12	3	0	15
2013 (DA)	14	1	0	0	22
2012 (DA)	5	0	2	0	27
2011 (DA)	4	2	4	1	31
2010 (DA)	5	1	4	1	23
2009 (DA)	4	1	0	2	26
2008 (DA)	2	0	0	0	16
2007 (DA)	0	0	0	1	12
2006 (DA)	2	0	0	0	1
2005 (DA)	0	0	0	0	3
2004 (DA)	0	0	0	0	4
2003 (DA)	0	0	0	0	1
	*Bæredygtig + bæredygtige + bæredygtigt	*Bæredygtighed + bæredygtigheden	*Grøn energi + grønne energi	*Grøn strøm + (den) grønne strøm	*Grøn vækst + (den) grønne vækst

ORD → ÅRSTAL ↓	VEDVARENDE ENERGI / RENEWABLE ENERGY	ENERGI LØSNING / ENERGY SOLUTION	KLIMA / CLIMATE	KLIMAFORANDRING / CLIMATE CHANGE	CO2 / CO2	FN & IPCC / UN & IPCC
2019 (EN)	62	5	46-18	18	28	4
2018 (EN)	39	6	37-12	12	20	7
2017 (DA)	16	11	3	1+2	53	6
2016 (DA)	19	9	3	4+1	95	9
2015 (DA)	24	1	10	4+4	85	5
2014 (DA)	17	0	4	0	77	4
2013 (DA)	13	2	1+1	2	94	3
2012 (DA)	13	2	10+1	0	74	5
2011 (DA)	12	0	2+1	0+1	82	2
2010 (DA)	9	5	6+0	1+1	128	11
2009 (DA)	20	6	7	2+2	177	7
2008 (DA)	14	5	4+5	0	96	3
2007 (DA)	21	0	0	0	61	2
2006 (DA)	9	0	0	0	58	1
2005 (DA)	20	0	0	0	27	0
2004 (DA)	22	0	0	0	18	0
2003 (DA)	13	0	0	0	9	1
	*Vedvarende energi + Vedvarende energikilder	*Energi løsning + energi løsninger + energi løsningernes	*Klima + klimaet	*Klimaforandringerne + klimaforandringernes + klimaforandring	*CO2 + Drivhusgasser + Drivhusgasserne + kuldioxid + greenhouse gas + greenhouse gases + carbondioxide	*FN + IPCC + UN + IPCC

BILAG NR. 5: ØRSTEDS VISIONS OG VÆRDISÆT

www.orsted.com/da/About-us/About-orsted/Our-vision-and-values

Sidst opdateret d. 10. marts 2020

Vores vision og værdier

Vi vil skabe en verden, der udelukkende kører på grøn energi.

Vi mener, det er tid til at handle og tage effektive skridt til at skabe en verden, der kører på grøn energi. Vedvarende energi er nøglen til en renere fremtid, og kloden har brug for øjeblikkelig handling, som reducerer konsekvenserne af klimaforandringerne.

Holder den globale temperatur nede

Siden Paris-aftalen trådte i kraft i 2016, har det internationale samfund nu fundet fælles fodslag i arbejdet med at minimere den globale temperaturstigning på under 1,5 °C.

Fra sort til grøn

Til trods for de positive fremskridt mener vi, at der kan gøres mere for at reducere konsekvenserne af klimaforandringerne. Over en tredjedel af den globale CO₂-udledning stammer fra energiproduktion. En tredjedel! Dette enorme tal fik os til at gentænke vores forretningsstrategi fuldstændigt allerede for ti år siden, hvor vi påbegyndte vores omstilling fra et sort til et grønt energiselskab.

Udfaser kul

Vi har siden 2006 reduceret vores forbrug af kul med 73 procent, og vi har besluttet helt at udfase kul inden 2023.

73 procent lavere kulforbrug

Vi har siden 2006 reduceret vores forbrug af kul med 73 procent, og vi har besluttet helt at udfase kul inden 2023. Vi er blevet en global leder inden for havvind med en markedsandel på 25 procent, hvilket betyder, at vi nu forsyner 9,5 millioner mennesker med el. Det er vores ambition at øge dette tal til 30 millioner inden 2025. I 2017 frasolgte vi vores upstream olie- og gasforretning og tog dermed det sidste skridt i retning af at blive et grønt energiselskab.

Farvel til CO₂

Siden 2006 har vi mere end halveret vores CO₂-udledning, og vi har et mål om at have reduceret den med 98 procent i 2025.

Vi bygger mod en grøn fremtid

Vores markedsførende position inden for grøn energi har gjort det muligt for os at reducere omkostningerne ved vedvarende energi, så nye markeder og investorer kan se de store

skalermuligheder for vedvarende energi som et mere rentabelt, effektivt og bæredygtigt alternativ til fossile brændsler.

Frem mod 2020 forventes
havvind at være den hurtigst
voksende vedvarende
energiteknologi i Europa

Siden vi indviede verdens første havmøllepark i 1991, har havvind udviklet sig fra at være en nicheteknologi til en helt almindelig investeringsmulighed for både energiselskaber og investorer. Frem mod 2020 forventes havvind at være den hurtigst voksende vedvarende energiteknologi i Europa. Vi er stolte af at være på forkant med denne hurtige vækst, og vi vil fortsætte med at udbygge vores førerposition inden for havvind over hele verden for at sikre en rettidig global overgang fra fossile til CO₂-neutrale energikilder.

Vi går ind for vedvarende energi, hvor mennesker, virksomheder og lokalsamfund har frihed til at udnytte deres potentiale uden at skulle bekymre sig om at belaste miljøet eller begrænse mulighederne for kommende generationer.

Vores tre forretningsområder

Vores forretning beskæftiger sig ikke kun med havvind. Vores kompetencer inden for vedvarende energi omfatter også markedsførende aktiviteter i vores to andre forretningsområder, Markets & Bioenergy. Alle vores forretningsområder bruger avancerede løsninger til at nå vores mål om at skabe en bæredygtig fremtid for vores klode.

Grøn energi til alle – nu og i fremtiden

Vi går ind for vedvarende energi, så mennesker, virksomheder og lokalsamfund kan udnytte deres potentiale uden at skulle bekymre sig om at belaste miljøet eller begrænse mulighederne for kommende generationer.

BILAG NR. 6: GRAF TIL CONTENT-ANALYSE

På denne side ses de data, grafen nedenunder er baseret på.

Tallene her repræsenterer de tal, der ses i Bilag nr. 4 i procent af den totale anvendelse af hvert ord.

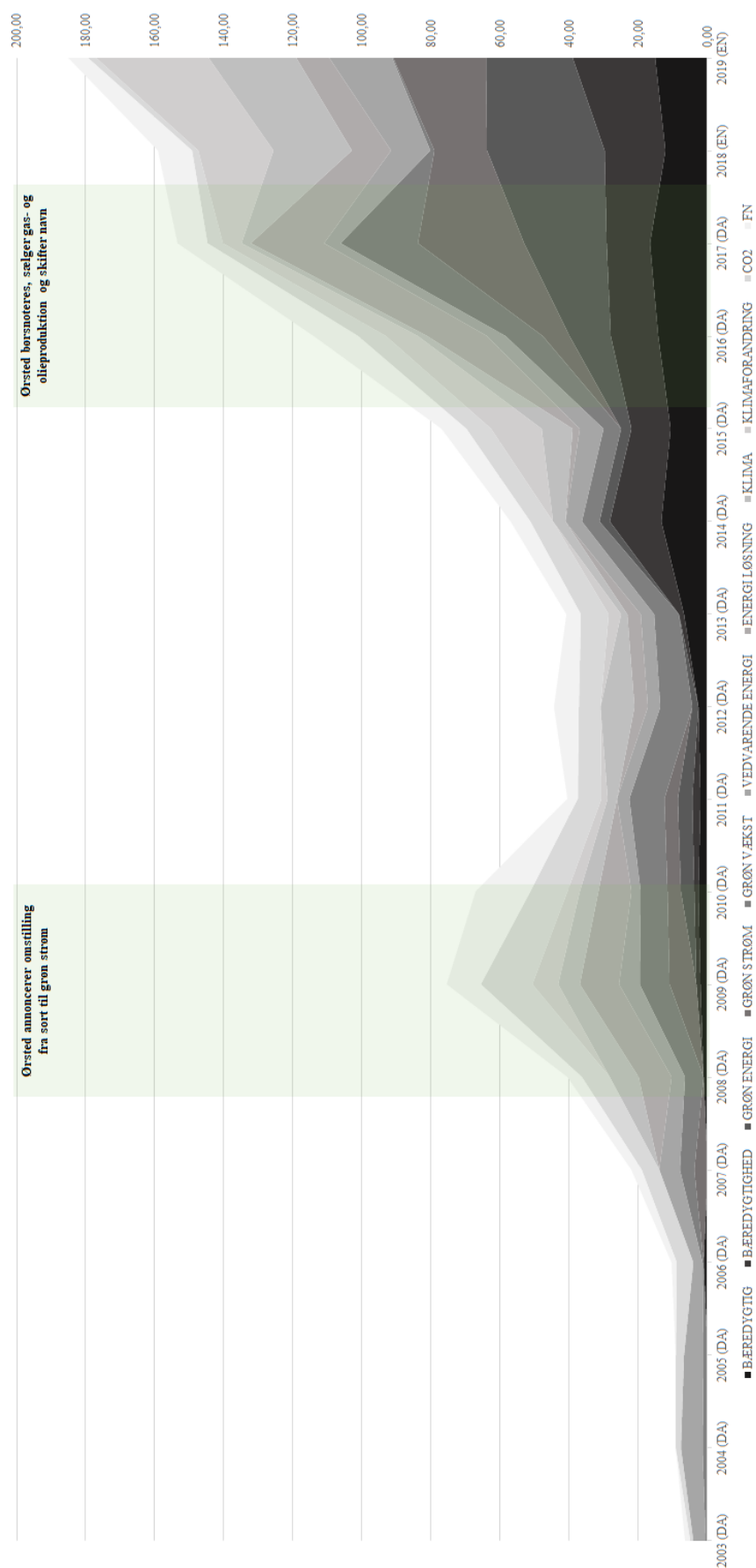
Eksempel (ordet bæredygtig)

- Bæredygtig forekommer i alt 204 gange i Ørstedes årsrapporter over perioden 2003-2019
- 15,2% af de gange bæredygtig forekommer er i 2019, hvorfor der ud for "2019/bæredygtig" står 15,2.
- Udregningseksempel:

$$31/204 * 100 = \underline{15,2}$$

	BÆREDYGTIG	BÆREDYGTIGHED	GRØN ENERGI	GRØN STROM	GRØN VÆKST	VEDVARENDE ENERGI
2019 (EN)	15,20	23,75	25,22	26,92	0,33	18,08
2018 (EN)	12,25	17,50	34,00	15,38	1,00	11,37
2017 (DA)	16,67	12,50	24,00	30,77	22,41	4,66
2016 (DA)	14,22	13,75	12,00	7,69	10,70	5,54
2015 (DA)	10,78	11,25	3,00	0,00	5,02	7,00
2014 (DA)	13,24	15,00	3,00	0,00	5,02	4,96
2013 (DA)	6,86	1,25	0,00	0,00	7,36	3,79
2012 (DA)	2,45	0,00	0,00	0,00	9,03	3,79
2011 (DA)	1,96	2,50	4,00	3,85	10,37	3,50
2010 (DA)	2,45	1,25	4,00	3,85	7,69	2,62
2009 (DA)	1,96	1,25	0,00	7,69	8,70	5,83
2008 (DA)	0,98	0,00	0,00	0,00	5,35	4,08
2007 (DA)	0,00	0,00	0,00	3,85	4,01	6,12
2006 (DA)	0,98	0,00	0,00	0,00	0,33	2,62
2005 (DA)	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	5,83
2004 (DA)	0,00	0,00	0,00	0,00	1,34	6,41
2003 (DA)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,33	3,79
	ENERGI LØSNING	KLIMA	KLIMAFORANDRING	CO2	FN	
2019 (EN)	9,62	25,23	32,73	2,37	5,71	
2018 (EN)	11,54	22,52	21,82	1,69	10,00	
2017 (DA)	21,15	2,70	5,45	4,48	8,57	
2016 (DA)	17,31	2,70	9,09	8,04	12,86	
2015 (DA)	1,92	9,01	14,55	7,19	7,14	
2014 (DA)	0,00	3,60	0,00	6,51	5,71	
2013 (DA)	3,85	1,80	3,64	7,95	4,29	
2012 (DA)	3,85	9,91	0,00	6,26	7,14	
2011 (DA)	0,00	2,70	1,82	6,94	2,86	
2010 (DA)	9,62	5,41	10,83	15,71	10,00	
2009 (DA)	11,54	6,31	7,27	14,97	10,00	
2008 (DA)	9,62	8,11	0,00	8,12	4,29	
2007 (DA)	0,00	0,00	0,00	5,16	2,86	
2006 (DA)	0,00	0,00	0,00	4,91	1,43	
2005 (DA)	0,00	0,00	0,00	2,28	0,00	
2004 (DA)	0,00	0,00	0,00	1,52	0,00	
2003 (DA)	0,00	0,00	0,00	0,76	1,43	

Udvikling i anvendelseshyppigheden af klimarelaterede ord og vendinger i Ørstedes årsrapporter 2003-2019

BILAG NR. 7: DIREKTE LINKS TIL ØRSTEDS ÅRSRAPPORTER

- 2019: (OBS: PÅ ENGELSK) <https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/annual2019/Annual-report-2019.ashx?la=da&rev=888b756c20c24fdf90693c3b07ef4d02&hash=C5F630E8154527E3490749252D103A41>
- 2018: (OBS: PÅ ENGELSK) [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/Annual 2018/Orsted Annual report 2018.ashx?la=da&rev=588d5aac47434f62a7aa01fec3ef24f5&hash=01E08C78C20228EE5567F072E0BCCC5B](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/Annual%2018/Orsted%20Annual%20report%2018.ashx?la=da&rev=588d5aac47434f62a7aa01fec3ef24f5&hash=01E08C78C20228EE5567F072E0BCCC5B)
- 2017: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/Aarsrapport2017/Orsted Aarsrapport 2017 Final.ashx?la=en&hash=00BB97EA3F57C4A602F2383F3F30C6DF7C6D1B79&hash=00BB97EA3F57C4A602F2383F3F30C6DF7C6D1B79&rev=804389d5072e4573838aa864c6b361d7](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/Aarsrapport2017/Orsted%20Aarsrapport%202017%20Final.ashx?la=en&hash=00BB97EA3F57C4A602F2383F3F30C6DF7C6D1B79&hash=00BB97EA3F57C4A602F2383F3F30C6DF7C6D1B79&rev=804389d5072e4573838aa864c6b361d7)
- 2016: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2016/dong energy annual report da.ashx?la=en&hash=1DFA596A4713686AE8F49923E8457E1D23296253&hash=1DFA596A4713686AE8F49923E8457E1D23296253&rev=2a79ad6a158a46a3a1d34f9b88b5f33f](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2016/dong%20energy%20annual%20report%20da.ashx?la=en&hash=1DFA596A4713686AE8F49923E8457E1D23296253&hash=1DFA596A4713686AE8F49923E8457E1D23296253&rev=2a79ad6a158a46a3a1d34f9b88b5f33f)
- 2015: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2015/dong energy annual report da.ashx?la=en&hash=E6D8A1722DED2BBE1A56C4AD4D00E7949739E851&hash=E6D8A1722DED2BBE1A56C4AD4D00E7949739E851&rev=c914cdc8393a4a3580874a3ef5a2f551](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2015/dong%20energy%20annual%20report%20da.ashx?la=en&hash=E6D8A1722DED2BBE1A56C4AD4D00E7949739E851&hash=E6D8A1722DED2BBE1A56C4AD4D00E7949739E851&rev=c914cdc8393a4a3580874a3ef5a2f551)
- 2014: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2014/dong energy annual report da.ashx?la=en&hash=E5739231543B1D6888286097F99F5EDC5E692662&rev=3dc0edb823bb4842a60033eaa979853c](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2014/dong%20energy%20annual%20report%20da.ashx?la=en&hash=E5739231543B1D6888286097F99F5EDC5E692662&rev=3dc0edb823bb4842a60033eaa979853c)
- 2013: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2013/dong energy annual report da.ashx?la=en&hash=E5739231543B1D6888286097F99F5EDC5E692662&rev=3dc0edb823bb4842a60033eaa979853c](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2013/dong%20energy%20annual%20report%20da.ashx?la=en&hash=E5739231543B1D6888286097F99F5EDC5E692662&rev=3dc0edb823bb4842a60033eaa979853c)

[reporting/DK reports/2013/DONG Energy Annual Report DA.ashx?la=en&hash=090340E2142F99D46DA84A8BF52D603E09014EE7&rev=d41efcef66f24a7987904c8e282904fb](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2013/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202013%20DA.ashx?la=en&hash=090340E2142F99D46DA84A8BF52D603E09014EE7&rev=d41efcef66f24a7987904c8e282904fb)

- 2012: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2012/DONG Energy Annual Report 2012 DA.ashx?la=en&hash=1432FB5F200B5955061C7874D05FBD85525B8333&rev=33e88aed883947ec9e94097a8b1528df](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2012/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202012%20DA.ashx?la=en&hash=1432FB5F200B5955061C7874D05FBD85525B8333&rev=33e88aed883947ec9e94097a8b1528df)
- 2011: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2011/DONG Energy Annual Report 2011 DA.ashx?la=en&hash=7A588A2196AD7F43271C248D36DB826EBBEDE198&hash=7A588A2196AD7F43271C248D36DB826EBBEDE198&rev=eb8ee174842041069c79fad4dbce7554](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2011/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202011%20DA.ashx?la=en&hash=7A588A2196AD7F43271C248D36DB826EBBEDE198&hash=7A588A2196AD7F43271C248D36DB826EBBEDE198&rev=eb8ee174842041069c79fad4dbce7554)
- 2010: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2010/DONG Energy Annual Report 2010 DA.ashx?la=en&hash=B5E436F306DF0549A157071A1A6D442AD00462E2&hash=B5E436F306DF0549A157071A1A6D442AD00462E2&rev=38947fd358bf4225853131e3aae34af8](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2010/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202010%20DA.ashx?la=en&hash=B5E436F306DF0549A157071A1A6D442AD00462E2&hash=B5E436F306DF0549A157071A1A6D442AD00462E2&rev=38947fd358bf4225853131e3aae34af8)
- 2009: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2009/DONG Energy Annual Report 2009 DA.ashx?la=en&hash=6B8C79712A9C4992C466D409D8403B5B343D2C52&hash=6B8C79712A9C4992C466D409D8403B5B343D2C52&rev=6afe95ae71be425196eecd50f1785c03](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2009/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202009%20DA.ashx?la=en&hash=6B8C79712A9C4992C466D409D8403B5B343D2C52&hash=6B8C79712A9C4992C466D409D8403B5B343D2C52&rev=6afe95ae71be425196eecd50f1785c03)
- 2008: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2008/DONG Energy Annual Report 2008 DA.ashx?la=en&hash=4E427273FB7312634BB4F45D7DEA7640C7AEBC60&rev=474dfd2c90d142d1a7dcb62c3390526e](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2008/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202008%20DA.ashx?la=en&hash=4E427273FB7312634BB4F45D7DEA7640C7AEBC60&rev=474dfd2c90d142d1a7dcb62c3390526e)
- 2007: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2007/DONG Energy Annual Report 2007 DA.ashx?la=en&hash=2A20A747D185EEB83F32A8CCE3D71B0C6082923F&hash=2A20A747D185EEB83F32A8CCE3D71B0C6082923F&rev=b0a67470a40644eabbc433bdb847ae3a](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2007/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202007%20DA.ashx?la=en&hash=2A20A747D185EEB83F32A8CCE3D71B0C6082923F&hash=2A20A747D185EEB83F32A8CCE3D71B0C6082923F&rev=b0a67470a40644eabbc433bdb847ae3a)

- 2006: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2006/DONG Energy Annual Report 2006 DA.ashx?la=en&hash=D34F22B5E798813AFA565900AFFBE94F809B32AE&hash=D34F22B5E798813AFA565900AFFBE94F809B32AE&rev=356407dbb0dd4c1dbb756947aa942a40](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2006/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202006%20DA.ashx?la=en&hash=D34F22B5E798813AFA565900AFFBE94F809B32AE&hash=D34F22B5E798813AFA565900AFFBE94F809B32AE&rev=356407dbb0dd4c1dbb756947aa942a40)
- 2005: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2005/DONG Energy Annual Report 2005 DA.ashx?la=en&hash=2DC0B06325FFF261E03E03645BD6CFA6BCBA5175&hash=2DC0B06325FFF261E03E03645BD6CFA6BCBA5175&rev=5e571e7f9c374db39ba64da7e22f3918](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2005/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202005%20DA.ashx?la=en&hash=2DC0B06325FFF261E03E03645BD6CFA6BCBA5175&hash=2DC0B06325FFF261E03E03645BD6CFA6BCBA5175&rev=5e571e7f9c374db39ba64da7e22f3918)
- 2004: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2004/DONG Energy Annual Report 2004 DA.ashx?la=en&hash=B28C528191A92F360B2FA079DC890F3D9CDA5963&hash=B28C528191A92F360B2FA079DC890F3D9CDA5963&rev=432a5dda25d24e2aaf6c5cb73805b572](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2004/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202004%20DA.ashx?la=en&hash=B28C528191A92F360B2FA079DC890F3D9CDA5963&hash=B28C528191A92F360B2FA079DC890F3D9CDA5963&rev=432a5dda25d24e2aaf6c5cb73805b572)
- 2003: [https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK reports/2003/DONG Energy Annual Report 2003 DA.ashx?la=en&hash=A19BA220F527D9B2AFF28D9A29BE65AFE0C6BEE7&hash=A19BA220F527D9B2AFF28D9A29BE65AFE0C6BEE7&rev=a4e94143d66942f88d6254ecf19cd7db](https://orstedcdn.azureedge.net/-/media/WWW/Docs/Corp/COM/Investor/Financial-reporting/DK%20reports/2003/DONG%20Energy%20Annual%20Report%202003%20DA.ashx?la=en&hash=A19BA220F527D9B2AFF28D9A29BE65AFE0C6BEE7&hash=A19BA220F527D9B2AFF28D9A29BE65AFE0C6BEE7&rev=a4e94143d66942f88d6254ecf19cd7db)

BILAG NR. 8: PAUL J. DIMAGGIO & WALTER W. POWELL (1983)

Sociologerne Paul DiMaggio og Walter Powell kommer i deres artikel: “*The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields*” fra 1983 ind på begrebet *isomorfi*, der forklarer nogle af effekterne ved institutionelt pres (DiMaggio & Powell, 1983). DiMaggio og Powell (1983) identificerer tre forskellige mekanismer, gennem hvilke de institutionelle isomorfiske processer opstår, og som over tid medvirker til, at organisationer kommer til at ligne andre organisationer, der agerer i samme miljø: *coercive Isomorphism*, *mimetic isomorphism* og *normative isomorphism* (DiMaggio & Powell, 1983). DiMaggio og Powell understreger dog, at disse mekanismer kan være svære at adskille i praksis (DiMaggio & Powell, 1983, s. 150).

Den første ud af de i alt tre forskellige mekanismer, “*coercive Isomorphism*”, oversættes til den tvangsbaserede isomorfisme. Denne form for isomorfi er et resultatet både af 1) uformelt og formelt pres den enkelte organisation pålægges af andre organisationer, som den er afhængig af og 2) de kulturelle forventninger der er gældende i det samfund, organisationen eksisterer i (DiMaggio & Powell, 1983). I nogle tilfælde er organisatoriske ændringer et direkte svar på eksempelvis nytilkommen lovgivning, som tvinger en organisation til at agere på en bestemt måde, for derved at kunne leve op til den pågældende lovgivning. Eksistensen af et fælles juridisk miljø påvirker mange aspekter af en organisations ageren og struktur (DiMaggio & Powell, 1983). Meyer og Rowan (1977) argumenterer i den forbindelse for, at når rationaliserede stater og andre store rationelle organisationer udvider sin dominans over flere arenaer i det sociale liv, kommer organisatoriske strukturer i stigende grad til at afspejle regler, der er institutionaliserede og legitimerede af staten (Meyer & Rowan, 1977). På basis heraf, argumenterer DiMaggio og Powell, at: “*organizations are increasingly homogeneous within given domains and increasingly organized around rituals of conformity to wider institutions*” (DiMaggio & Powell, 1983, s. 150).

Den anden mekanisme, “*mimetic isomorphism*”, oversættes til den imitationsbaserede isomorfisme. Denne mekanisme igangsættes, når der opstår usikkerhed i en organisation, hvorefter den pågældende organisation muligvis vil imitere lignende organisationer indenfor samme organisatoriske felt, som den imiterende organisation opfatter som værende “*more legitimate or successful*” end organisationen selv (DiMaggio & Powell, 1983, s. 152). Organisationen der bliver imiteret er muligvis ikke opmærksom på, at andre organisationer imiterer den, men tjener blot sit formål. Selve imitationsprocessen er et mønster, som særligt ses i situationer, hvor en organisation bliver konfronteret med nye situationer eller problematikker, som organisationen kan associere med en vis usikkerhed. På baggrund af denne usikkerhed kan den usikre organisation ønske at læne sig op ad andre veletablerede organisationer inden for samme felt. Af samme årsag ses det også, at nyetablerede organisationer ofte strukturerer sig som allerede eksisterende virksomheder, hvilket ligeledes medfører mere homogenitet (DiMaggio & Powell, 1983).

Den tredje mekanisme, “*normative isomorphism*”, oversættes til den normative isomorfisme. Dette er den tredje og sidste kilde til isomorfisk organisatorisk forandring, som DiMaggio og Powell (1983) identificerer. Denne forandring stammer primært fra professionalisering, hvilket beskrives på følgende måde: “*Professions are subject to the same coercive and mimetic pressures as are organizations. Moreover, while various kinds of professionals within an organization may differ from one another, they exhibit much similarity to their professional counterparts in other organizations.*” (DiMaggio & Powell, 1983, s. 152). Som citatet antyder, er der en tendens til, at fagfolk udviser lighed med professionelle kolleger, der er ansat i samme type stillinger i andre organisationer.

Ifølge DiMaggio og Powell er der to aspekter indenfor professionalisering som fører til dette. Det første aspekt ligger vægt på den formelle uddannelsesmæssige baggrund, som på sin vis bliver produceret af “*universities and professional training institutions*” (DiMaggio & Powell, 1983, s. 152). Disse universiteter og uddannelsesinstitutioner ses som værende “*important centers for the development of organizational norms among professional managers and their staff*” (DiMaggio & Powell, 1983, s. 152). Dette bygger på tankegangen omkring, at fagfolk bliver oplært på samme måde, hvilket kan medføre, at de vil komme til at anskue problemer på lignende måder, samt anskue de samme politikker, procedurer og strukturer som normativt anerkendte og legitimerede, hvorfor de vil komme til at træffe beslutninger på nogenlunde samme måde (DiMaggio & Powell, 1983). Det andet aspekt inden for professionalisering, refererer til de professionelle netværk, der rækker ud over organisationer (DiMaggio & Powell, 1983). I disse faglige netværk, kan “*normative rules about organizational and professional behavior*” blive drøftet og delt, hvilket også leder til flere ensartede handlinger på tværs af organisationer (DiMaggio & Powell, 1983, s. 152). Desuden kan regeringsmæssig anerkendelse af specifikke organisationer give den pågældende organisation legitimitet og synlighed, hvilket kan medføre, at konkurrerende organisationer ønsker at kopiere aspekter af den anerkendte organisations struktur eller driftsprocedurer (DiMaggio & Powell, 1983).

Det er desuden vigtigt at bemærke, at hver af de institutionelle isomorfe processer kan forventes at fortsætte på trods af manglende bevis for, at de øger den interne organisatoriske effektivitet. I tilfælde af at den organisatorisk effektivitet forbedres, vil årsagen ofte være, at organisationen belønnes for at ligne andre organisationer inden for deres felt (DiMaggio & Powell, 1983). Med andre ord: “*... bureaucratization and other forms of organizational change occur as the result of processes that make organizations more similar without necessarily making them more ‘efficient’.*” (DiMaggio & Powell, 1983). En måde hvorpå man kan vurdere effekten af institutionel isomorfisme er gennem homogenitet. Dette uddyber DiMaggio og Powell på følgende måde: “*Since the effect of institutional isomorphism is homogenization, the best indicator of isomorphic change is a decrease in variation and diversity, which could be measured by lower standard deviations of the values of selected indicators in a set of organizations*” (DiMaggio & Powell, 1983, s. 155). Som citatet antyder, er virkningen af de institutionelle isomorfe processer homogenisering, og en indikator for isomorfisk ændring ses ved et fald i variationen og mangfoldigheden blandt organisationerne i et givet felt.

Dog forventes det i alle tilfælde, at konteksten påvirker organisationerne i det givne organisatoriske felt (DiMaggio & Powell, 1983).

BILAG NR. 9: MARK C. SUCHMAN (1995)

I 1995 udgav den amerikanske professor i sociologi Mark Suchman artiklen: “*Managing legitimacy: strategic and institutional approaches i tidsskriftet Academy of Management Review*” (Suchman, 1995). Artiklen omhandler organisatorisk legitimitet, og i artiklen identificeres tre hovedtyper af legitimitet: pragmatisk, moralsk og kognitiv legitimitet. Artiklen undersøger derefter strategier, der kan være med til at vinde, vedligeholde og reparere organisatorisk legitimitet, afhængig af hvilken type legitimitet der er tale om. Artiklen kommer i denne forbindelse også ind på, hvordan organisationer bedst muligt arbejder med deres legitimitet ud fra den givne organisatoriske kontekst, som organisationen indgår i. Suchman definerer legitimitet således: “*Legitimacy is a generalized perception or assumption that the actions of an entity are desirable, proper, or appropriate within some socially constructed system of norms, values, beliefs and definitions*” (Suchman, 1995, s. 574). Ifølge Suchmans definition afhænger legitimitet altså af, hvad der anskues som værende meningsfuldt i den givne kontekst. Dermed opfattes legitimitet som socialt konstrueret, idet det reflekterer en kongruens mellem adfærden hos den legitimerede enhed (organisationen) og de delte (eller de antagede delte) overbevisninger fra en given social gruppe; legitimitet er således afhængig af et kollektivt publikum, men alligevel uafhængigt af bestemte observatører (Suchman, 1995, s. 574).

En organisation kan dermed afvige fra enkeltpersoners værdier og alligevel bevare legitimiteten, fordi afvigelsen ikke skaber nogen offentlig afvisning. Samtidig påvirker legitimitet ikke kun, hvordan forbrugere handler over for organisationer, men også hvordan de forstår dem. Således oplever forbrugerne den legitime organisation som: “*more worthy, but also as more meaningful, more predictable, and more trustworthy*” (Suchman, 1995, s. 575). Dertil skriver Meyer og Rowan (1991): “*Organizations that [...] lack acceptable legitimated accounts of their activities [...] are more vulnerable to claims that they are negligent, irrational or unnecessary.*” (Meyer & Rowan, 1991, s. 50). Legitimitet, eller mangel derpå, kan dermed have store konsekvenser for den enkelte organisation. Dog er udfordringen omkring organisatorisk legitimitet, at der kan opstå komplikationer mellem organisationens legitimitet og effektivitet, da det som anses som værende det mest legitime ikke altid også er det mest effektive (DiMaggio & Powell, 1991). Alle de tre legitimitets hovedtyper involverer en generaliseret opfattelse eller antagelse af, at bestemte organisatoriske aktiviteter er ønskelige, korrekte eller passende indenfor et socialt konstrueret system af normer, værdier, tro og definitioner. Hver type legitimitet hviler imidlertid på forskellige typer adfærdsdynamik (Suchman, 1995). Disse tre hovedtyper vil blive gennemgået kortfattet i det følgende:

Den første hovedtype ud af de i alt tre former for legitimitet er den pragmatiske legitimitet. Den pragmatiske legitimitet bygger på de egennyttige vurderinger organisationens interessenter har (Suchman, 1995). “*Often, this immediacy involves direct exchanges between organization and audience; however, it also can involve broader political, economic, or social interdependencies, in which organizational action nonetheless visibly affects the audience's well-being*” (Suchman, 1995, s. 582). På sin vis kan den pragmatiske legitimitet

kortfattet forklares som en udveksling af legitimitetsstøtte til organisationen, der er baseret på den forventede værdi for noget bestemt. Som Zucker (1983, 1987) bemærkede personificerer den moderne institutionelle orden i stigende grad organisationer og behandler dem som autonome, sammenhængende og moralsk ansvarlige aktører (Zucker, 1983; Zucker 1987; Suchman, 1995). På baggrund af denne tankegang er det derfor ikke overraskende, at interessenter ofte reagerer, som om organisationer var individer, der var besat af mål, smag, stilarter og personligheder (Pfeffer, 1981; Tuzzolino & Armandi, 1981). Derfor er det også en sandsynlighed for, at interessenter tilskriver en vis grad af legitimitet til de organisationer: *"that 'have our best interests at heart,' that 'share our values,' or that are 'honest,' 'trustworthy,' 'decent,' and 'wise.'"* (Suchman, 1995, s. 582).

Den anden hovedtype for legitimitet kaldes den moralske legitimitet. *"Moral legitimacy reflects a positive normative evaluation of the organization and its activities"* (Suchman, 1995, s. 579). Den moralske legitimitet baseres dermed på omverdenens normative evaluering af organisationen og dens aktiviteter. Denne form for legitimitet handler dog ikke om, hvorvidt en given aktivitet er til gavn for bedømmeren, men snarere på vurderinger om, hvorvidt aktiviteten er *"the right thing to do"* (Suchman, 1995, s. 579). Disse domme reflekterer på sin vis overbevisninger omkring, hvorvidt den pågældende aktivitet effektivt fremmer samfundets velfærd, som defineret af publikums socialt konstruerede værdisystem. Denne form for legitimitet bygger dermed på omverdenens vurderinger af den givne organisations handlinger og adfærd set i lyset af eksisterende normer og værdier (Suchman, 1995). Der er hermed tale om en norm- og værdibaseret legitimitetstype, der adskiller sig fra den pragmatiske legitimitets egennyttende tankegang.

Den tredje og sidste hovedtype er den kognitive legitimitet. Denne form for legitimitet er ifølge Suchman den sværeste legitimitet at opnå (Suchman, 1995). Det skyldes, at denne form ligger dybere end den moralske legitimitet, da den kognitive legitimitet omhandler organisationens evne til at gøre sig selv forståelig, og dermed gøre sig selv meningsfuld for omverdenen og opnå en *"taken-for-granted"* legitimitet (Suchman, 1995, s. 582). Hvis en organisations aktiviteter anses som værende meningsfulde samt forudsigelige, vil det i sig selv være styrkende for organisationens legitimitet, og ligeledes med organisationer som anses som værende nødvendige. Et eksempel fra erhvervslivet kunne være Ørsted. Der sættes ikke spørgsmålstejn ved Ørsteds service eller nødvendighed som virksomhed. Dermed er der til dels opbygget en form taget-for-givethed gennem flere år, hvilket er styrkende for virksomhedens legitimitet. *"This kind of taken-for-grantedness represents both the most subtle and the most powerful source of legitimacy identified to date"* (Suchman, 1995, s. 582). Denne taget-for-givethed er altså en særlig magtfuld kilde til legitimitet, men som tidligere nævnt også er særlig svær at opnå (Suchman, 1995).

De forskellige hovedtyper optræder i kombination med hinanden, men graden af intensitet kan variere afhængig af, hvilken type legitimitet der er tale om. Det skal dog nævnes, at de forskellige hovedtyper af legitimitet hver især har sine egne underkategorier. Eksempelvis skelner Suchman mellem fire forskellige

former for moralsk legitimitet (Suchman, 1995), men disse underkategorier gennemgås ikke her, da de ikke vurderes som nødvendige for teoriens bidrag til specialet. Udover at Suchman identificerer fire forskellige hovedtyper inden for legitimitet, identificerer han også tre måder hvorpå en organisation kan arbejde strategisk med sin legitimitet. En organisation kan enten forsøge at *opnå* mere legitimitet (Gain Legitimacy), *vedligeholde* sin legitimitet (Maintain Legitimacy) eller *reparere* sin legitimitet (Repair Legitimacy). Arbejdet med legitimitet er ifølge Suchman særligt relevant, da alle organisationer i større eller mindre grad har behov for at vedligeholde eller forbedre sin legitimitet (Suchman, 1995). Det skyldes *“the fact that legitimacy represents a relationship with an audience, rather than being a possession of the organization. In a fragmented institutional environment, satisfying, or even recognizing, all factions may prove virtually impossible”* (Suchman, 1995 s. 594). Legitimitet vurderes dermed som noget, organisationer løbende skal arbejde med.

BILAG NR. 10: BEGREBSAFKLARING

I følgende afsnit vil to væsentlige begreber blive defineret, hvorefter det forklares, hvordan disse begreber anvendes i specialet.

KLIMA SOM BEGREB

Definitionen af klima i henhold til specialet er yderst relevant, da begrebet bruges hyppigt gennem hele opgaven. Klima kan defineres som langsigtede vejrmonstre, der måles i en periode af de seneste 30 år. For at klassificere klimaet inddrages den gennemsnitlige temperatur samt den gennemsnitlige nedbør, sammen med andre faktorer såsom vind, geografi, typen af nedbør og ekstreme vejrforhold (Salomon, 2014). Vejr og klima må dog ikke sammenlignes, da vejr betegner situationen på et givent tidspunkt, og klima betegner den gennemsnitlige værdi af temperatur, nedbør, vinde og skydække med videre (Jensen, n.d.). Det er dog meteorologiske observationer gennemført flere gange i døgnet, som danner grundlag for beskrivelsen af klimaet (Jensen, n.d.).

Når der i nærværende speciale refereres til *klima* refereres der dog ikke kun til jordens klima i en periode af de seneste 30 år. Derimod inddrages der også perspektiver fra forskning, som kan fortælle noget omkring jordens klima og udvikling flere århundrede og millioner af år tilbage i tiden (som eksempelvis iskerneboringer). Dette skyldes at der blandt nogle forskere gøres overvejelser om at jordens alder (4,3 millioner år) gør det svært at se forskning vedrørende klimaet og forandringer i dette de sidste 30 år, som noget der med tilstrækkelig validitet kan sige noget generelt om måden klimaet opfører (og har opført) sig på (Kragh, 2014). For at inddrage flest mulige perspektiver og mest mulig viden på klimaområdet, og for ikke potentielt at udelukke noget der har indflydelse på diskursen, skelner specialet derfor ikke mellem kortsigtet og langsigtet forskning, når begrebet *klima* benyttes.

KLIMAFORANDRING SOM BEGREB

Klimaforandringer, også beskrevet som klimaændringer, beskriver, at der er en ændring af det globale klima over en længere periode. Klimaændringer måles på baggrund af klimaundersøgelser beskrevet i forrige afsnit. Klimaændringer måles blandt andet i temperaturfald og temperaturstigninger i atmosfæren. I nogle perioder kan temperatursvingningerne være minimale, hvor de i andre perioder kan være forholdsvis kraftige og opsigtsvækkende. Når den globale temperatur stiger over en periode, kaldes det ofte *global opvarmning* (Johnsen, 2019). Når der i en længerevarende periode har været et fald i temperaturen, så bliver det derimod

betegnet som en istid (Johnsen, 2019). Klimaforandringer kan både skyldes naturlige årsager, men kan også være menneskeskabte. Årsagen og argumenterne afhænger ofte af, hvem der udtaler sig. FN-konventionen UNFCCC definerer klimaændringer, som noget der er forårsaget af menneskelig aktivitet, og tager udelukkende stilling til de ændringer, der er sket i nyere tid. Når UNFCCC argumenterer for at forandringerne er menneskeskabte, så er det baseret på tankegangen om, at hovedparten af de temperaturstigninger der er set i nyere tid skyldes udledningen af drivhusgasser, herunder CO₂ (Klimaleksikon, n.d).

I specialet benyttes ordet klimaforandring som et begreb, der både dækker over ordet klimaændring og ordet klimaforandring, og som beskriver *forandringer i klimaet*. Specialet har ikke et endeligt ståsted i forhold til hvorvidt disse klimaforandringer er menneskeskabte eller ej.